

84
921

Х. ЭДИЛОВ

САН ИРС

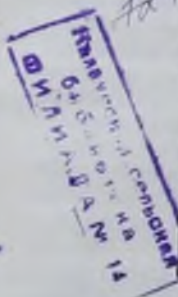


ВУЧ (гел)
22/921

ХАСМОХЪМАД ЭДИЛОВ

Сан ирс

124481



1649

15954

СТИХАШ,
ПОЭМАШ

84

221

С (Чеч)
321

Рецензент Туркаев Х. В.

Эдилов Х. Э.

321 Мое счастье: Стихи и поэмы. — Гроз-
ный: Чечено-Ингушское книжное изда-
тельство, 1982. — 334 с.,
1 р. 30 к.

Э $\frac{70403-026}{M135(03)-82}$ 48-82 4702000000 С (Чеч)

КЕРЛАЧУ ДАХАРАН ИЛЛАНЧА

Взйи республикан кынхьегамхой боккхачу айамца тебоблхуш бу шайи автономия 60 шо кхачарца а, Нохч-ГІалгІайчов шен лаамехь Россех дІакхетта 200 шо кхачарца а доьзначу даздаршна.

Нохчийн а, гІалгІайн а кьаьмнийн исторически кхолламехь оцу сийлахьчу шина а хиламан бакъдолу маьІна поэтически гІирсашца гайтарна а, адамийн кхетамехь чІаргІдарна а шен ницкъ а, корматалла а дІалуш схьавогІуш ву кхушара вина 60 шо, кхоллараллин некъан 40 шо кхочуш волу нохчийн гоьваьІла поэт Хасмохьмад Эдиловнч Эдилов.

Эдилов Хасмохьмад вина 1922-чу шарахь ТІехьа-Мартанан районан ВаларгтІехь. Цуьнан да ахархо хІІлла.

Х. Эдиловн дуьххьарлера стихотворенн зорбанехь араелира 1939-чу шарахь, иза Серноводскехь доьшуш волчу хенахь. Нохч-гІалгІайн литература кхоллаелла яьІла а, нохчийн поэзехь Мамакаев Мохьмад, Музаев Нурди, Мамакаев Іарби санна болчу дешан говзанчаша болх бен а хан ю и. Цу хьоло литературан новкъа хІуьттуш болчу шолгІачу тІаьхьенан векалийн мелла а аьтто бора исбаьхьачу дашна Іама а, ІаІнйна зеделларг карадерзо а.

Вай хьалхара дош яз деш йолчу сборниксехь ю Эдилов Хасмохьмадан хаьржина поэтически произведенеш Кхузахь ешархочунна карор ю Эдиловн «18 партконференци», «Безамца совгІат», «Наний, йолІий» цІераш йолу

цо кхоллараллин некъ дIаболош язIинна стихотворенеш. ХIетахъ дуьйна хаалуш ду поэт замана керлачу аматийн терго еш, керланиг довза, цуьнан маьIне кхача лууш хилар. Иштта оцу стихотворенешкахъ хаалуш ю дийно, замано хIиттийначу декхаршна жоп лаха гIерташ, керлачу хиламан буха тIехъ шен поэтически дош олуш, тIейогIучу хенахъ цуьнан ерриге а кхоллараллехула чекхъяьлла дIарлон йолу дахар довзаран, цуьнан бакъдолу маьIна гучуда ккхаран метод, ша керланиг ширачуьнца дустарца, ширачун айпаш гучудахарца, керлачун дикаллаш гайтарца, цу кенара иза дезадалийтарца йовзна йолу.

Эдилов Хасмохьмада 40 шарахъ бинчу кхоллараллин некъо, цо цу заманахъ язIинчу произведенеша, шеко йоцуш, ала бакъо ло, иза боккхачу Советан мехкан, цу чохъ дехачу дуккхачу къаьмнийн кхиамех воккхавеш, уьш шен стихашкахъ зевне декош, гIайгIа-бала тIебеъча шен поэтически дашца орцах волуш, мехкан «саделарна» тIе сема лерг диллина, цуьнца хуьлуш болу хIора хийцам дагах кхеташ, вехаш ву, аьлла.

Поэтан дуьххьарлелачу стихашкахъ цуьнан кхоллараллин кхин цхьа башхалла а ю хаалуш: социально-политически, нравственно-этически проблематика коьрта хилла юьсур ю цуьнан кхоллараллехъ. Масала, 1941-чу шарахъ язIинчу стихотворенешкахъ дуьйцу партийн конференция боьзначу адамийн къинхьегаман аямах а, зударийн дезачу денца доьзна Октябро царна еллачу бакъонох а, сийлахъ-воккха оьрсийн поэт М. Ю. Лермонтов шен хенахъ Эдилов винчу юьртахъ ВаларгIехъ хиларца доьзна кхоллабеллачу снихаамех а лаьцна. Вуьшта аьлча, социально-политически маьIна долуш къамел ду цу стихашкахъ дIахьош дерг, амма шайн исбаьхьаллина уьш, тIаьхьа, кхолларалла кхиьначу хенахъ, язIинчаьрца юьстича, цаьргахъ хин волчу дешан говзанчин билгалонаш хаалахъ а, чIогIа беса хетало. Церан ритмически дIахIоттам а, рифмовка а тIаьхьа,

изв поэт хилла дlахlоъттина ваьлачу хенахь санна,
комаьршаллин басаршца кьегаш а, тешаме, чlагlонан
аз хаалуш а яц. Цундела цераи коьрта маьлна, хlинца-
лерачу лехамашца хьаьжча, цара поэтан исбаьхьаллин
говзалла кхнар ган таро луш хиларца доьзна ду.

Бакъволчу поэта, дуьне поэтически кепара теллина
ца lаш, шен кхоллараллехь керла «дуьне» кхуллу, ша
бакъдолчуьнца коьртачу декъехь доглуш делахь а, ам-
ма кхоьллина хиларе терра, кьаьсташ а долу. Бакъ-
долчух поэта кхоьллинарг стенца кьаьста аьлча, шол-
гlачунна цу поэтан шен са, шен цlини кхехкар, шен
деган айам, лзам, ойла йилларца кьаьста-кх. Цу кхол-
лараллин халонах лаьцна «Уьтталгlа планета» бохучу
стихотворенехь поэта иштта дуьйцу:

Ойланийн гlаттамо
Дlакхоьхьу генна..
Атта бац поэтан болх —
Керланиг лехарна
Буьйсанна, денна
Къинхьегамхо хилла сох.
Чехка бу поэтан
Ойланан кхоллам —
Генна некъ сихонца бо!
Стигланийн lаьрчашка
Снйлалла кхолла
Кхочу и, тухий цкъа glo!

Юьйцуш йолу стихотворени ваин махкахь космически
ракета дlахецарца йоьзна язйина ю. Ялх моглa болчу
байташца язйинна ю иза. Цуьнан исбаьхьаллин говзал-
ла стенца йоллу аьлча, поэта цуьнан дlахlоттамца, му-
къамца, айдарца гучубоккху ша буьйцуш болчу хила-
ман чулацам, гойту шен дог доккхадедар, хазахетар,
дозалла дар, и синхаамаш ешархочуьнгахь а меттахъ-
хьабо цо: «Ракета дlахьаьдда ойланел чехка, Гlатта-
деш хlоранин дог. Советийн Цлен байракх, Толаме тех-
каш, Малхехьа дlайоьдуш го. Конерникан lилма Шир-

деш, ракета Д!ахъаьдда космосе д!а! Йолчарна т!е-
кхетта кхин цхъаь планета. Иссаннал совъяьлла
цхъаь!»

Космически ракета д!ахецар, керла планета кхолла-
ялар сання, мехала г!уллакх лору поэта. Амма цу хи-
ламан маь!на кхин а шордой, къарздо поэта, стихот-
ворени чекх!олуш: «Ракета сання, кхин Сацо ницкъ
боцуш, Кханене боьду сан мохк! Ирсечу дахаре Кхо-
чийла г!оза, Токхонан беш хуьлда хьох!»

Нохчийн поэзехь политически а, агитационни а лири-
кин жанр кхиорехь ша къаьсттина меттиг д!алоцу Эди-
лов Хасмохьмадан кхолларалло. Дуьххьарлерчу нох-
чийн поэтийн цу тайпанчу пропзведенех Эдиловн сти-
хотворенеш стенца къаьста аьлча, шайн стеган психо-
логи, кхетам хийцабар гучудаккхарца, церан к!оргене
г!ертарца, исбаьхьаллин аг!о кхиарца церан деклара-
тивность г!ельяларца къаьста. Ишттачарна юкъя йог!у
«Памятник х!отточохь», «Апрелан буьйса», «Парти —
баьчча», «Октябран серло», «Октябрь даздан», «Шай-
халла», «Даймехкан сийлалла» ц!ераш йолу кху сбор-
ника юкъя яхана стихотворенеш. Цу стихотворенешкахь
йоккха меттиг д!алоцу Ленинан, партин, Октябрьски
революцин, Даймехкан теманаша. Х!ора тема схъайоьл-
луш, Эдиловна карадо ша-тайпа поэтически басарш.
Масала, хала а, жовпалле а ю ленински тематика.
Сийлахь-воккхачу Ленинан востан муьлхха а цхъа аг!о
гайтар, цуьнан сийлахь-даккхий г!уллакхаш гучудохуш,
шех стаг тешош, Ленинах лаьцна шуьйрачу халкъийн
бакъ йолу ойла а, цуьнга болу боккха безам а гучу-
боккхуш хила деза. Говза поэтически дешнаш а, кеп
а карайо Эдиловна шен ленински темина йолчу произве-
денешкахь цу Галашоне кхача. Масала, 1957-чу шарахь
апрелехь, Ленин винчу буса, Арендан-Роллан ц!е йолу
комета гучуяьлла хилла стиглахь. Цу хиламах пайда а
оьцуш, ша-тайпа чулацаме, исбаьхьа «Апрелан буьйса»
стихотворени яз!о поэта:

Іалямо, сама а долиі,
 Комаьрша кховдайо біаьсте.
 Гла-бацо, латта а кхолий,
 Шеран мур хазбеш бу кьаьсттий.
 Гітара иштта ду хилла,
 Хир а ду, дуьне мел деха.
 Амма ю цхьа біаьсте хилла
 Дуьненна нур діалуш шеха.
 Дезткье ворхі шо хьалха Латта
 Кьагийна апрелан буьйса!
 Лууш ду хьоь маршалла хатта,
 Воккхавер даг тіе а туьйсуш.
 Денош хьан серлонах хьоьгу,
 Ленинан безамца хьоьга
 Маршал ло дуьненан халкьо.
 Доккхаде Латта планета
 Шен букь тіе валарна Ленин.
 Чіагідо цо цул хьоме хеташ
 Цхьа а стаг цахилар шена.
 Хьалха цхьа Лаьтто даздора
 Вайн Ленин вина де-буьйса,
 Ткьа тховса, хіоьттина гора,
 Комета ю серло туьйсуш.
 Ролланан комета кхечи,
 Апрелан буьйса а язъеш,
 Хестадаш дуьненан леча,
 Сердонца — стигал а кьарзъеш.
 Куьг-злаьнарш лаьтта а кхийдош,
 Ленин діавоьху цо шеца...
 Эрна ду! Ленинан снй деш,
 Дола деш вайн Латта деца!

Поэтан дуьххьарлерчу стихашца лакхахь ялїйнарї юьстича, кьеггїна гучудолу цуьнан поэтически говзал-ла кхиар. Говза діахїоттийна ю стихотвореннї сюжет а, композици а. Чїогїа деза а, лараме а гайтина цу тіехь Ленин вина де-буьйса. Латта доккхаде «шен букь тіе Ленин валарна», комета гора хїоьттина и винчу буса, цо иза шеца стигала діавоьху, амма, стихотворенн ерзош, поэта билгалдоккху Ленин лаьттан гїул-лакхашна кхоьллина хїлар, цундела цуьнан дола деш дерриг а латта ду.

Стихотворенехъ шех лаьцна дуьйцуш йолу хIуманаш — апрелан буьйса, латта, планета, малх — шайна чохъ бе а кхетам боцуш хIуманаш ю, амма поэта, царна чу са а дуьллий, дIахIиттайо уьш. «Денош хьан серлонах хьогьгу, Хьан нуьрца ца къуьйсу малхо»... «Денош хьогьгу», «малхо ца къуьйсу». Лакхахь ма-аллара, Ленин дуьнентIе валаран маьIна гучудаккхарна тIе хьажийна бу берриге а поэтически гIирсаи. «Ас тIулгах лаьцна яздахь, иза чохъ са долуш хила беа», — аьлла, бах, М. А. Светловс. Иза дика гучудолу вай лакхахь юьйцуш йолчу Эднловн стихотворенехъ.

Берриге а шен кхоллараллин муьрехъ Эднловс, кIаь ца луш, шен поэтически дашца дуьйцу советски махко, хьомечу Нохч-ГIалгIайчоьно Октябрьски революци хиллачул тIаьхьа баьхначу кхнамах лаьцна. Кьилбаседан полюсе байракх тоьхна, акха Iаьхкина бай-латтанаш карадерзийна. Волги тIехъ электростанци йнллина «кхехкачу болатой, чуйной кIеж туьйсу, Нефть, кIора, эциг а денна совдоккху. Хин инцкъаш бацоро кIагийна буьйса, Парти ю толаме кхачош... инцкъ алсамбоккхуш» («Даймехкан байракх»).

Советан заманахь баьхна кхнамаш кьеггина гуш, тешош хилийта, поэта цкъацкъа шен произведенешкахь хIоттадо хьалха хиллачу дахаран сурт:

БухIанийн узариша
Тийналла йохош,
Цхьабосса йогIура
Массо а буьйса,
Денош а балане,
Кхоьлила догIий,
Нохчочун дахарна
Хуьлура буьрса,
Товханан серлонгахь
Спскал а Iуьйшуш,
ГIийла цIе кегаси
Ламапхо Iара

Цхьа серло гIаьттира,
Къагийна буйса,
Амма и яцара
Малхбалехъара.

Доцзачу, амма нсбаьхъа сурт хIоттош, чулацамечу дешнашна дела цу стихотворенехъ нохчочун хиллачу къечу дахаран сурт. И кхочушдеш, юкъадаладо Iаьржа, беса басарш: «бухIаннийн узарш», «тийна буйса», «кхольнна денош», и. дI. кх.

И бодане дахар серладаьккхира Октябран серлоно, амма иза ца сара нохчаший, гIалгIаший цхьана заманахъ сатийсинчу малхбалехъара, ткъа и серло кхечира Россера. (Поэзехъ сирла, къегина басарш ирсечу, паргIатчу дахаран билгалонаш ю). Иза уггаре а хьоме серло хилла дIахIоьттира, оьрсийн паччахьаллин Iазапехъ даьхкинчу Россин массо а адамашна санна, нохчочуна а. «И хьоме ю цуина, дахаран архаш Сийлахьчу Октябро кховдорна шеге «Хьоме ю, дIатоттуш Бодане мархаш, малх къега хIотторна — Данма къега!» Сийлахь-йоккхачу Октябрьски революцис, Советан Iедало делларг хестош ю «Дуьненан юкъ», «Дахарехъ вехаш», «Дадин календарь», «Со вина хан», «Космосе хаьхкина», кхийолу а стихотворенеш. «Дадин календарь» стихотворенехъ турпалхочо бах: «Чолхе яц сан календарь, Цхьа коьрта терахъ ас лору — Советийн Iедал Iедар».

Сборника тIехъ тIеман-патриотически темица язйинчу стихотворенешлахъ шен нсбаьхьаллица, дагна бечу Iаткъамца къаьсташ ю «Лаяттан цинц» цIе йолу стихотворени. Цо бакъдолчуина тIехъ говза схьайиллина советски стеган патриотизм а, интернационализм а. Салтичо, ша фашистех мохк ларбан вььдуш, хьо шеца ша винчу юьртара лаяттан цинц. Цу лаяттан цинцо халачу меттехъ ницкъ ло салтичуина хало эшо, мостагIчуина тIехъ толам баккха. Цуина хаьа, Будапештехъ а, Берлинехъ а, Прагехъ а ша фашисташца къийсам дIахьош, иза, шен боккха Даймохк ларбарца цхьаьна, ша

вина юрт ларъеш кыйсам буйла. Советски массо а
адамийн цхъа мохк а, цхъа идеологи а, цхъа лалашо
а хиларан ойла члагло автора. Дуьненан халкийн пар-
глатонехъай, машарехъай кыйсаман коьрта ницкъ а,
члагло а хилла лаьтта советски мохк. Вайн социали-
стически юкъаралло кхийначу стагана доглуш дац
Даймахках болу кхетам ша винчу, кхийначу меттигаца
боьзна сацар. Изз, бакъволу интернационалист, шуьй-
ра, массо а къаьмнийн кыйнхьегаман адамашка даггар-
чу безамца, доттаггаллин, накъосталлин дог-ойланца
хьежа веза дуьненан хиламашка. Цу тайпанчу турпал-
хочун аз дека хеза вайна Эдиловн ишттачу произведе-
нешкахъ: «Тольур ду халкъ», «Алжирка», «Бер дийна
пана», «Дацоран байракх», «Лумумба», и. д. кх.

Дуьнениа тлехъ дуккха а хийцамаш хилла Эдиловс
шен лакхахъ цле яьхна стихаш язйичахъана. Цо дог ло-
зуш яэдинчу колониальни лазапехъ даьхкинчу халкъаша
шайна парглато яьккхина. Амма хлстахъ, цу парглато-
нхъа кыйсам кхехкаш болчу хенахъ а, поэт тешна
вара цу толамах:

Бомбанаш
Я газаш еттарх,
Эшор дац машарна
Лаьттина халкъ.
Хлора а луьйранна
Хъаьжча цу лаьтте.
И тоьлург хиларх шек
Ца хуьлу малх.

Цу кеппарчу исторически бакъдолчун оптимизмаца
дека поэтан аз цуьнан массо а поэтически произведе-
нешкахъ. Шена и тешам белларг марксистско-ленински
Инлманца дуьнентлехъ адамийн дахар нийсонан, парглато-
нан буха тлехъ хийцина длахлоттош йолу Коммуни-
стически парти лору Эдилов Хасмохьмада. Цунах лаьц-
на язйинна ю цуьнан «Шайхалла» боху стихотворени

Кхузахъ лалашо ца хлоттийна мелла а бараме йолчу

Эдиловн поэтически произведениян таллам бан. И кхо-
чушдан тарлуш а дац кхузахь. Амма билгалдаккха де-
за, цуьнан поэзин шуьйрачу проблематикехь коьртанаш
интернациональнн, массо а къаьмнашка доттагIаллин,
накъосталлин дог-ойланехь тIекхуьу тIаьхье кхетош-
кхнор, Октябрьски революцис, Советан Iедало, вайн
мехкан кхечу къаьмнашна санна, нохчийн къомана дел-
лачу паргIатчу, ирсечу дахаре безам кхоллар, цунах
дозалла дан Iамор, хаддаза ширачух бухадисничуьнца,
керлачу дахарна новкъарло еш долчуьнца, боданечу
Iадаташца къийсам латтор, церан зуламе чулацам гучу-
баккхарца царах адам херадаккхар, керлачуьнга, сове-
тан замано кхоьллиничуьнга безам гIаттор ду, аьлла.

Нохчийн къоман духовни кхнаран йоцца поэтически
истореш, цо Iадатийн боданера Инлманан, хаарийн сер-
лоне бинчу некъах лаьцна дийцарш лара мегар ду сбор-
никна юкъа яхана «Адамаш серлоне гIерта», «Хийцина
дахар» цIераш йолу поэмаш.

Хьалхара поэма Эдиловс язйина Октябрьски револю-
цин 50 шо кхочуш. Цу тIехь поэта нийса гайтнина нох-
чийн къам паргIатоне, серлоне, дешаран новкъа дак-
кхарехь сийлахь-доккхачу оьрсийн къомо дина Iала-
мат даккхий, мехала гIуллакхаш. Поэта хазахетарца
дуьйцу нохчийн зуда шен кхолламан да хилла, ирс до-
луш дIахIоттарх лаьцна.

«Адамаш серлоне гIерта» поэма дIаерзош, поэта бах:

Ду иза сан бIаьрга дайнарг,
Шена со хIоьттиннарг теш.
Сайн деган цIийца ас лайнарг,
Сайн ойланех а нздеш.

Дахаран тайп-тайпана хиламаш поэтически кепара
толлуш, Эдиловн таро хуьлу церан нийса маьIна гучу-
даккха. Масала, шен «Турпалхо» цIе йолчу поэмехь
Россин йистошкахь Iохку мехкаш оьрсийн пачхьалкках
дIаххетаррий, паччахьаллин колоннальнн политикий

ПАРТИ — БАЪЧЧА

Шираллин лазапо лаъзна,
Гелделла халкъ дара бѣързе.
Хьоладайн ницкъаша хъаъшна
Лелара, некъ боцуш, даържий.

Замано кхоъллира Ленин,
Ленина кхоъллира парти.
Белхало, нийсаниг, къеннг
Ленина вийхира «Барте...» *

Халкъашна гойтуш некъ нийса,
Тхъамдалле хѣъттира парти,
Паччахъца болиъра къийсам,
Къаъмнаш цо дерзийра барте.

Партин цу сирлачу новкъа
Девлира кхетийна халкъаш, —
Дѣаяккха ямарта шовкъа,
Дѣадаха шираллин талхарш.

«Аврорин» яккхийчу тоъпийн
Серлоно бохийна бода,
Матросийн кхолхачу гѣпийн
Ницкъо, къа ца хеташ, ѣовда.

* Белхалойн класс паргѣатъяккхаран союз.

Халкъаша заманан бердаш
Херцийра, Октябре кхача.
Блаьрг санна, халкъийн нрс лардеш,
Партис длакхайкхийра машар.

Латта ду тлехь болх бечунна;
Парглато — хлораннан кхерча.
Парти ю, нанас бер санна,
Халкъ лардеш, кхетам луш, баьчча.

Заводаш, фабрикаш йохкуш,
Халкъо длахлоттийра бахам.
Къаьмнашлахь гамо длайоккхуш,
Хлоттийра болатан члаглам.

Мостагинь бацара буьйшуш,
Къайллаха кечийра бомба.
Экханца йохье шаьш буьйлуш,
Гевттира ямарта тлом бан.

Партис халкъ глаттийра тламна —
Парглатой, дахаррий лардан,
Лечано хьаргланаш санна,
Йохийра акхаройн арданг.

Ленннан машаран байракх,
Халкъашна некъ хьоьхуш, лепа.
Хьалхахьа глулч йоккхуш майрра,
Вайн дахар хлор денна деба.

Эзарнаш шерашкахь акха
Лаьттина вайн хьена латта
Партис дладолийна аха,
Ялташка юзийта хьаьтташ.

Иллешца баланаш балхош,
Хийламмо хьистина Волга!
Пенашца хьан болар талхош,
Халкъо хьо дацор ду говза!

Шевченкос хьистина Днипро!..
Ангара!.. Енисей сийна!..
Говзалло ч!аг!бинчу ницкъо
Дацор ду, берта дерзийна.

Ткъа атом, малхаца къуьйсус,
Сабоккхуш машаре Даймохи,
Де санна, сирла еш буйса,
Хам боцуш, доцур ду вайна.

Партин нур халкъашна лепа —
Лепар ду, дуьне мел деха!
Партин сий, халкъийн ирс деба,
Хазна яц цу хьолан меха.

БАРКАЛЛА ПАРТИНА

Буракъ а ца оышу стиглашка хакха,
Аьрзунан тлемаш а ца оышу сунат:
Парти сан тлемаш ду — сан дахар хьуна,
Хьан сий до,
хIай тхьамда, сий до ас мехканг

Ма-хетта дош кардац сийлалла хасто,
Амма ю ойла сан глаьттина тлома.
Хлумма а сан кхин дац,
дац кхин хьол хьоме,
Ахь соьга кховдорна дахаран бляьсте!

Стиглангийн Іаьрчашкахь хьо леха эшац.
Хьо кхузахь,
 юххехь ю — кхехкачохь дахар,
Ахь лосьху халкъан ирс, токхо совъялар.
Ахь лосьху халкъ кхачор коммунин беша.

Тоъар а дарий-техъ кехаттий, шекъий
Берриг хъан толамаш халкъана бийца?
Турпала хъан хъуьнарш иллешца дийца,
Хестадаан ахъ серладахъна тхайн некъаш?

Хъуна ду баркалла,
хъекъале баъчча, —
Тхан дахар лардарехъ клад ца лучунна!
Вошалла къаьмнашлахъ кхиорна, хъуна
Баркалла,
баркалла, тхан хъоме баъчча!

18 ПАРТКОНФЕРЕНЦИНА

Йохьаллехь бакхийра
Толамаш баьхна,
Вайн халкъаш кху денна
СовгIаташ луш ду.
Вайн халкъийн митингаш,
Байракхаш тоьхна,
Тахханехь кечамаш
Кханенна беш ю.

Со партис халкъашца
Ирс делларг веца,
Белхало — сайн болх ас
Пероца бойца,
Цагар со толамца
Суна эхь деца,
ХIара илли аларца
Ас маршал лойца.

ПАМ'ЯТНИК ХІОТТОЧОХЬ

(Некрасовх тардеш)

*Іела: «Мама, Ле-
нин цу тіе муха
ваьлла?»*

Дитташ ду зарзделла,
Глаш лаьтта Іенош,
Божабеш духаран
Ширбелла гІирс, —
Гуьйренан сийлалла,
Къегина денош!
ХІавао догІмашка
Кхийдабо ницкъ.
Мохо, шен гуш доцчу
Куьйга нуй хьоькхуш,
Можа глаш, меллаша
Керчадеш, хьо.
Нисдина могланаш,
Къилбехъа доьгІуш,
Олхазарш цигахъа
ДІадоьлхуш го.
Гуьйре ю, гуьйре ю
Комаьрша кхаьчна,
Шарбина, къагийна
Толамнийн некъ.
БІешерийн олалла
Шен нуьрца хъаьшна,
Токхонца хъандина
ХІораннан текх...
Адамех дуьзна ду
Урамаш, майда —
Леннинан безамна
Гулделла уьш.

Тхьамдега шайн безам
Дуьненна гайта
Кхуза схьагулбелла
Блаьрга мел гурш.
Шен ненан белша тлехь,
Гланта тлехь санна,
Клант вара, хеттарш деш,
Сакьералуш.
Хетарехь, ши шо бен
Дацара ханна,
И вара байракхийн
Тулгленаш гуш.
— Мама! — цо хоьттура
Ша винчу нене,
Ца хууш, шен хаттар
Мел доккха ду, —
Тле муха ваьлла-техь
Цунна и Ленин,
Цу тлера и муха
Чувуссур ву?
Маттаца жоп дала
Дацара атта,
Яозанца яздан а
Бацара ницкъ, —
Хиллане дацахь а
И беран хаттар,
Ленинан гуллакхаш
Даккхийра ду.
Нанас блаьрт кхарстнйра,
Дош лохуш ала,
Дозаллин яххьашка
Хьяьжира и,
Элира, куьг тесна:
«Ваьккхина цара...
Цу тлера чу иза
Вуссур вац кхин!

Дукха ду, дукха ду,
Іела, и дийца,
Мел дукха дийцарх, и
Кхачор а дац.
Дахаро кхетор хьо
Дуьне цо хийцарх —
Дахарал воккха теш
Кхин хир а вац...
Атта некъ ца хилла
Ленина беш берг,
Цуьрриг а атта некъ
Ца хилла и!
Некъ хилла заманна,
Халкъашна эшна,
Дахарна ма-оьшшу
Хіаваъ я хнъ.

АПРЕЛАН БУЬЙСА

*1957-чу шеран 22 апрелехь,
Ленин вина 87 шо кхочучу бу-
са, стиглахь гуш яра Арендан-
Голланан комета.*

Іаламо, сама а долиї,
Комаьрша кховдайо бІаьсте,
Іа-бацо, латта а кхолий,
Шеран мур хазбеш бу кЪаьсттий.

Гуттара иштта ду хилла,
Хир а ду, дуьне мел деха.
Амма ю цЪа бІаьсте хилла
Дуьненна нур дІалуш шеха.

Дезткъе ворхІ шо хЪалха Латта
КЪагийна апрелан буьйса!
Лууш ду хьоь маршал хатта,
Воккхавер даг тІе а туьйсус.

Денош хЪан серлонах хьоьгу,
ХЪан нуьрца ца кЪуьйсу малхо.
Ленинан безамца хьоьга
Маршал ло дуьненан халкъо.

Доккхаде Латта-планета,
Шен букъ тІе валарна Ленин.
ЧагІдо цо цул хьоьме хеташ
ЦЪа а стаг цахилар шена.

ХЪалха цЪа Лаьтто даздора
Вайн Ленин вина де-буьйса,

Ткъа тховса, хіоѣттина гора,
Комета ю серло туѣйсуш.

Ролланан комета кхечи,
Апрелан буйса а язъеш,
Хестадеши дуьненан леча,
Серлонца стигал а къарзъеш.

Куьг-злаьнарш лаьтта а кхийдош,
Ленин дIавоьху цо шеца...
Эрна ду! Ленинан сий деш,
Дола деш вайн Латта деца!

ДАЙМЕХКАН БАЙРАКХ

Полюсийн яккъашкахъ цѣи байракх лепа,
Цхъа а вац вайн махкахъ цунах цецвала,
КІайн черчий, цецъевлла, шаш тІехъа теба,
Парти ю муьтІахъ деш Іалам.

Бѣшерийн акха хъун, бухійохуш, херцош,
Тата ду тайгахъ а, акхарой Іадош.
Акхачу арара бай тІе-кІел керчош,
Парти ю толаме кхачош.

Лекъийна Волга ду гаттонехъ хъийзаш;
Халкъана ницкъ сов ло цо лучу токо.
ХІораннан дахаре ирс-аьтто хъийза —
Парти ю совйоккхуш токхо.

Ирсечу дахарна оьшуш бу машар.
Бомбанех, атоман ницкъ, хьо ма кьовкъа!
Хьоме тІеоьцур ву машаре хъаша,
Вайн халкъ ду нийсачу иовкъахъ.

Кхехкачу болатой, чуйиной кІеж туьйсу;
Нефть, кІора, эчиг а денна совдоккху.
Хин ницкъаш бацоро къагийна буьйса,
Парти ю ницкъ алсамбоккхуш.

Шо-шаре мел дели дешар совдолу;
Деба вайн Іилманан кІоргенех кхетар.

Говзаллин злаьнарша кхинхьегам кхолу,
Парти ю халкъан ирс deboш.

Заводийн турбанийн хьаннаш ю луьста,
Керлачу лаьтта тӀехь ялташ ду хьекъаш.
Шуьйра вайн аренаш дохнаша юьзна,
Парти ю халкъан ирс deboш.

Коммуне боьду некъ безаш тӀелаьцна,
Кханене хьоьжу вай тешарца, майра,
Толамаш сабохуш, токхоне кхаьчна
Вайн сийлахь Даймехкан байракх.

ОКТЯБРАН СЕРЛО

Бухланийи узарша
Тийналла йохош,
Цхьабосса йоглура
Массо а буйса.
Денош а балане,
Кхоьлина догий,
Нохчочун дахарна
Хуьлура буйрса.

Товханан серлонгахъ,
Сискал а йуьйшуш,
Гийла цле кегасш
Ламанхо йара;
Цхьа серло гьаьттира,
Къагийна буйса,
Амма и яцара
Малхбалехъара.

ДегI нисдеш, гьаьттина,
Серлоне хьоьжуш,
И нохчо лаьттара,
Цецваьлла, йора.
Бьаьрг горгбеш, саттийна
Цюцкъамаш кьоьжа,
Серлонах цецвуьйлуш,
Цо ойла йора:

«Кху хене волуш, ас
Блаьрг дукха беттарх,
Малх кховдош ца гина
И Къилбаседе;
Ткъа тховса цигахъа
Сийна цѣ летта,
ХІун хилла? ХІун хир ду?
ХІун серло лепа?..»

ПаргIато кхайкхочу
«Аврорин» ницкъо
Дегочу лаьттан «дур-р»
Кхечира лома.
И похчо цу денна
Цкъа а ца вицло.
И буьйса ю цунна
Массарел хьоме!

И хьоме ю цунна,
Ваккхарна паргIат,
Дахаран сирла некъ
Гайтарна шена,
Цо шега кховдорна
Ирсаца совгIат,
Цо токхо кхачорна
Шен къечу бена.

И хьоме ю цунна,
«Адам ду» аьлла,
Эсала хьаьстнна,
Бохбарна кийра.
И хьоме ю цунна,
Іазапах ваьлла,
Маршонехъ вахарна,
Воцуш ша хийра.

И хьоме ю цунна,
Дахаран архаш
Сийлахьчу Октябро
Кховдорна шега!
Хьоме ю, дIатоттуш
Бодане морхаш,
Малх кьега хIотторна —
Дайма кьега!

ОКТАБРЬ ДАЗДАН

Ца бина кечамаш
я марха даста,
Я гурба даздан а
ца бина уьш.
Вайн сийлахь Октябрь
даггара даздан
Кечбалар ду, гонах
мел хьаьжи, гуш.
Байракх дIадохар дац
ас буйцу кечам,
Хелхарш дар, дой хехкар
ас дуьйцург дац.
Ас дуьйцу нохчочун,
гIалгIачун хье чу
Октябрь дIакхачар...
и керла дац.
Керла дац, делахь а...
ца буйцуш Iелац
ХIор шарахь Октябро
кховдабен стом, —
Керл-керла лакхенаш
вай йоху дела,
ХIор денна вай гена
баккхарна тIом.
Кечдина пенаш го
массо а цIийнан,

Коьрта бац уьш кьагош

тоьхна цхьа кир.

Вайн дахарх доьлла и,

дахарехь зийна,

Тлейолчу хенахь а

ду иштта хир.

Коьрта ду: цхьаммо а

хьеха ца оьшуш,

Ца оьшуш цхьаммо а

тледожадар,

ХЮраммо Октябрь,

и шен де лоьруш,

Доьзалехь тлезцна,

даздеш хилар.

И йоккха кьайле яц

ас цунах дийцал,

Замано кхоьल्लीна

инзам ду и.

Со, поэт, и ца гуш,

ІадъІийнехь хІиниццалц,

Дахарал тІаьхьа ву.

Ма хуьлда кхин!

ДУЪНЕНАН ЮКЪ

Паргіато ца хилча
Схъакарош лаьттахъ,
Стиглара лъохура и.
ХІун лъоху, ца хууш,
Шен хир а хаьдда,
Нохчочо лъохура ирс.

Цо корта беттара,
Воьрзий къилбехъа, —
Цигахъ ю бохура къуб,
Цунна чохъ кхозучу
ТІулгах куьг кхетахъ —
И стигла боьду некъ бу.

Дуккха а хІилланчаш
Хъажни таж яккха
Оьхура долчу и «цІа».
Башха а дацара,
Кхаьччхъана Макка, —
Таж йолуш богІура цІа.

Ткъа бодане нохчий
Тешара царах,
Тоьлуш дерг ца карош кхин.
Халла тІеоьцура
Іазапан бала —
Іаьрбичун бух боцу дин.

Ткъа хъажой «байина»
Ювдала чеглаг
Хинца а яц цуьрриг шек.
Аравин гIамаршлахь
Бевларш сих, дегIах
Ювдал ма лору цо шел.

Хъажоша талхийра
Адаман кхетам,
Туьйранех и тешадеш.
Кхоьллира кьилбена
Цо корта беттар,
И ирсах дIатиладеш.

Цхъа нохчий хилла Iаш
Бацара Макка
Ю моьттурш дуьненан юкъ.
Боданехь даьллина
Муьлхха а халкъ а
И моьттуш хилла ма ду.

Къаьсттина и моьттуш
Хилла бу Iаьрбнй,
И моттарх церан бехк бац:
Цахуург, цахезнарг,
Цадайнарг бIаьрга
ТIезца атта а дац...

Ах бIе шо гергга ду,
Кхин дуьне кхуллуш,
Керланиг схьакхетта малх.
Ткъа Макка ширьелла,
Хилла сий кхулуш,
ТIера дIадирзина халкъ.

Халкъаш дIадирзина
Дуьненан юккье,
Москвахь ю хIинца и юкъ.
ПаргIато, ирс лъехурш
Тешарца гуттар
Москвага сатуьйсуш бу.

Сатуьйсу Москвага
Iаьрбичо, негро,
Къуьйсуш ву анголезец.
Вайн махко дуьненна
ДIатуху серло
Яржарх, стаг ца волу цец.

Белхало, ахархо —
Хазна мел кхуллург
Вайн махках тешна ву дог,
Къийсамехь паргIато
Яккхаран гIуллакх
Чекхдаккха тухуш ву ног.

ДАХАРЕХЪ ВЕХАШ

Цу стелахаъштигийн
Цхьамзанаш детташ,
Масане йочанаш
Іеткхара тІе!
Зоьртала лаятта и
Мокхазан бердаш
Хериош а масане
ДогІура де.

Кхоларш лург цхьа Іалам
Хилла ца Іара,
Декъазчу декъо а
Луш яра уьш.
ХІоранга бала а
Кховдабой, цара
Дуьтура халкъ, кхана
Хиндерг ца гуш.

Ткъа мел дІакхоъхьур ду
Ишттаниг дахар?
Мел зама йоккхур ю
И букъ тІехъ ловш?
Йиш ярий и хаттар
Дицдала цкъа а,
Халкъаша мел муьйлу
Къизаллин дІовш?

Ціеххъана гіаьттира
Токхаман болар,
Лаьмнашкахь карчаеш
Маршонан кѣж.
Гіевттира Іазапийн
Баланал тола,
Деза дукъ тіетесна,
Цо телош берш.

Ткъа къона Асланбек —
Ламанхойн тхьамда —
Шен дерриг доьналла
Вара діалуш.
Топ, тапча, шаьлта я
Болатан цхьамза
Санна, шен ира дош
Онда долуш.

Бакъонах тешарна
Вара и майра,
Кънйсамна діаделла
Шен дахар, са.
Лаьмнашкахь айира
Ленинан байрах,
Цунна кѣл халкъ гулдеш
Шен хьуьнарца.

Гіевттннчу оьрсех шен
АгӀо а тоьхна,
Ширащу дуьненна
Кхайкхийра кхиэл.
Эшийна хьолахой
Хьаьвзира боьхна,
Ціе яьлла, мотталуш,
Шайн хогаш кѣл.

Шераш сов даъхнарг вац
Ша дукха вехарг,
Я цара дохъуш дац
Дахаран сий.
Дуккха а вехар ву,
Халкъан ирс лобхуш,
Маршонна д'аделларг
Шен дег'ан ций.

Иштта ву Асланбек —
Хаддаза вайца,
Х'юр дийнан дахаро
И ду ч'аг'идеш.
Халкъан ирс лахнйта,
Цуьнан сий дайта
Шех некъ мел лоцург а
Ву 'амавеш.

ДАДИН КАЛЕНДАРЬ

Туьйранаш дуьйцура Дадас,
Хьсхамаш а бора цо.
Сахиллалц кьамел ца хадарх,
ЛадогIа ховшура тхо.

Наггахь маж куьйгаца шаръеш,
Дуьйцура шена гинарг.
Дуьйцура я бIаьрла даьлларг,
Я кьиза лар йитинарг.

Дуьйцучун сурт хIоттадора,
И тхуна ухьура схьа.
Ойланаш тхан йнгалора
Цу метте я хене дIа.

Дерриг а хаьара цунна:
Муьлхачун мел яьлла хан,
Мас шо ду ца догIу ун а,
Муьлха дитт ду доьгIна хьан.

Хьенехкан хIоккхул шо кхаьчна,
Минехкан оццул хан ю.
Оцуьнан да кхин ца ваьхна,
Делахь а виц ца луш ву...

Массо а вара цецваьлла
Дадин цу календарах:

«И ма вац цхъа элп а аьлла,
Я кхетта куьг кьоламах».

Дада Iаш шайн кетIа възлла.
Ас цуьнга цкъа хаттар до:
— Дийцахъа, хьоьга хъан аьлла,
Маца сан мас кхаьчна шо?

Сихха цо элира соьга:
— Чолхе яц сан календарь.
Цхъа коьрта терахь ас лоьру —
Советийн Iедал тIедар.

И терахь — Октябран терахь —
Дац суна цкъа а лур диц.
Хьо вина Советийн хенахь —
Октябран кхаьчча шо пхиь.

Октябран шерашца нисйой,
Календарь ас лелайо.
Ца вуьсу со цкъа а вицлой,
ГIалат ца волу цхъа шо.

СО ВИНА ХАН

Соъ хаттахъ, мас шо ду, аьлла,
Жоп дала кийча ву со:
Со вина ах бѣ шо даьлла —
Октябран шо ду сан шо.

Ах бѣ шо кѣзиг яц зама,
Къежбала корта тарло,
Амма дац къоналлин амат
Магавеш къанвала со.

И бутт бу гуттар а къона,
Гуттар а къона ду шо.
Массарна ду иза хьоме,
Къенаниг къонвеш ву цо.

Цхьабосса хила ву реза:
Къена да я къона кѣнт.
Цундела суна ца деза
Нийса цахоттаяр хан.

Бѣ шо а даьлlexъ вичхъана,
Я пхиъ бен ца кхаьчнехъ шо,
«Аврорин» тоьпаш евлчхъана
Вина аш ларалаш со.

ШАЙХАЛЛА

Керла тедоглучу хенахь
Хаъара: къанлур ду шо.
Шо зама яц цуърриг еха —
Беран мотт цо шар ца бо.

Тоьлур ду, аьлла ас стохка, —
Тедоглуш дладаьлла шо.
Го суна толамаш мехкан,
Уьш денна сабуьйлуш го.

Теша со, даггара теша:
Керла шо тлех тоьлур ду.
Керлачу токхонийн беша
Шуьйра некъ цо буьллур бу.

Шайхалла доьссина соьга,
Цхъа а дош сан хари хир дац!
Толамаш ца кховдош йоьдуш
Кху шеран минот хир яц!

Шайхалла соьга хъан делла,
Доттагий, хоттур ду аш...
«Парти дош ду аса аьлларг», —
Бакъ долу жоп лур ду ас!

КОСМОСЕ ХАЪХКИНА

Истори лаьттар ю,
Матар а тесна,
Дахаро ша йнтахь,
Сих а ца еш.
Къанъелла алаша
Санна, и сецна
Хьалхенгахь хиларан
Хlor а ву теш.

Ткъолгачу блешеран
Боламо лoughуш,
Хьалхахъа хъаьдда мур,
Заманан мур!
Ширачу дахаран
Тиша глап лестош,
Хинца дур долийна,
Хлоттабеш кlor.

Советийн зама ю
Истори лoughлург.
Шед тухий, арс хлоттош,
Хаз а беш гаъ.
Вайн халкъан ницкъаш бу
Кхин цкъа а тоьлларш.
И хазар хъанна бац
Дозаллин кхаъ.

И ницкъ бу кхоьллина,
Ширалла харнош,
Октябран леппачохъ
Толаман нур.
Кхоьллина, хlorанга
Парlато кхачош,
Ленина болийнчохъ
Вайн керла мур.

Тоьлла и халкъан ницкъ,
Сийна цле летош,
Фашисташ глевтнча,
Уьш эшабеш,
Тоьлла и, бай-латта
Дахаре дерзош,
Акхачу меттигехъ
Дlахlоттош беш.

Ткъа тахна?.. Ткъа тахна,
Истории дийнахъ,
Космосе хаьхкина
Советски стаг!
Воккхавер ду соьгахъ,
Дозалла — кийрахъ!
Вайн партис и кхиорх
Доккхаде дог!

Хахкалахъ, стигланийн
lаьрчашка валий,
Хахкалахъ, сийлахъ еш,
Сих а еш, хан.
Хахкалахъ, халкъан кланг,
Хьоме Гагарин,
Туьйранех айхъа деш
Ширделла глан!



ДАЙМЕХКАН СИЯЛАЛЛА

Ширалла харцийна,
Халкъашка урх елла,
Партис дладаьккхйна харц.
Машарехъ кхиййна,
Къийсамехъ чагиделла
Вайн халкъаш эшалур дац.

Дозал до Октябрах,
Вайна ирс кхолларна,
Даймахках дозал до ас.
Вайн партин сийлалла
Хестаеш, хlorаннан
Декаш ду, декар ду аз.

Мехкан юьхъ хийцарна,
Тхо хьоме кхиорна,
Баркалла хьуна, сан мохк, —
Шуьйра некъ биллина,
Хьалха ахъ дигарна,
Эккхорна олаллин дохк.

Вайн халкъо кхоьллина
Седа бу батта тlехъ,
Цу беттан къайле кхин яц.
Октябран толамо
Беллачу айамехъ
Воцуш стаг вайн махкахъ вац!

Парглато лѡхучу
Дуьненан халкъашна
Октябро гѡйтуш бу некъ.
Сийлахъчу цу новкъа
Адамаш гIург хиларх
Вайн хенахъ цхъа а вац шек.

Лалхлур бац кхнамаш —
Денна уьш сабевр бу, —
Вайн партис куьйгалла деш!
Дуьненна ца гина
Толамаш вайн хир бу,
Дуьне ду оцунна теш.

Хабарша ца ойу
Даймехкан сийлалла,
И ойург халкъан ницкъ бу.
Кхане вайн тоьлур ю
Карарчу дийнал а —
Цунна теш массо а ву!

МАЯ КХОЯКХУ!

Зурманаш ца оышу
со хьалххе глатто —
Со вац кхин, ца глоттуш,
Иллалун верг!
Тобллагийн могларшна
хьалхха длахлотто,
Яржочу байракхийн
чилланан матто
Длакхойкху — Май ду со
длавоьхуш дерг!

Іалам ду глаьттина,
дахаре хьаьдда,
Баьццара кьона бос
цо лепабо.
Шен злаьнарш дерриг а
дуьненна етташ,
ЦІен байракх ю кхочуш
массо а метте,
Кьинхьегамхойн дегнаш
цо деладо.

ДоттагІчо доттагІчух
туху шен агІо...
И беларш... и дека
эшарийн зов!

Гулч йоккху дуьненан
машаран чIарIо!

Кхехкачу, турпалчу
ницкъан и алу —
Халкъашна дахаран
ирс дIалург сов!

Байракхийн хьаннийн ю
тулIенаш керчаш —
Хьоме ду, хьоме ду
церан и нур!

Ткъа яххьаш...
Ткъа ойла схьагойту бIаьргаш!
Гуш долу ирсе нур —
хIораннах хьерчаш, —
Даймехкан чIарIо ю
и суна гург!

Зурманаш ца оьшу
дог-ойла гIатто —
Даймехкан сийлалло
гIаттийна и!
ГIаттийна байракхийн
чилланан матто,
ГIаттийна халкъашлахь
кхоьллинчу барто, —
Сан ойла гIаьттина
ца йижа кхин!

СИЯ ДЕЛАХЪ, ЛАТТА!

Чов йоцуш, ций доцуш
Тлом хилла бац-кха,
Ирсан стом ларбан а
Дац цуърриг атта.
Ас дегI ца кхойна
Сайн дуй чекхбаккха:
«Кхехка ций саццална
Хьо лардан, Латта!»

Хийламмо кыйсамна
Діаделла догIмаш,
Массара шайгара
Герз майра детта.
Хыйзошший, дагошший,
Дойушший, тхох лайш
Дан гIертарш ата ахь
ГIо делахь, Латта!

Дахаррий, Iожаллий
Лиэтачу арахь,
Кешнаша шагйина
Тлом хилла хьаьтта.
«Гечдойла» аьн долччохь,
Турпалхойн могларехь, —
Кху арахь каш хилар
Ирс хета, Латта.

Нејалте тоба! Сан
Цабезам цаьрга,
Халкъашна бен ницкъаш
Сан дагна јеткѣа.
Хинболчу сан борзах
Цинц тохий бѣаьрга,
Совцабе! Ата уьш!
Хѣаллакбе, Латта!

Майра а, говза а
Ахь со кхийна,
Бѣннашна юккъехь со
Хьо кѣуьйсусуш летта.
Дерачу дѣаьндарго
Мерцинча кийра,
Хьан кийра вогу со,
Дѣаьнца, Латта.

Бекхаме сан бѣаьрса
Малхбузе хьоьжу,
Дегѣахар синпхенаш
Сан совцуш лаьтта.
Чурта те язда хьан
Баркалла оьшу,
Ирс кѣуьйсусуш веллачун
Сий делахь, Латта!

ЛАЪТТАН ЦИНЦ

(Индербиев Мохьмадана)

Сийна це кхерстаеш,
Даймохк д'алаца
Глаъттича фашизман
Сутара бо,
Партис д'акхайкхича
Акхарой ата,
Салтичо ийцира
И латта схъа.

И дара и винчу
Юьртара латта,
Кавказан лаьттан и
Цхъа к'езиг цинц.
И маьлхан буьрса де
Баьрхьалха лаьтта,
Хир бац цу салтичун
И дицдан ницкъ!

Езачо, тир йоккхуш,
Хаздина йовлакх,
Шена чу и дерзош,
Хъаьрчира т'е,
Салтичун бацара
Ницкъ ч'ог'ла к'овля,
Лаьттан цинц д'ахьарчош,
Ша биин шад.

И ховха, сов деза,
Сов хьоме латта
Лазорна кхоьрура
Къона бляхо.
Бляьргийн хин тладамаш
Беснеш тлехь хьавьдда,
Детта сихделлера
Ченгехьа гю.

Шад бира цо дагахь,
Шад бира кьовлуш
Ша вина, кхнийна
Латта лардан.
Дега цо элира:
«Со ваха воллу
Герзаца вайн сийлахь
Даймохк ларбан»...

Латта длахьарчийна
Шад неххехь лелош,
Шен кийрахь бекхаме
Шад латтабеш,
Ун кхийдон мостагIий
Герзаца эгош,
Салтичо некъ баран
Латта ду теш.

Кхечира и латта
Массо а маьlle,
Хийлазза лайра цо
Халонан мур.
Дохийна деддачу
Жоламна тляьххье,
И жолам хIаллакдеш,
Лелийра кIур.

Будапешт йоккхучохъ
И детталора
Мукъамехъ, салтичун
Гаттадеш дог.
Блаъхочун дегле ницкъ
Цо кховдабора,
Вуха ца валийта
Биллал цхъа ког.

Кхечира Берлине
Толамца майра,
Фашистийн члаглонех
Летаеш цле.
Хилира теш, юглуш
Толаман байракх
Снй доцчу мостагичун
Цу беина тле.

Герзаца глевттинчу
Дийнахъ словакийн
Лецира цу лаьтто
Вошаллин гю.
Парглато кховдаеш,
Кхечира Праге.
Чехашка маршалла
Кховдийра цо.

Лийлира глалахъ и —
Къеначу Венехъ, —
Штрауса кховлличохъ
Лийр йоцу вальс.
Дезаш тлеовцура
Махкана генахъ
Гайднан я Моцартан
Музыкин аз.

Мостагій бохийна
Церан шайн Іуьргахъ,
Блаьхочо юха ца
Кхачийра и.
Цинц лаьтта хийцира
Ша винчу юьртахъ,
Діанйра и лаьттахъ,
Ца къаста кхин.

Глаттабахъ мостагІчо
Керла тІом хІинца,
Юха а гІоттур бу
И лаьттан цинц.
Салтичо гойтур бу
Цу лаьттан цинцан
Эшалур боцу и
Турпала ницкъ!

ЧАГІАЛКХ

Хиллане, ямарта
Экха ду чагІалкх,
Тешнабехк бархъама,
ХІуъа до цо.
Эхъ а дац, юхъ а яц
НеІ чІогІа чІагІарх,
Буьн чу а гІоьртина,
Зен а цо до.

Цкъа цІога хьовзадо,
Мекара цІийзаш,
Тешийта гІерташ, и
Лета жІаьлех.
Буьйсанан боданехъ
Гонаха хьийза,
Керта а эккха, бІаьрг
ДІатуьллушехъ.

ЧагІалкхан и амал
Іамийна Маос,
Зуламна гІоьртина
Махкана чу.
Бандито санна,
Цо леладо талор —
Дозанна гІе кхийда
Герз карахъ кьу.

ЧагIалкхо санна, ка
Маос а тоьхна,
Iанийна вайн мехкан
ГIаролхойн цIий.
Амма ца карийна
И бIаьхой боьхна,
Ведда и... дIаведда,
Доцург шен сий.

Жолам яI! Эхь доцу,
Сий доцу жолам!
Китайн халкъ дохо а
ГIерташ ву и.
ХIун дийр ду ца хууш,
И хилла хорам,
Ямартло бен, чIагIо
Шен йоцуш кхин.

ПРЕЗИДЕНТАН ТІОМ

Берехъ бу цхъа жима
Кевстиган чами,
Ураме и даълла,
Глум кегош, ловза.
Кхин йоккха ойла ян
Яц цуьнан зама:
Клеззигчу глутлакхех
Дезаш ду ловза.

Даккхий дац хьесапаш,
Беха бац некъ а.
Буйнахъ ю глум а чохъ
Цхъа жима банка.
Данне а хууш дац,
Стигалах къекъаш,
Ракета йоглур юй,
Кхоьллинарг Яникс.

Доккхачу цла чохъ, бах,
Президент веа.
Клайн ду цла — машаран,
Маршонан амат.
Амма вац стаг хилла,
Цу цленна чохъа
Даьлча а, могуьйтуш
Машаран глаларт.

Вьетнамехъ, Египтехъ
Бер арадалахъ,
Шайи кема, я делларг
Кхечаьрга кема,
Цу сохъта тѣхохку
Кховдабан бала,
Берана бохам бан,
Кхин ца беш хьемаш.

Президент ву вехаш
Шен Кіайчу цийнехъ,
Машар ца хилийта
Гароллехъ лаьтта.
Муьлххачу меттехъ а
Жима бер дийнехъ,
«Мостагла» дӀавалар
Цо лору атта.

Президент дойуш ву
Зударий, бераш,
Доллар дӀа мел ца лург
Коммунист лоруш.
Дерриг а дуьненна
Кхийдадо зенаш,
Берана паргӀато —
Цунна бу хорам.

ТОЪЛУР ДУ ХАЛКЪ

Іуьйранна хІордера
ЗІаьнарш тіехь гІоттий,
Гуттар ма-кхеттара,
Схьакхета малх.
Шен зІаьнарш дІатухуш,
Маршалла хоттий,
Хьосту цо Вьетнаман
Турпала халкъ.

Го цунна бомбанаш
Лилхина кІаьгнаш,
Яохийна гІаланаш,
Кегдина тіеш;
Хьаннаш го Іаржйина,
ЦІаро мотт хьаькхна,
Больницаш, школаш го
Аьтта, чан еш.

Го цунна кеманнын
ГІеранаш хьийзаш,
Бомбанаш чуІенош,
Кхуьссуш напалм,
Дерринг а хІаллакдан
ДІаьвшаш а туьйсуш,
ХІуманах кьинхетам
Боцуш мискъал.

Догуш го малхана
Вьетнаман латта,
Амма и цуьрриг а
Къар ца луш го.
Ша догуш делахъ а,
Сийна цӀе летта,
Массо а маьӀлера
Герз туху цо.

Туху шен ницкъ болчу
Ондачу куьйга,
Глаттадеш шен халкъан
Машаре дог.
Лаьтто, халкъ толинта,
Шен ницкъ ло цуьнга,
Ткъа иза ца долу
Духа цхьа ког.

Бомбанаш, напалмаш
Я газаш еттарх,
Эшор дац машарна
Глаъттина халкъ.
Хюра а луьйранна,
Хьяьжча цу лавтте,
И тоьлург хиларх шек
Ца хуьлу малх.

ЗЕЗАГ

Іуьйранна кхетачу малхо
Яржошшехь шен зІаьнарш арахь,
И зезаг кьегира хьалххехь,
Серлонна яржош шен тІамар.

И деладелира гІоддах,
Малхана дуьхьал а хьаьжна.
Буьйцура цуьнна шен мотт а,
Хазош шен цхьа ховха аьзнаш.

Барт баккха кечделча, бери
Санна, цо балдаш гулдора.
Яржале тІамарш кхечеран
Дуьненна ша дола дора.

БІаьрг малха тІера ца боккхуш,
Цуьнга и хьийжира сарралц,
Доьлура. И дера доккха,
ХІор а бер нання ма-дерра.

Сарахь, тІехьарчийна тІамарш,
ДІатийра и буьйса яккха.
Малх юха богІур бу кхана —
И хьалагІоттур ду тІаккха.

ХАЗА ЙОІ

Мехкарийн тобан тIе кхаьчча,
Сайн хьеше хаьттира ас:
«Муьлха йоІ хазалла кьаьста?
Муьлхачун тайна ду аз?»

Леррина хьаьжира хьаша,
Ойлане вахара и.
БIаьргаца кьастаеш ша-ша,
Ловхура цо хазаниг.

Вехха и хьийжира цаьрга.
Доккха са дохура цо.
Элира: «Атта дац харжа —
Массо а уьш хаза го.

ХIораннан богуш бу бIаьргаш,
Беснеш тIехь бу Iужан бос.
Месаш ю — Iаьржа я хьаьрса —
Массеран цхьабосса товш.

Бовхачу безамо ягош
И елахь, хаза ю йоІ.
Ткьа хIорш бу кхетта и дагар,
Гийланиг кхаьрца ца го...»

УЪТТАЛГІА ПЛАНЕТА

*Батта тІе тохалаш байракх,
Ленинан безамна, аьлла:
Хир яцар кху лаьмнийн гІайракх
Сан даггар цунна чурт дала!*

І. Мамакаев.

Ойланийн гІаттамо
ДІакхоьхьу генна...
Атта бац позтан болх —
Керланиг лехарна
Буьйсанна, денна
Къинхьегамхо хилла сох.

Чехка бу позтан
Ойланан кхоллам —
Гена некъ сихонца бо!
Стигланнийн Іаьрчашка
Сийлалла кхолла
Кхочу и, тухий цкъа гІо!

Амма дац данне а
Кхачаме хІинца
Фантазин боларан «дур»:
Іилманан кхолламан,
Белхалойн ницкъан
Кхиамаш хьалхенгахь бу.

Ракета дІахьаьдда
Ойланел чехка,
ГІаттадеш хІораннан дог!
Советийн ЦІен байракх,
Толаме техкаш,
Малхехьа дІайоьдуш го.

Коперникан Илма
Ширдеш, ракета
Дахъаьдда, космосе дла!
Йолчарна текхетта
Кхин цхъаь планета.
Иссаниал совъаьлла цхъаь!

«Поэт со ца хилча,
Глур вара
лара
Стиглара седарчий
со»,
Воккхавеш, къастабан
Къеначу царех,
Сан халкъо кхоьллиарг, хьо!

Советийн наха хьо
Кхоьссина талла,
Мичхъа ю дуьненан йист, —
Хьоь таро ялийта
Майрра схьаделла
Іаламан плаьлдиган дист.

Ракета санна, кхин
Сацон ницкъ боцуш,
Кханене боьду сан мохи!
Ирсечу дахаре
Кхочийла глоса,
Токхонан беш хуьлда хьох!

МОСКВАГА МАРШАЛЛА

Хьо ца ла цхьа гIала хилла,
Сан дагна хьоме Москва.
Толамца диллина бIиллиг,
Хилла хьох столицийн да.

Хилла хьох столицийн нана,
Дуьненна дIагойтуш некъ.
Тахненал тоьлла хьан кхане
Хирг хиларх цхьа а вац шек.

Со кхстош, ахь оьхьна накха,
Цул доккха хIун хир ду кхин!
Ахь санна, везаш бен цкьа а
Нанас а лур барий и?

Сан дог ду, Москва, хьох доьзна,
Сайн нана ларарна хьо.
Хьо шеллахь, шелло и хьоьца,
Хьо йохлахь, дох а и ло.

Хьан толам — сан дагна ловзар,
Хьан малхо хьоьстуш ву со.
Кхиорна, хьуо санна, говза,
Ас хьоьга маршалла ло.

ВАЙНА ЛЕПА..

Хіоранга а доссош глора,
Массо маѵлехъ боккхуш толам,
Гло деш стамбан белхан болам —
Вайна лепа Конституцин малх.

Даймохк хьалха буьгуш майрра,
Лепаш ю вайн хьоме байракх,
Кьинхьегамах хилла хайра —
Вайна лепа Конституцин малх.

Алсамдолу махкахъ беркат,
Вайн партис тлехъ латтош тергам,
Машарна вай кхаьчна герга —
Вайна лепа Конституции малх.

Гилма тоьлла, эшна Іалам,
Цо таро ло дахар кхала.
Вайн таро ю доггах ала —
Вайна лепа Конституции малх.

Нилмат схьалуш ду вайн латта,
Вайн ирс, токхо кхуьуш лаьтта,
Кийча ду вай толам баккха —
Вайна лепа Конституцин малх.

ДАЙМОХК КХОЙКХУ

КІєтій ціа берзаре
Кавказ ю хьоьжуш,
Токхе мор баржийна,
Кечъелла ю.
Хьомечу лаьмнаша,
Баххъашца кьоьжа
КІєнташна кечбина
Аьхна мотт бу.

И кхойкху кІєнташка,
Мехкаршка кхойкху;
Кнйча ю хІоранна
Барт баккха и.
И кхойкху хи мала
Теркан я ГІойсун,
Цул чоме хи хир дац
Дуьненахь кхин.

И кхойкху дайн хІаваь
Техкачу метта,
И кхойкху дахаре
Баьхначохь дай,
Хьацарца я цІийца
Хьандинчу лаьтта,
Зезагца дог хьаста
ГІоттучу бай.

И кхойкху халкъан ницкъ
Бекачу хъаътта,
Дахаро туьйсучу
Тем боцу кIеж;
Нана-мохк лаъттачу
Бамба а баътта,
Кънихъегамо лучу
Сийлаллин таж.

Даймахко кIант воьху
И винчу махка,
Кийча ю и мара
къовла Кавказ!
КIенташна, мехкаршна
Некъ бу цIа бахка,
Даймахка кхойкхуш ду
Сан деган аз!

МАШАРАН УРАМ

Тиллина хьуна цле
«Машаран урам»,
Дитташа кхелина
Хьан еха йистош.
Бахархой бехадохь,
Йоцуш хьагI-гIура,
Мохо глаш техкадо,
Эсала лестош.

Эзарнаш урамаш
Айса пурх цовьстуш,
Церан цу бохаллех
Чекхвуйлуш маьрша.
Со кхаьчна хьуна тIе,
Машаро хьовьстуш,
Аренийн некъаша
Айраш а даьшна.

Со хилла
Цкъа а ца хилладохь урам,
Со хилла
Цигахь и дуьххьара буьллуш,
Коган лар лазачу
Латтанийн чкъурах
Дуьххьара: «Урам бу», —
Аьлла, цIе туьллуш.

Керла и латтанаш
Охучу меттехъ,
Кхузахъ ма-леппара,
Байраххаш лепа.
Халкъан ницкъ лазачу
Десачу лаьттахъ,
Блаьрго схъа ма-лоццу,
Ялташ а хьекъа.

Цигахъ а ду лепаш,
Хъан санна, ценош,
Машаре дахар а,
Кхузахъ дерг санна.
Шайн корах
Дахаран серло а Iенош,
Кхехка болх, ца хедаш
Цхъана а ханна.

«Машаран урам»
ЦIе тиллина хъуна,
Кхечарел хьо тоьлла
Тиллина яц и.
Ахъ санна, кхечу а
Урамо суна
Токхечу дахаре
Бовду некъ бацбин.

ДАКХ

(С. Есенине)

Со кхиъна Кавказан ломахъ,
Со хьоъстуш хуьлура поп.
Ас и ца лорура хьо́ме.
Хьестарна ца лора жоп.

Ца хууш, и хӀунда деза.
Ас сайна хоьржура хьех.
Зазан чам белыхъ а мерза,
Бацара со кхеташ шех.

Беза ца хаъара супа
Со вина, кхийна мохк.
Есенин, баркалла хьуна,
И беза Iаморна со.

Со вара цуьрриг ца девзаш
Рязанан бероза дакх.
Хьистинна, тайна дакх деза
Со ахъа Iамор ду бакъ.

Суна ду цхьабосса хьо́ме
Оьрсийн дакх, Кавказан поп.
Хиларх уьш арахъ я ломахъ, —
Уьш кхиош вайн цхьаъ бу мохк.

КЕРЛА ДУЪНЕ

Бодане, кlorшаме, чlиркъе
Хьалхенгахь хилла Кавказ.
Халкъана гуттар а ирхе
Ца нислуш хилла мур бац.

Буърса и мокхазан лаьмнаш
Ца хилла кховдадеш ирс.
Ца хилла бух боцу lаниаш
Серлоне дерзо а ницкъ.

Догlучу догlано саниа,
Бlаьрхиша башийна лам.
Хилла и ерриг а ханна
Чукъуьйлуш нохч-гlалгlайи къам.

Къаьмнаша, паргlато езаш,
Тlезина хилла Шемал.
Цо цаьрга кховдийна герзаш,
Ткъа цаьрца — бохаман хьал.

Паргlато яржоран метта,
Шерилат даржийна цо,
Ца кхеташ хиларна, атта
lехабеш нах lадато.

Ламанан массо а дукъ а,
Маршонна дуьхьало еш,

Пен хилла къаьмнашна юккъехъ
Латтарна мас блов ю теш!

Декъазчу дахаран тешаш —
Хинца а лаьтташ ю уьш.
Цара схьабуйцу мур шешан,
Шайн хенан сурт а схьалуш.

Діаяхна и къиза зама,
Кхин юха йогӀур яц и.
Хийцина Кавказан амат,
Хинца дерг дуьне ду кхин.

Мокхазех чекх доху нехъаш,
Ламанаш карадерзош.
Хор денна токхо ю дебаш,
Вайн ирсе дахар кхинош.

Ламанийн баххъашна юьххьехъ,
Кюргачу Іаннашна чохъ,
Юькъачу хьаннашна юккъехъ —
Халкъан ницкъ толар схьаго.

Турпалхой — иллешкахъ бийццал
Кхиина сов дукха вайн.
Кхуьуш бу стом церан ницкъийн,
Уьш бу шайн дахаран дай.

ИЛИ

Или кхобу шанийн бено,
Тулгийн матто ловзадо.
Лаьмнийн бердийн апарино
Гуйьдуш санна, гловгла йо.

Цинцаш детташ я мотт хьокхуш,
Тулган пенаш кьегадо.
Шен гловгланца ланнаш декош,
Оьглазе кхес гиттайо.

Цу гаттонех арадолий,
Цо шен чабол йохайо.
Кхаьчча санна дикчу хьоле,
Кура болар доладо.

Шерша Или блешерашкахь,
Пайда халкье клезиг луш,
Ялташ хьекьо кху арешка
Шен татолаш ца хьонцуш..

Балхаш-леме хлонсан тулгеш,
Или, ахьа эрна ло!
Ткьа халкьана бахам гулбеш,
Латта хьандан гю ца до.

Кхобхьуйтур яц, Или, хьобга
Сира тулгеш эрна дла!

Ца лаахь а, арахь кьеге
Ялташ хьекьо деза хьан!

Барт бо халкьо дуьхьал хьуни
Болатан пен х'оттабан,
Эрна хилла болчу гунна
Хьо комаьрша даладан.

Акха амал, сонта г'иллакх
Говзаллица дожор ду.
Ахьа чаьрхаш, бертахь хилла,
Дахар тодеш, хьийзор ю.

Гаьллаш багахь, эмалк санна,
К'айн кхес егош, г'аттор ду!
Дацор ду хьо ерриг ханна —
Хьал совдаккха, дацор ду!

ХИН КЪУРД

Дажал санна, аре морцуш,
Цлеран алу кхерста йоьлча,
Цле йойучохъ хи а доцуш,
Хиттуш дара адам холчу.

Иштта цкъа со нисвеллера
Генна арахъ, хинна генахъ,
Хин къурд шиши чохъ биснера,
Кхин тле хир а доцуш хенахъ.

Шога мотт а, кехат санна,
Бара екъчу багаль соьцуш.
Когаш келлахъ татанцанна
Кеглуш яра екъа бецаш.

Кокчетапан шера аре
Малхо доггах ягайора.
Тхо, хьогалла кхаьчна бале,
Дара деглехъ доцуш глора.

Къинхетамза блаьргаш Иийжош,
Доглмаш Иийжош хьацар дара.
Тхьоггахъ бисна хин къурд Гришас
Соь малийта кхийдабора.

Хи ца молуш, дезац, бохуш,
Хьежадора ас и цунна,

Боллушехъ сайн кийра богуш,
Хилийта и доттагичунна.

Халла тхаьшшиъ хи тIе кхаьчча,
Хиъча, тхайна и мел деза,
Вовшийн марзонах тхаьш кхетча,
Воккхавера хиларх безам.

Украинцо соь кхийдийна
Хин кърд, бицлур бац и суна,
Сал дахар ду вошаллина,
Сан ойла ю ерриг цунна!

ВОНКХАВЕ

Даймехкан лаьтта тIехь
ПаргIат ког ловзуш,
Малхана барташ а
Дохуш, со лела;
Мархаш яц малх хьулбеш,
ТIехула кхозуш,
Хьостуш ду зезагийн
бацалахь делар.

Со хьовсту Памиро —
Дуьненан тхевно;
Со хьовсту халкъан ирс
Дебочу ницкъо,
Халкъалахь сий долчу
Машаран зевно,
Деношца дебачу
Дахаран рицкъо!

Со хьовсту Октябро
Кхоьллинчу ирсо,
Дуьнене машаре
Кхийдочу куьйго,
Вайн Iалам эшочу,
нуьцкъалчу гIирсо,
Къаьминашлахь вошалла
ЧагIдечу уьйро.

Кхуззара, хьаъжча, го
Пушкинан гIаларт,
Кавказан баххьашкахь
И гIийла латтар,
Хьоме ду сийлахьчу
Поэтан амат,
Кховдош ду сан коърте
Поэзин гIаттам.

Воккхаве, воккхаве,
Тянь-Шань, хьан лаьмнех
Воккхаве буърсачу
Хазаллин сартех
Хьошалла лелочу
Вошаллин къаьмнех,
Бошмаша хьулйинчу
Токхечу яртех.

Воккхаве суо вахарх
ПаргIатчу махкахь,
Кху ирсан заманчохь
Дуьнена валарх,
Ницкъ хиларх Iилманан
КIоргене кхача,
Йиш хиларх хIоранна
«Ваша ву» ала!

БЕТ-ПАК-ДАЛА

Схъакхета, бетталуш,
Цен кѣж а туьйсуш,
Хи чуьра ша гӀоттуш
Санна, малх кхета.
Шен букъан шералла
Куьзганца къуьйсуш,
Балхаш Iам дIатийна,
Букъ цуьнан къега.

Болчуьра барз бохош,
Ор чу тIулг буттуш,
Кху лаьттан ал кийра
ЭтIош, некъ билла,
Iилманан хьехамца
Льолхуьйтуш тIулгаш,
Сан доттагI ХIарон а
Кху меттехь хилла.

Бахаман дакъошна
Юшца зIе кхолла,
Нуьцкъалчу белхан зов
Мархашка кхачош,
Къоначийн кхехка ницкъ
Iаламал тоьлла,
Некъ кхузахь чакхбаьлла,
Аре пурх хадош.

Шоръяла хъаьддачохъ,
Балхашах гIерташ,
БIаьрмециг Iуьллу хьо,
Бет-Пакан аре.
Цистничу хъан басойн
Бодане бердаш
Декадо поездо,
Цоьстуш хъан аре.

Туьйранахъ буьйцучу
Турпалхойн санна,
Лар ю кху аренгахъ
ХIаронан белхан.
ХIаронан толамех
Воккхаверцанна
Безам бу сан кийрахъ,
Йиш йоцуш талха.

Я локкхуш шаьш мохо,
Я малхехъ кьегаш,
Я тIеман олхазарш
СадаIа хуьйшуш,
Цо юьстах кхиссина
Сов даккхий кхераш
Iохкур ду, ницкъана
Тоьшалла хIуьттущ.

Хир бац кхин сов хьоме,
Безамо лийчош,
Генарчу тIаьхьешна
Сов безам кхолла,
Ирйина шен юьхьиг
Стигла а кхийдош,
Басарца кхелина,
ХIоттийча хIоллам.

Исторн языйириг
Йоглучу хенахь
Мажделла кехаташ
Ша воьлча херца,
Кхочур ву цле йолчу
Йовзаза шена —
Цо и дIаязыйири ю
Дог доккхадерца.

АЛЖИРКА

Гуьйре а, кьегина злаьнарш а малхо
Кхийдайо Алжиран екхачу лаьтте.
Мархаш а ца йоглу догланца елха
Гламарша кьегочу шерачу метте.

Герзашца, ницкъашца сийна цле летош,
Ахчанца, хилланца коьртера эцна,
Къаьмнашна юккъера марзонаш хедош,
Генарчу хьоладас Алжир дIалаьцна.

Бамбини цу араьхь ду татолаш кхерсташ,
Бер а гихь, хи дуьллуш алжирка лела.
Лела и, оза дегI мацалла лесташ,
Малх хьоьжу декъазчу алжиркии хьела.

Цо лелон бамба бу хьолахойи долахь,
Бер дуззол рицкъа дац алжирке кхочуш
Мацалла бер а дац делххал а гIорахь —
Дисна и дIаселларг яьал ницкъ боцуш.

Делкъанна малхо тов хьийзочу хенахь,
Оза бер бесачу некхе а лаьцна,
Алжирка лаьттара ярташна генахь,
ГIелалло язйина бел дIа а хецна.

ДаIал са доцучу гIийлачу беран
Когашка кхаьчнера ямарта шело.

Хьолахойн хьадалча воґура дера,
Сацарна, алжирке кховдаян гіело.

Шийла зуз дуьйлира алжиркин деглах,
Шийла ша биллира бесачу кийра.
Шен кіентан шийла дегі шен бекьчу некха
Тіе кьийла елира алжирка гийла.

«Болх хіунда сацийна, хіай, боьха зіоьмалг?» —
Шед етта велира хьолахойн гіоьнча.
Алжиркин дацара дуьхьло ян доьнал,
Велла кіант ларвора шен деглан гіоьнча.

ЕТТА ШЕД ШЕН ДЕГЛАХ ЦА КХЕТАШ САНА,
Алжирка гіаьттира, чевнийн букъ нисбеш;
Дуьхьал и йирзира шед еттачунна
Буьрсачу хьажарца, цунна шед йицъеш.

«Тоьур ду! Сацийта, ций муьйлу экха!
Ма гіерта тхан махка! Дахийта тхайна!
Кіордийна тхан махкахь аш лелон мекха!
Аш дацош, тхан халкьо хало сов лайна». —

Оьглазе алжирка, буйнаш а кьуьйлуш,
Тіейолаелира шен мостагичунна.
Хьалхочун дегадан дуьйлира куьйгаш,
Латта ша волчуьра діахедаш санна.

БЕР ДИЙНА НАНА

Хъан буърса хъежар ду
Сурта тѣхъ сецна.
Вон гина бѣаьргаш хъан
Оьглазе хьоьжу.
Бомбано днйна бер
Кара а эцна,
Іаш йолу хьо гича,
Кхин теш ца оьшу.

Кхин тешаш оьшуш бац
Вонан мах хадю,
Дийначу беран дегІ
Бѣаьргашна дайча.
Кхин зулам хир дуй-техъ
Адаме кхачю,
Хин метта бѣаьргех ций
Долийта керча?..

Ахъ стenan ойла йю,
Бер дийна нана,
Хъежабеш хъайн бѣаьргаш
Бекхаман царца?
Хъан юьхъ тѣхъ беран цийх
Хіоттийна жІамар
ДІаяккха йиш юй-техъ
Хишца йиларца?

Египтехъ къекъацар
И стелахаъштиг,
Дохк-марха догланца
Елха а йогІий.
МостагІчо ямарта
Хъан латта хъешна,
ДогІнаха даш дегташ,
Хъан дахар дохий.

Дукха хан яцара
Хъо паргІатъялла,
Олалла лайна букъ
Нисбан хъо гІерта.
Тіелана амал дуй
Юха а лолла
Хало сов лайначу
Цу Нилан бердийн?

Хъо стенга хъоъжу-техъ,
Бер дийна нана,
Хъайн бІаъргех, хин метта,
ЦІийн ладарш лешаш?
Кхаъчний хъоъ паргІато
ПирІун ваълчхъана?
Хиллий хъо халонаш
Іийша ца дезаш?

Аш йина яц ткъа и
Каш-пирамидаш,
ПирІунан Хеопсан
Цхъа дакъа дилла?
Шайн цІийца кхелина
Тіулгаш а ийдеш,
БІе эзар ца вѣжна,
Декъий шайх хилла?

Цу бердийн дохалла
Даѣлахкаш яржош,
Шун куьйга дагххина
Ор дац и кьуьйсург?
Гелвелла, вьожча, дег!
Шедаца ловжош
Лелларш бац шун тхов тле
Бомбанаш кхуьссурш?

Хьан халкъ ду, ор доккхуш,
Цу чуьрчу хилла
Деглан ций ленадеш,
Маьхза кьахьегнарг,
Иоцуш хьаг!, ямартло
Я доцуш хилла,
Феллахийн кьен дакъа
Хиница схьаэцнарг.

Хьан халкъан ций ду и —
Цийбинарг Цен хлорд,
Колоних цо йнна
Пачхьалкх Египет.
Амма хьо хиница яц
Цхьаммо а лехор,
Техьашха лелорах
Муьлхха а гийбат.

Букъ нисбеш, глатта хьо,
Бер дийна нана,
Ловжийна дера дог
Мостагlex лабош!
Даяхна лолло хьо
Цубийна зама,
Кхин дезар дац хьуна
Хьолахой кхаба!

БУЪЯСА

Бодане яц хїица буъйса,
Діатуъйш яц дахаран гловга.
Кхехкачу балхо кїеж туъйсу,
Онда ю йохъаллин шовкъ а.

Заводехъ станокаш цїиъза:
Кечбо цар болатан гїирсаш.
Цанбечу новкъахъ чан хъиъза,
Бахаман хъелаш ду дебаш.

Дахаран мукъам бу хъоме,
Иллин кїеж кийрара гїуътту.
Сан илли долиъла тіома,
Болх бечийи могларшка хїуъттуш.

КАВКАЗАН АЪРЗУ

Іемина куьйгаш ду
Иттанийн метта,
Дехчина майра дог —
Нохчочун кийрахь.
Цкъа а тІехтуьлий-техь?..
Цо даш тІедетта,
Эшначу мостагічо
Сауьйзу цІийлахь.

«Максимца» кІелонехь
Хиллачохь аързу
Мостагічо толаме
Ца даьхна дог а.
Кхиьинчохь тешаме
Пулемет тІеерзо
Ханпаша юхнехьа
Ца ваьлла ког а.

«Максима» «дош» хеззе,
ХІоь кхочче веьнарг,
Ведча а, ваьллий ткъа
Іожаллех хьалха?
Кавказ, хьан аързу ю
Уьш кьиза хьекхнарг,
Кхехкачу тІемашкахь
Висча ша цхьалха.

«Царах со вогийла,
Юхаъ ца волуш» —
Болатан ойла ю
Кавказан аьрзун.
Тарлой це, Ханпаша,
Дешица кхолуш,
Ца язъян, ца еша
Кхуоллалца бӀаьрса.

Сан нохчийн, гӀалгӀайн халкъ!
ХӀай мехкан халкъаш!
Йиш юй-техь вицвала
Ханпаша вайна?!
Вицлур вац! Толамаш
Шен цӀийца баьхна,
Даймахко санна, цо
Халонаш лайна.

Мокхазах суй санна,
Кавказах ваьлла,
Мохк ларбан, лом санна,
Майра и гӀаьттир.
Ша винчу халкъана
Дахар дӀаделла,
Герзаца южаллин
ТӀаме дӀахӀоьттир.

Хьо везаш, куьг кховдош,
Даггара сий деш,
Ханпаша, сан стих ю
Турпалчу хьоьга!
Сийначу Донан хи
Хьайн цӀийца цӀийдеш,
Толарна, халкъан аз
Хьо хестош дека.

Декар ду халкъан аз,
Дуьне мел деха,
Декар ду иллеш а,
Хъан хьуьнар дуьйцуш.
Дахарехь, ойланехь
Ца къастош шеха,
Халкъо хъан — сийлахьчун —
Дохур ду сурташ.

СУРТЕ

*Советски Союзан Турпалхо
Нурадилов Ханпаша дагалоцуш.*

Кьона юьхь, горга юьхь хьан паргглат хьоьжу.
Ламанан майрачу аьрзун ши бляьрг.
«Цо вийна исс бле ткьа фашист...» — ас доьшу —
Кьонаха, стогаллех ца оьшуш хьаьрк!

Курра схьахьожу хьо, Кавказан аьрзу,
Там тоха, глаттабе хьайн турпал там!
Хьо веца, мохк ларбеш, «Максимца» хьаьрса
МостагIий цовьстуш, цIийн хIоттийнарг там!

«Кара вола... гуо лаьцна...» — мостагI цавашар
Дохадеш, жон делларг, хIиттабеш кIур:
«Мас йоцу там бу сан — тешаме мажар,
Болатан мIараш ю сан — терса тур»!

Хьо вуй н похчийн кIант — со хьайха хьоьгург,
ТIаьхьешка вийцийта даьккхинарг сий?
Турпалчу халкъашна майралла хьоьхург,
Дийнаниг, пхенашкахь ца кхехкаш цIий?!

ТІЕМАЛО — ХЬОЪГА!

Амасв Махьмуде

Лийр воцуш, хьо тхьца,
Хьох даккхийдерца
Хьан ларам чекхбаккха
Дехчина дегнаш.
Бекхаман ойланаш
Малхбузе керча,
Бекхам беш, отур бу
Махка ун деьнарш.

Лазадели дог, саицал,
Хьан валар хезча,
Иччархо-бекхамхо,
Халкъан кІант Махьмуд!
Ца кхехкаш соцулда
Дог, хьох ца лезча,
Хьо верна бекхам бан
КІанта ца бахь кьурд.

Хьо воьжна... Бекхамна
Ирийнчу церга
Уьш цеста хІинтинчийн
МогІарш хир деха.
Ца лаьа, вийнехь а
Ахь ши бІе гергга,
Ца лаьа вахийта
Хьо церан меа.

Кхоьручу ойланна
Дуьне сов деза,
Амма и вицво, цо
Хьаббешшихь блаьргаш.
Майраниг! Хьо вожарх,
Ша доцу деса
Хьан вахар дехар ду,
Сийлаллахь кьегаш.

БІАЪРЗЕ СТАГ

Ткъа шо шен хир долуш,
Біаъргаш а бевлла,
Боккхачу тіулга тіехъ
И тийна Іара.
«Со ирсе хир вара
И біаъргаш белла, —
Ас сайга бохура, —
Сан пицкъ белхъара».

Тіехъаъжча, моъттура,
Цо дуъне лехац,
Я кийрахъ ойла яц
Дуъненахъ ваха,
Я велхац, я велац,
Я гІайгІа йийцац,
Бен доцуш тіезина
Шен миска дакъа.

Дацара цо доъхуш
Доланца сагІа, —
Хетарехъ, ца хаъа
Цунна и деха. —
Мисканна гуо бина,
Хеттарш деш наха,
И Іара цу юккъехъ,
Дог эшош нехан.

«Къелиг я! Мел хан ю
Хъан бѣаьргаш бевлла? —
Хеттарш деш хуьлура
Жима я воккха. —
И салтийн духар а
Хъуна хъан делла?
Дуьненахъ вахаран
Ойла юй йоккха?»

«Шо бен дац буьрсачу
Тлеман це яьлла,
Со вара эскаршца
Дозане кхаьчна.
Бомбано чов ярна,
Сан ши бѣаьрг баьлла,
Болатан геригаш
Бѣаьргаш чу кхетча.

Бѣе шарахъ ваха а
Дог ду сан реза;
Тебачу южаллех
Ойла сан лета.
Дуьне а шуначул
Суна сов деза,
Дуьненахъ шул ирсе
Суо суна хета:

Шун ойла холчохъ ю,
Лозуш сох дегнаш;
Сан дог дац шух лозуш —
Дац шу сол гийла.
Дог лозуш го суна
Тѣамо дѣаьцнарш,
Дуьне сов деззашехъ,
Белла уьш хийла.

Вайна тѣ божийнарѣ
Ямарта тѣм бу,
Цуьнан цѣ, кѣа хетий,
Вуьтуш яц цхѣа а.
Мостагѣчо кхоьссина
Муьлхха а бомба
Хѣоранга кхачош ю
Бохаман дакъа.

Шун дегнаш кѣаддаларх
Суна бац пайда,
Болатал чѣагѣло шу
Фашисташ бохо!
Массо а гѣаьттича
Шен хѣуьнар гайта,
Ницкъ бу и эхъ дайна
Мостагѣа вохо».

ВАЛАРНА КХОЪРУШ

Къанъелча, гира ца йоссош,
Шен нана лелош кІант хилла,
«Дика ас лелайой?» — аьлла
Цо нене хаьттина хилла.

«Дика-м лелайо ахь со, —
Жоп делла гихь Іачу нанас, —
Лелайо, парІатваьр. бохуш,
Іожалло со дІаяьхьчхъана.

Амма ас хьо гихь лелийна,
Сайн дегІан дакъа а лоьруш,
Дийнахь а, буса а хилла
Хьо, сайн кІант, валарна кхоьруш...»

* * *

Хьо йолчу аглорхъа
Ца хъажа глерташ,
Со хъийлалора.
Боццушехъ хьоьгахъа
Хьоьжуш сан бляргаш,
Хьо суна гора.

Хъан зевне аз сайна
Ца хаза лерга,
Гена ваьллера.
Амма и, син пхенаш
Декадеш, гергахъ
Хезара шера.

Кховднийча хьоьга куьг
Ца кхочу меттиг
Со вара лохуш,
Амма хьо хиллера
Сан дагах летта,
Цуьнца садоьлуш.

ЛО ДОГІУШ

Іуьйре. Даккхий чимаш долуш,
Тайна, паргіат догІу ло.
Ткъа бераш ду шаьш ца кІадлуш,
Салазаш тіехъ хехкало.

Басех цхьаъ чувовьду, хохкий,
Цунна тІаьххье вовьду кхин.
Цхьаннан салазо гІо хьоккхий,
Вовшашна тІекхета шиь.

Бамба санна, кІеда ло ду,
Вожарх, дегІ цо лазош дац.
Беснийн бесаш Іежех догу,
Я куьйгаш а шеллуш дац.

Беларш. Маьхьарий ду детташ,
Духарш а ду дуьзна лайх.
Сакъералуш, ловзу бераш,
Гинарг воккхавевеш шайх.

Аса, гиччойн сирчу басах
Я шерех ца хетча эхъ,
Хохкур яра салаз басех,
Дакъалоцуш цу нрсехъ.

Діадоккху
Іеханан,
матаран тхи.
Ойланаш яържнча,
артдслча біаърса
Я.
ойла шиъ хилла,
со ваълча гал,
Хъан стихо
со нисво,
некъ хьоьхуш маърша,
Кховдадо
сан коърте
кхетаман хьал.
Наггахъ а нисделча
дахарехъ талхар,
Халкъалахъ некъ баккха
гіоъртича харц,
Хъан аз ду
кьийсамехъ,
толамехъ хьалха,
Тіедерзош
айпана
нуьцкъала дари.
Хъан стих ю нуьцкъала,
ю зевне,
біаърла,
Тишделла шай санна,
йорах
и яц!
Кхехкачу дахарна
юкъара ваълла,
Сан хьоме
Владимир,
хьо хилла вац!

БЕЗАМЦА СОВГІАТ

Кавказехъ, и санна,
Кхиберш а хилла,
Паччахьо, ший Іенош,
Дера тіом бойтуш,
Ца ваьлла ламанхойх
Ша «летча», илли
Аьлла цо Валаргтіехъ,
Шен бакъ дог гойтуш.

Ткъа цигахъ везаш тіе
Хьошалгіа тахна
Оьцур вар Юрьевич
Къеначу Дадас,
Эр дара: «Чуволла,
Маршо, ахъ лехнарг,
Йолуш, ду дехаш тхо,
Тхайн дахар къагош».

Веьча цу Валаргтіе
Юрьевич тахна,
Эр дара, ца свзаш:
Хилла вац кхузахъ...
Тешац со... — біаьрг кхетча,
Вожаван тоьхна.
Куьг лоцу, школаш ю
Массо а юьртахъ...

Іазапо лелхорехь
Кавказ а цоьстуш,
Лелла и хир вара
Хинца сов парглат.
«Валарг» а йоьшуш, ас,
Дог цуьнан хьоьстуш,
Цунна, сайн безамца,
Лур дара совглат...

БИЛГАЛО

Чеглардиг я алкханч йогий,
Хаам бо блаьстено вайна.
Іаламо, набарха долиь,
Дог хьосту, дог хьосту тайна.

Питане шабарш деш тийна,
Татолаш дуьйлало новкъахь.
Эмгарло шаьшлахь гловттийна,
Олхазарш кьийсало шовкъехь.

Ойланехь, корах а хьоьжуш,
Тахана Іаш волчу суна,
Учи тІехь сизаш а хьоькхуш,
Ши йоІ го, кІайн мел а буйнахь.

Сизашца хІиттийна кепаш,
Цхьанна чу йиллина туьппалг.
Ког оийн, елар а декаш,
Когаца цара и тоьтту.

Билгало блаьсте тІеяран
Цара ю тешамна гойтуш.
Блаьстено санна, соь цара
Шайгарчу ирсан чот йойту.

ДЕКАР ДУ ИЛЛИ

Хамхоев Ахьмаде

Яиц ца ло, некъ лоьхуш, очакхех ларлуш,
Ахъ хьалха лелийна хьан накъост-глаж.
Замано чабол ярх, шерех деш кьурдаш,
Дицлург ца хиллера хьан дека аз.

Даханчу шерийн лар юьхъ тlехъ ю билгал,
Сирделла коьртан чоьш, дог кьена дац.
Ницкъ сов бу хьан иллийн иллешца бийццал,
Кlезгаллех сонталлех н бешаш бац.

Хьан иляин хьоме аз лаьмнашна деза,
Малх кьега аренаш цо екайо.
Цо хьоьсту толамаш, хьоьсту цо безам,
Халкъашна машар а цо кхайкхабо.

Со теша хьох, накъост, хьан иллех теша,
Халкъийн ирс хестадеш, н декар ду,
И кьона кхочур ду коммунин беша,
Вайн Партин толамаш цо хестор бу.

НЕНАН ИРС

Гонаха кхуьйсу хин дарцаш —
Фонтано хлаваъ ду этлош.
Суьйранна малх длабузарца,
Беларийн аьзнаш ду декаш.

Гелиха лепа хин хьоста,
Кхиссалуш, лакхенга дуьйлу.
Беларан аьзнаш, дог хьостуш,
Хлораннан кийрара дуьйлу.

Хьалхара длауьду нана,
Клант тлаьхьандарх а йовлуш;
Малх лаьтта хьежа боьлчхьана,
Кхин сов ирс ца хилла ловруш.

Бераниг болар ду гона,
Деларан аз а ду дуткъа.
Уьш ловзар дагна ду хьоме,
Ойланехь синхьаам хлутту.

Оьгучу хин тата лелха,
Клентаниг иштта ду велар.
Шерачу некъа тлехь телха
Боцачу когашца лелар.

Ирсе ду цу ненан яхар,
Вайн махкахь хиларна ехаш,

Халкъаша ларбечохъ машар,
Хало шен ца езаш текха.

Дахарехъ сингаттам боцуш,
Еха и, ирс долу нана,
Кханенах цатешар доцуш,
Ирсе ю цуьнгара зама.

* * *

Оъшучар дегІан чарх
Сан якъорх ана,
Ас йоккхур яцара
Шен берах нана.

Йоккхур ю адамаллин
Дог доцчо кийрахъ,
Амма и, ша кхиъча,
Беран вац сийлахъ.

НАНИИ, ИОНИИ

Нанас шен бераллин
Безам кѣен биѣна,
Иолехъ и бералла,
Ирс хилла, доѣлу.
Шингге а ирс кховдош,
Октябрь беѣна, —
Маршал хѣѣ, март, ахѣа
Хѣѣстуш, уѣш боѣлу.

Ненан юѣхъ тѣрачу
Сизашка хѣаѣжча,
Хѣай март, хѣан кѣеначу
Дахарх кѣахета.
Цу йѣѣлан йѣжачух
Лѣпа бѣс байча,
Хѣан хѣнийн хиллачу
Хѣйцамѣх кхета.

Шен сурт ду замано
Царна тѣе тоѣхнарѣ,
Мацалла нанас ло
Шираллехъ дѣѣна.
Тахненан парѣлато —
Вѣйн халкѣѣ лѣхнарѣ —
Кхѣаѣчна ю, ламанхо
Яха ша хѣѣна.

Марша да, марша да,
Борх!алг!а март, хьо,
Тхан дахар тодеш, хьо
Гуттар а кхача!
Дахарехь деха тхо —
Вовшашна барт, г!о,
Безамехь бууш тхан
Мерза бу кхача.

АЪЛБИКА

«Мама, ахь алахъа,
Ма бохка уьстагI,
И-х кестта бехкар бу,
Цхъаъ-шиъ беш Iахар.
Сел хаза, эсала
Хиларна иштта,
Лаъара лело, цо
Цатадарх дахар».

Шен бIаьргийн хин ладарш
Лешадеш луьста,
Аълбикас доьхура
Ша йинчу пене.
«Iийр вац ца боьхкича
Хъан да и уьстагI,
Кховдарна кхоьру со
Кхин вочу зене...

Цкъа аьлча, цкъа а цо
Дохош дац шен дош.
Со ала яьхьар яц,
УьстагI ма бохка, —
Цхъацца нах бу, боху,
Захало кьедош,
Кхоьру со, жий санна,
Хьо а сайн йохкарх».

Ладарш а лекъира
Аълбикин бѣаьргех,
Цѣн бос а бедира
Хазчу юьхъ тѣера.
Ов детташ, довха зуз
Дегѣаца даьржаш,
Йоьхначу Аълбикин
Настарш лехнера.

Кхозлагѣчу дийнахъ
Схъакхечира хъеший,
Бисна цхъа Іахар цу
Хъешашна бийра.
Йол ехна, хъеший цѣа
Бирзира шешан,
Йоьхначу Аълбикин
Богура кийра.

Зуда ю, доьзал бу,
Ша ву хан яхна,
Аълбика оьшуш яц
Хилар и пехаш.
И яла кийча ю,
Ша-шена тоьхна,
Даггара доцучу
Марехъ ца ехаш.

Ойланаш яьржина
Яра Аълбика:
«Эхъ дуй-техъ, схъахъехна,
Кѣанте со яхча?
Ас муха тухур ду
Хабар Іаьлвига?
Хезар дуй-техъа, ас
Доггах мохъ тоьхча?»

Везачу Іаьлвин аз
Кхечира хьалха,
Аьлбика кийча ю,
Кийча ю тахна!..
Нана чуяхара
Іуьйренца, елха.
Карийра Аьлбика
Буссехь дІаяхна.

НУРА

Хиннца бен ца кхаьчна
Пхийтта шо Нури,
Амма ду ховха дегІ
Гиллакхах дуьзна:
Диттан гІа дужжушехь,
Нуй буйна буллий,
Схьагулйой, нехаш цо
ДІакхуьссу юьстах.

Шайн уьйтІе цІаньярх яи
Кхачо еш Нура —
КетІе а цІанйо цо
Массо а днйнахь.
ЦІанбо цо шайн цІийне
Нислуччохь урам,
ТІаккха бен хуьлуш яц
ПаргІат, сатнйна.

Поккха стаг нисъелча
ГІуна тІе йоьдуш,
Сов чехка хьодий, цо
Схьаоьцу чнйлик,
«Суо гІор со...» — боххушехь,
Цунна хи оьций,
НеПаре хьой, цо и
ХІоттадо хийла.

Іаламо хазалла
Кховдийна цуьнга,
Цул тоьлу хазалла —
Дикалло елларг.
Воккхавер кхочуш ду
И евзачуьнга,
Вуьсуьйтуш: «ХІай ирс я!...» —
Нурина аьлла.

ШО ДОГІУ

Зама йоьду, зама йогіу,
Керла шераш кхийдадо.
Діадаьлла шо тоьлла чіогіа.
Тоьлур ду цул Керла шо.

Зама йоьду, зама йогіу,
Гуттар иштта хилла ду.
Амма хіор а Керла догіу
Шо ду толам боккху мур.

Зама йоьду, зама йогіу,
Дей-буьйсий а хийцало.
Хіор шаро а ирсан догіа
Вайга маьрша кхийдадо.

Зама йогіу, хьалха йогіу,
Сиецар хууш зама яц.
Машаро вай серладоху,
Тіом халкъашина оьшуш бац!

Шо діадели, шо тіедогіу —
Керла ницкъаш гіиттабо.
Хіораммо а доггах боху:
Марша да хьо, Керла шо!

СУНА ДЕЗА

Суна деза бѣаьсте ялар,
Бецо бѣаьста латта кхалар,
Іуьйрено шен там кховдочу
Хенахь глатта набарх валар.

Деза олхазарнийн декарш,
Церан, баннаш кѣуьйсусуш, летарш,
Даккхнийдеран доза доцчу,
Кѣад ца лучу бернийн деларш.

Суна деза зезаг лепар,
Тем шен боцу бѣаьсте екар,
Массо маьӀе куьйгаш кхочуш,
Дахар тодеш адам лелар.

Деза тийна суьйре кхачар,
Халкъан ирсан дуьхьа вахар,
Хьомечунна хазлуш, кечлуш,
Куьзган хьалха йоьӀан кѣагар.

ЗЕЗАГИЙН КУРС

И зезагаш сайна дезар
Дийца суна кюрдор дац.
Хюкху куърсан хlor а зезаг
Телхар болуш безам бац.

Зезагийн курс, ахь кховдийна,
Сан нлешна йоккха ял:
Клезиг хир ду церан сийнна
Ас хюттийча дешин сал.

Дуьххьарлера курс схьаоьцуш,
Соьга кхаьчна воккхавер, —
Хуьлда нлеш кхуллуш, соьца, —
Церан исбаьхьаллин зер!

И зезагаш санна, боьлуш,
Соьга хьаьжна хьан ши бляьрг
Даним хирриг иштта хьоьжуш,
Яздийр ду ас массо хьаьрк.

Йоккхаеш, хьам бляьргаш белар —
Иллин дуьхьа хуьлда и!
Хьуна, хьуна илли дезар... —
Суна совглат эшац кхин.

ГІАЛАТАХ КХЕТТА

Стих язъян Іама а гІерташ,
Берашца ловзучу хенахь,
Зезагийн тулгІенаш керчар
Го суна буьйсанна гІенах.

Лехьадеш зезагийн мутта,
Хехкалуш ма-гиннехь полла,
И полла хастабан хІуттний,
Сихлора со илли кхолла.

Аренца мела мох Салахь,
Бацала шен гІаш а Іенош,
Дуьсура зезаг бай кхала,
Хуьлура хаздеш сан денош.

Ца девзаш нсбаьхьа беснаш,
Хьожанийн чам а ца боккхуш,
Дитничу зезагийн беснеш
ХІинца ю са паргІатдоккхуш.

Тахана, сирделча гиччош,
Зезагийн хазаллех кхетча,
Уьш хьеста, хьеста ву кийча —
Даьллачу гІалатах кхетта!

ИРСАН ХАЛО

Детиха кьегаш, бутт хьоьжу,
Мархаша дIахьулбо цкъацкъа.
Миска яII.. Цо мархаш хьоьшу,
Тховса и лууш бац лачкъа.

Безамах, сайчух, и хьоьгу,
Соьгарчу ирсах а кхета:
Хьажар йол езачу соьга
Баттана безаме хета.

Ткъа гIаш ду, шабарш деш тийна,
ХIоттийна ИндагIан майда,
Со латтош, баттах лачкъийна —
Цунна сан безам ца гайта.

Хьоменнг тIеяре хьоьжуш,
Хан еха хеташ, со лаьтта,
Зама, хьо сихъялар оьшу —
Сан дог ду кечделла гIатта!

НАБ ПОХОРНА КХОЪРУ

Со лелар кху цIенна гонах —
Хьо езар бахъана ду.
Ца веъна со хъуна къолах:
Наб йоцуш сан безам бу.

Хьо хир ю кху цIийнан кийрахъ,
Озийна набаран тар.
Ца гина хьо суна дийнахъ,
Лаъара хIинца хьо гар.

Хьо тховса цагаран вонах
Сов чIогIа со кхоъруш ву,
Хьо ара хъежначу корах
Блаърг тоъхча, жимма тем бу.

Блаърг тоъхча са паргIатдолу
Хьо дIасалеллачу кех.
ХIор денна безам совболу,
Тов суна хъан амат, дегI.

Хин йолччу хьо йижна — пенах,
Меллаша хьоъкху куъг ас.
Гахъара со хъуна гIенах,
Хезаш сан безаман аз.

Меллаша ладогIа гIерташ,
Ас дуьллу пена тIе лерг.

Цхьа а аз къастош дац лергаш —
Сан дог ду сихийна берг...

Стигал ю седарчех къелуш,
Малхбале цийелла го.
Меллаша, хьо глатто кхоьруш,
Ас шехьа ловзу сайн ког...

ТЕШАР ЮЙ ЙОІ?..

Безам стенах ала деза
Сирделлачо коьртан чоьш?
Тешар юй йоІ, аьлча, еза,
Блаьргаш бацахь цунна теш?

«Хьомениг» ас шег аьлча,
Тешар юй йоІ сан дашах?
Ткъа гучуьра со длаваьлча,
Йоьлур юй и къайлах сох?

Блаьргаш — безам гойту кораш —
Кхолабеллехь, пайда бац.
Деган безам беллахь глораш,
Еза, бахарх, тешар яц.

Сов іеткъарна кхолар, екхар,
Деган чкъор сан хебна хир.
Амма деган алу кьегар
Дайъал цкъа а хир дац хи.

Телхар боцу безам талхо
Зама цкъа а ларор яц.
Хено кхоьхьуш йолчу чалхо
Я матар а тосур яц.

КАЛАКОЙН ІАЖ

Іаж бу калакойн шех олуш,
Амма суна гина бац.
Белахь и хьан беснех богуш,
Іожан меа хІума дац.

И Іаж санна, хилар хестош,
Илlexь юйцуш беснеш ю.
И Іаж лoьхуш, днтташ лестош,
Ас кьахьегар эрна ду.

Іаж а-м бужу, бос а лепаш.
И ас лoьхург санна бац.
Хьан беснийн бос лепар эшош
Исбаьхьалла цуьнца яц.

Калакойн Іаж нуьре кьегахь,
Ирсан хьоста даллахь шех,
ЖовхІаралла делахь шехахь,
Тера хуьлда хьан беснех!

БЕЗАМ БАХЧА

Гуттар олуш хезна суна:
«Йол, лекъ санна, хаза ю».
Иzza дешнаш алар хьуна
Сан дагна лан хала ду.

Лекъ, хьо санна, хаза хилча,
Ма зовкх дара и цкъа гар!
Ма эр дара цунах, гича:
«Ялсаманин олхазар!».

Кхочур барий ала ницкъ сан:
Лекъ, хьо санна, хаза ду?!
Иштта хилча, лекъан сибтан
Меке дилла кхин хIун ду?!

СОЬГА ХИТІА МА КХАЙКХИЙША

Соьга кетІа ма кхайкхийша,
Новкъа яла, ма алийша:
Хьоме кІорни цигахь дацахь,
Новкъа яла дог ца догІу.

Соьга хитІа ма кхайкхийша,
ХитІа йола, ма алийша:
Цу хин йистехь кІорни дацахь,
Сан хи мала дог ца догІу.

Стиглахь хьоьжу нур дашо малх,
Цхьаь бен бац хьо, нур дашо малх.
Хьо тІе хьоьжуш кІорни дацахь,
Нур кхоьлина хьан хир дара.

Зезагашца малхехь къегаш,
Латта хазден сийна бецаш,
Шу хазйинарг кІорни дацахь,
Бос кхоьлина шун хир бара.

МА КХОВДАДЕ ЛАЗАР

Ма кховдаде лазар —
Хъан оьглазло хазар,
Сан къона дог делхош.

Хьо суна ган лаар
Ма дерзаде матар,
Вайн нрсан некъ талхош.

Хьол хьоме кхин сан яц,
Кхин безам ас лахац,
Сан дагна хьо езна.

Хьо йоцчохъ со магац,
Дагехъ синтем хилац,
Ас хьовга сатесна.

КЪАСТАР

Ламанан лечано кlorнешка санна,
Ас хьуна кхерстийна сан laържа blaьргаш,
Поллано моз доцу зезагаш санна,
Хьо юьтий, tлехбуьйлуш, кхечаьрга кхерста.

Башломан цу коьртах кlaiн марха санна,
Дуткьачу хьан дегlах хьирчина безам,
Догlанца Iийдалун и мархаш санна,
Де-дийне мел дели, сан бешаш лаьтта.

Эккхачу dлаьндарго дохийча санна,
Чов хилла дилха дог сан доьрзуш доллу.
Хьоь хилла сан безам, эшалуш денна,
Куралла ахь ярна, кхачалуш боллу.

Цу маьлхан эlaьнарша дато бутт санна,
Сан ойлано хьистина хьан дегlан ямат,
Деноша ширдина мерза glан санна,
Бицбина dлабоккхуш, бойуш ю зама.

Ненан аз дицдечу пондарал тайна
Хетта хьан аьзнаш а дицделла доglу,
Деноша ширдина мерза glан санна,
Хьо лелла уьйтle а херьелла йогlу.

Цамгаро дегl лаьцча, маршаллин метта
Суна хьо хетар а дицделла доglу,

Хьогалло са лавцча, хи мелча санна,
Хьо гаро ен гӀоле нилхъелла йогӀу.

Хьол сов кхин ца езаш, хьоь бахна безам,
Со хьизгарх, стом боцуш, эрна бовш боллу,
Сайчуьнца ца йогӀу хьан кура амал
Хьо чӀогӀа езна со ца еза воллу.

ПОЭТ — СТИГЛАХЪ

Шовкъаца кехат тIе иллин байт язъян,
Поэто, автомат-ручка схъаэцна,
Йолнйра ойланийн чолхалла яста,
Долийра моґланаш стигланах лаэцна.

Яздора седарчех, яздора баттах,
Ткъа малхах лаэцна цо яздора тIера.
Планеташ юьйцуchoхь дицлора латта,
Планета цхъаъ оьшнй, хуьлура дера.

Пелгашца планеташ ягар цо йора,
Планета Латта дац лацалуш цуьнга.
Бераша кхоьссина, диллинчу корах,
И меттавалoш, чуиккхира буьрка.

Деларца берийн цIоз хIоьттира коре,
Поэте элира: «Схъалохъа буьрка,
Ткъа стихаш язъехъа, дахаре волнй,
Стиглахъ хьo кхерстарх, бац пайда хир
цуьрг а»

ТЕХКАШ ВОГІУ «ДАДА»

Мекхийн шов сирбелла яьшначу юьхь тісхь,
Некъ пурх а хедош, и воґлура новкъа.
Цхьа а стаг воциушихь ладуглуш юххехь,
Луьйра и маьттаза, мотт делхаш толкха.

Бедарш тіехь тачанаш — новкъара сацкъар,
Пурх некъ а хедош, цо и сацкъар хьоьшу.
Некъахой, некъ буьтий, бовлура нацкъар,
Маьттаза дов дарца и тіаьхьахьоьжуш.

Довьзалаш хирг хир бу цхьанхьа-ма
«бехаш»,
Иштта «да» ціа веьча, хіуттуш чохь бохам.
Хьоьсту хир ду нанас шен кегий бераш,
Іамадеш йоццачу ханна сатоха.

Уьш, кхоьруш, іадьіийр бу кегийчу
хенахь —
Кхиболчу доьзалийн дахарх шаьш
кхеттали.
Цара жоп доьхур ду икьа цхьана дийнахь,
«Дада» ву дохковер, ца кхетахь хіеттали.

ДАЦОРАН БАЙРАКХ

*Иерусалиман Иордански де-
къхь Багдадски пактана дуь-
хьал глевттинчу Iaьрбаша Аме-
рикан консульствон цийна тIе-
ра байракх схаяьккхина. (Га-
зеташ тIера).*

Ширчу Иерусалим-гIалахь
Американ байракхо
Темаш лестадора малхехь,
Схаяьккхале Iaьрбичо.

Дола дора берриг махкахь,
Лаьттан хазна цIуб а еш.
ХIаллакбора кьома юкъахь
ПаргIатонаш езаш берш.

КIеззиг болуш ницкъ, ткъа майра
Iaьрбий дуьхьал гIевттина.
Американ кьорза байракх,
ГIаж кагъеш, схаяьккхина.

Цуьнца цара хаам бина
Англин ширчу олалле.
Хьолахошна дIагайтина
Даха хаар машаре.

Теман пакташ новкъа хилар
Iaьрбаша ду гIаттийнарг,
Шайн лаамехь даха лаар —
Цара доггах гайтинарг.

ВИНЧУ ЮЪРТАХЪ

Винчу юъртан хьоме сибат соьца
Дѣа ца кѣаьсташ, диц а ца луш ду.
Мел гинарг а ойлану чулоьцу,
Бераи мур а шера схѣагуш бу.

Юрт дѣатесна, гена ваьлла лелаш,
Цуьнан амат дицлуш хилла дац.
Схѣаделча а элийн доцу хѣлаш,
Хьоме меттиг царах дѣалур яи.

Берриг Даймохк сан дагна бу хьоме,
Везаш, хьоьстуш, цо кхнийна со.
Амма гѣотту ойла, йолу тѣома,
Винчу юърта боккхушехъ ас ког.

Буьйса Іаьржа хиларх, бевза урам,
Кийрахъ сихха дог а деттало.
Йоцуш соьца гамо, хѣагІ я гѣура,
Хьоме Валарг суна хѣестало.

Сан некъ шагбеш дац я ор, я гѣорза—
Шера бу сан юърта боьду некъ.
Воккхаверна, дог а дуьйлуш карзах,
Урамех со вуьйлу парггѣат чекх.

ЧѣогІа везаш оьцу кхузахъ хѣаша,
Даарш, маларш цунна хѣиттадо.

Боккха болх бац хіоттабарх цхъа кхача —
Хіораммо а цуина доьллу дог.

Винчу юьрта, Валарггге, со воьдуш,
Тіома глатта ойла хуьлу сан.
Цунах къастахь, амат дагаловцуш.
Лууш хуьлу кестта юха ган.

ВАЛАРГАН ИИСТЕХЪ

Тулгѣнаш керчзеш
Я бурош хыйзош
Цѣ яхна дац Валарг-хи
Бердаш чухерцадеш,
Экханах тийжаш,
Сагатдеш ца хилла и.

И тийна ширшина
ИндагИийн бодехъ,
Наггахъ тѣе ца кхочуш малх.
Цунна тѣе йийшинчу
Юькъачу хотех
Хеталуш хилла цхъа чалх.

Бѣшерийн хъаннаша
Лачкъийна хилла,
Девзаш а ца хилла и.
Тѣедуйшний, патарша,
Мотт хьокхий, хийла
Хьостура и тийна хи.

Гуллучу гѣа-беццал
Дукхачу бѣаьнна,
Карнийра цуьнан цхъа чхо.
Берриг а цабезам
Цо кхуллуш санна,
Цунна тѣехъ гѣаьттира тѣом.

Цу тIам тIехь летара
Цхьа кьорза эпсар,
Майралла са доцуш чохь.
Герзаш ца деттара,
Яздора таьптар
ДIаьндаргаш тIесггачохь.

Паччахьна кхуссура
Ира дош лоррий,
Нохчашна — безаман дош.
Уьш ший а доьдура,
Iалашо лоций,
Шайгахь дерг нийсса дIахьош.

И эпсар вацара
Ког юха боккхуш,
Мискъал а хуьйцуш шен дог.
ДIаьвсениг цу чуьра
Паччахьна доккхуш,
Нохчашна мерза луш дош.

Цо циггахь элира
Шайхаллин дешнаш:
«И де хир ду дии ца луш»,
ХIетахьехь и вара
Даггара тешна,
ТIехиндерг ма-дарра гуш.

Дии муха лур ду и —
Валарган йистехь
Лермонтов лелла и де!
Ца девзаш Валарг-хи
Цхьа а ца виснехь,
Яржийча цо пуьнан це!

Нохчашка шен безам
Бийцина хилча,
Амал дуй вицвала и?
Діабаьлла цабезам.
Безам бу хІинца,
Хир а бу, мел молу хн.

И безам схьакхаьчна
Зама яц еха,
Дерриг ду цхьа ах бле шо,
И даго схьалаьчна,
Діаэбеш шеха,
Кхаиенга шеца и хьо.

ЧІЕГІАРДИГ

Схъакхъаьчна чІегІардиг хьоме —
БІаьстенан тем боцу кост.
И ловзу цкъа, долиѣ тІома,
Къагабо тІаккха шен бос.

Эшаршца и дека зевне,
Тобо цо шен шира бен.
ГІуллакхаш дац цуьнан теме,
Я зама яц хнъна Іен.

Гурахъ и къилбехъа доьдуш,
Са чІогІа гатлора сан.
И юхадерзаре хьоьжуш,
Яьккхира ас Іаьнан хан.

И хууш, доккхадеш, суна
Цо хІинца локкхуш ю ѣиш.
Хаздала ша дезачунна —
Цо лорий тойо месаш.

ЧІегІардиг, хазло хьо, кечло —
Хьо хІинца кхъаьчна хъайн цІа.
Мас-бедарш бехїинехъ некъо,
ЦІанъе ахъ куьг-зІакарца.

ДОТТАГІЧУЪНГА КЕХАТ

Сан салам-маршалла дезаш діазца,
Даггара доуьйту ас хьоьга и.
Сан ойла діаяхьа кехато шеца,
Діаяхьа ас хьуна язйинна стих.

Хьуна ма мотталахь, со іа вицвелла,
Наггахь бен ца кхачарх соьгара кост.
Ма мотта, безамна сан дог херделла,
Дицделла хьан амат, бицвелла бос.

Ма мотта, доттагіа, бераллин зама
Йицвелла, сирдаларах сан коьртан чоьш.
Ма мотта, хан яларх, вай къаьстичхьана,
Йицвелла хьан амал, хьан ира дош.

Сан кехат хьедаларх, оьгіаз ма гіолахь,
Хаалахь, куралла соь кхаьчна яц.
Дог мел ду детталуш, дахарна гіорахь,
Хийцалуш, ямарта сан и хир дац.

Кехат сан хьеделла, хаза дош лобхуш,
И хьуна даййта гіертарна со.
Волнйла беамаьх, волийла хьоьхьа,
И делахь со іерна вицвина хьо.

ХЕХО

И лела сов сема, секха,
Ялта ду цо лардеш дерг,
Нажжаз ца кховдуйту текха,
Ца лоруш буйса я де.

Ларйо цо кхачанан хлонсаш,
Хехочун декхар ду и.
Уьш ларъяр хьанал, самонца —
Цул сийлахь хIун хир ду кхин?

Яздархо ву иштта хехо —
Ойланна лаьтта и хехь:
Цунна ца тасийта хьеха,
Ца йита и боданехь.

Ларйо цо ширъяларх ойла,
Чан а ца юьллуйту тIе.
Ойланаш кхуллу кхин, керла,
Царна луш тоьлла мел дерг.

КУЪЗГА

Хир вац хьо ца девзаш цхьа а
Я хьажаз хьуна чу,
Ангалин цхьа жима дакъа, —
Хьо ма хилла доцуш ду.

Ахь схьагойту сибат-амат,
Юьхь тлехь дуьххьар хлутту сиз.
Нагахь кхеттехь модийн тIамар,
Ца ло и дIаяккха виц.

Дерриг гойту ша ма-дарра,
Тлехула схьа мел дерг гуш.
Гойту шерра, гойту даррехь,
ХIуманна а диц ца луш.

Амма, куьзга, ахь ца гойту
Генна кIоргехь, кийрахь дерг.
И ца гайтарх хьо-м Iелойца,
Бен ца хеташ, доцуш шек.

Куьзга, дара чIогIа оьшуш,
Стагна ахь ша гайтича,
Цо шен юьхь тлехь ша-шен воьшшург,
Цуьнан кийра схьаоьхьча.

ЛАЪХЪА

Лаъхъано чена тѣхъ, сетташ,
Ииллина ситтина лар.
Хуълуш вап цунах бѣьрг кхеттарг
Дезалуш и лар а гар.

Зуз а цо дегІах чекхдоккху,
Гиттадо коърта тѣхъ чоъш.
Муълхха а — жима я воккха —
Хуълуш ву цо кхеравеш.

Бѣьстенца кенах и болу —
Цо тосу шен шира чкъор.
Ткъа, карла и баьлла, олий,
И безаш ца хуьлу хьо.

Духарца и хиларх керла,
Бос лепаш делахъ а дегІ,
Ца хуьлу и хийцабелла,
Цкъа лаьцнарг тешавеш шех.

Дахарехъ нислуш ву иштта
Кийрахъ дерг ямарта дог,
Діовш тухург, дош олий муьста,
Я туьйсург кѣлдіашха ког.

ДІАДЕЛЛА КОВ!

Прометейн дог даа, боху,
Са даържаш,
Ноглура, злок ирийой,
Хлор денна аързу.
Сарралц и дог дуйй,
Іаббалц и тоттий,
Йоьдура, бах, нза,
Тіома а глоттий.
Буьйсанна юха а
Діайоьрзий чевнаш,
Дог доьрзуш, цунна деш
Хилла, бах, моьнаш.
Ціе лачкьор, халкьана
Діаялар бахьнехь,
Кавказан ломах діа
Зевса и тоьхна.
Эзарнаш шерашкахь
Оьзна, бах, Іазап —
Геркулес тіекхаччалц
Цуьнан гіо лаца...
Туьйра ду, миф ю и
Кьеначу Греции,
Ойлано кхоьллинарг,
Гулдина шеца.
Туьйра дац, миф а яи:
И Іазап хьоьгуш,
Вайи нохчийн халкъ хилла

Текхаеш гюьмаш.
Паччахъан аьрзуно,
Ши корта болчу,
Халкъан дог цубдина,
Хюоттош и холчу.
Лаьмнашкахъ хюоттийна
Буййсанийн бодаш,
Паччахъан Iазапо
Хилла халкъ Iовдуш.
Iадатан бодано
Халкъ латтор гийла
Паччахъал хьалха а
Иштта ду хилла.
Халкъ паргIатдаьккхинарг,
Даьккхинарг серла
Геркулес вацара,
Цо ирс ца делла.
Ленин вац Геркулес,
Цул а ву тоьлла,
Халкъашна паргIато
Шен куьйга елларг.
«Ков делла! — Кавказан
Мокхазе аьлла,
Халкъе урх дIаелла
Дахар, ирс кхолла, —
ДIаделла, Кавказ, хьайн
Бодане Iаннаш,
Аренийн шоралле
Довлийта къаьмнаш!
Шайн ирс схьазцийта,
Тодайта дахар;
Бода ма кхачнийта
Цаьрга кхин цкъа а,
Довлийта Малхбузе,
Иштта Малхбале,
Кхин хьогур бац, Кавказ,

Цара кьен бала.
Нохчо хир ву даим
Даймехкан лаьттахь
Ваха йиш шен йолуш,
Шена ма-хетта...»
Кхерстар дац кхин цкъа а
Кхераме Индаг! —
Октябран малх кхочу
Массо а Ин чу.
Шуьйрачу дахарехь,
Доккхачу ирсехь
Хиларна, халкъ кхаьчна
Боккхачу ницкъе,
Эшалур бац и ницкъ,
Ллах а лур бац и,
Толамаш деина цо
Бохур бу баккхий.
Вошаллин халкъашлахь
Шуьйрра гIулч йоккхуш,
Дехаш ду вайн халкъ а
Ирсехь, дог токкха.

ТЕРАХЪАШ

Дахарехъ кӀезиг ю
Цхъа пхи шо зама
Истории боларехъ
Жима и мур.
Хьалхахъа бигарехъ
Вайн Даймохк-нана,
Истории мур хилла,
И къегар бу.

ХӀун дуьйцу терахьо?
Сийлахъ ду терахь!
Мехкан юхъ хийцаран
Хьесап ду и.
Коммунизме бен некъ
Бацбечу хенахъ
Толамна гӀаттабо
Цо халкъан ницкъ.

Парти ю хӀоттийнарг
Терахъаш — хьесап,
Турпалчу халкъан ницкъ.
Цо гӀаттабо.
Цо аьлла дош цкъа а
Хилла дац деса,
Оцунна дахаро
Тоьшалла до.

Гловттур ю заводаш,
Фабрикаш керла,
Толамаш луш хир ю
Тейоглу хан.
Турпалчу кыйсамна
Партис ницкъ белла,
Вайн халкъаш гіветтина
Кхочушъян план.

ВОШАЛЛА

Паччахъан олалла харцош,
«Аврорин» деккацохъ «дур»,
Вайн халкъаш дерзадеш барте,
Гіаъттина историн мур.

Къийсамехъ и бахчабелла,
Хуьлуш шех чІарІонан гІап,
Кхетош, цо ваьккхина серла
Бодане нохчо, гІалгІа.

Ирс ду и Октябро делла,
ДІайоккхуш гамонан бог,
ДІайоккхуш бІешерийн къелла,
ХІораннан гІаттадеш дог.

ХІор денна воккхавеш гІотту
Даймахко кхинийна со.
Вошалла чагІдан ницкъ ма-ббу,
Ца кхоош, сайн ницкъ дІало.

Малхбале, малхбузе воьрзу,
Безамах доккхаде дог.
Суна го сайн ваша оьрси —
Дайма вошаллехъ го.

Ву ваша аварец, гуьржи,
ХІири а сан ваша ву.

Маица а де кхачахь буърса,
Вошалла боккха ницкъ бу.

Марзонна дуьхьло ян глерташ,
Оьглазе глаттахь Баш-лам,
Херцор ду хьан мокхаз-бердаш,
Халкъехь бу члаглонан тлам.

Вошалла дохьуш со вогӀу —
Советийн нохчо со ву.
Соьгахь ду сайн ирсан догӀа,
Массаьргахь и догӀа ду.

Гароллехь сема ю парти,
Машарца эшабеш тлом,
Вайн халкъ цо далийна барте,
Хир бац кхин цул хьоме стом.

ДІАДОЛАЛО...

Исторни ехачу
Замане хьаъжна,
Дуьстича, шо хуьлу
Цхьа кӀеззиг мур
Делахь а хьовсур вай
Гонаха ваьшна:
Доккха ду толамийн
Боларан «дур-р».
Кхиамаш совбахарх
Доьллачу вайна
Іемина гӀуллакх ду
Хьалха эхар.
ХӀор шо а чекхдолу,
Алсам лой хайра,
Цкъа а диц ца лурриг,
Юьтний шен лар.
Вайн махкахь белла Іац
ХӀор шаро толам —
Дуьненахь яржайо
Маршонан цӀе.
Лолла мел Іеткъачохь
ГӀаьттина болам,
ГӀергахь ду колонийн
ГӀаьххьара де.
Зама вай сихийна
Кханене кхача,
Сирлачу нрсехьа

Болар сихдеш.
Мила ву йина Іаш
Тахненах кхачо,
Ца сихлуш хьекъаян
Машаран беш?
Доглучу шаре дІа
Кховдаеш байракх,
Чекхдели хьийкъина
КхузткъалгІа шо.
Керла шо, и байракх
Схьазцна, майрра
Хьалхахьа гІулч йоккхуш,
ДІадолало.

МАШАРНА ГІАРОЛЛЕХЬ

Герзійн совдегарша,
Океанал дехъахъ,
Машарна айича буй,
Сапаргіат хиъна Іен
Таро юй-техъа?
Юстаха Іен мегар дуй?

Адамаш хІаллакдан
Герз Іалош хилча,
Махкана тіе лаьцча и,
Йиш ярий ца гІовтта
Къийсамна цуьнца,
Кеч ца луш хъедала кхин?

Вайн халкъийн таро яц
Снй доцу варраш
Кхийдийта дахарна тіе.
МостагІий тіекховдахъ,
ХІиттор бу кІарраш,
Уьш багош, латийна цІе.

Машаран мостагІий
Совцо шен хеннахъ,
Дуьхъала хІоттийна пен.
Машарна гІароллехъ
Къахъоьгуш денна,
Хъалхахъа бийр бу вай некъ.

ВЕЖАРИЙ БОЛЧУ

Девзаш ду ламанхойн хьошаллин гиллакх —
Хьешана ледара чов кечъеш яц.
И лору, тлеоьцу, сов реза хилла,
Цунах там ца хуьлуш цхьа а хир вац.

Мел сийлахь ларахь а, со хир вац хьаша,
Хьешал а гергара — ваша ву со.
Дукха сатийсина ас кхуза кхача,
Шу долчу кхачаро воккхавево.

Гомеран иллешца массо а ханна
Соьга схьакхойкхура вежарий сан.
Безамна кхайкхина хиларна денна,
Со веьна, Дегласта, хьан халкъаш ган.

Маршалла деьна ас нохчийн халкъера,
Длаэца, вежарий, длаэца аш.
Бертахь беш хиларна, вайн некъ бу шера,
И некъ тлебоьдург ю коммунизм-беш.

КУЫГ ЛО, КОБЗАРЬ

Куыг ло соь, Кобзарь Тарас,
Соьгара салам дӀаэца!
Хъан сий до, дозал до ас
Къамел дарх хаддаза хьоьца.

Буйсанна дӀавуьжуш, хьо
Поэзехь суна схьахӀутту.
Ӏуьйранна гӀоттушехь, го
Хъан сурт, со воккхавеш гуттар.

Гуш санна хета хъан куыг —
ГӀо деш ахь, ден дега кхийдош,
Ца буьтуш буха цхьа цуьрг,
Хъайн безам ахь балар, сий деш.

ПаргӀато, леххинарг ахь,
Хилла тхан дайша а лосьхуш,
Советан малха кӀслахь
ХӀинца хьо нохчаша вььшу.

Куыг ло соь, куыг ло, Кобзарь,
Соьгара салам дӀаэца!
Ас тахна паргӀат хьоь аьр:
Гуттар а хир ву хьо соьца!

ЗАМАНАН ЛОР

А. П. Чеховна.

Молханца дарбанаш лелош,
Цомгушнинг лоъро тово.
Цамгаро хъаъшнарг, товелла,
Паттаро дагна тем ло.

Дукхазза, южаллел тулий,
Чеховн а глоттура дог.
Юха а, ойлано кхулий,
Хлуттура бляърхьалха дохк.

«Дахар ду, дахар ду бехке, —
Ша-шега олура цо, —
Цамгарш длайохур ю чехка
Могушчу длахлоттамо!»

Заманан лор хилла нисбеш
Тоъхна цо маха-перо.
Дахарехъ тлаъхъа мел биснарш
Хьалхахъа тоъттура цо.

Китайцо, нидийцо, чехо
Лору и шайн яздархо.
«Тхох лаьцна яздина Чеховс!» —
Массар а длакхайкхад.

Ткъа суна хеташ ду: кхуззахъ —
Нохчийчохъ лелла и ву.
Тахна а воглу и юххехъ —
Дош цуьнан къан ца луш ду.

САН ИРС

Бен а дуй, миччара хилча,
Вайн мехкан стаг н хилчхяана?
Цуьнан а, оьрсичо винчу,
Сан санна, парти ю нана.

Башха дац, Гжатщинехь цунна
Дуьххъара стигла гарх бIаьрга,
Ваша ву и нохчочунна,
Ламанца кхиничу аьрха.

Цуьнаниг сайн толам хеташ,
Воккхаве турпалчу Юрийх.
Со теша гена планеташ
Йолчу а и хиларх гIуриг.

Ас цунна йийр ю ракета,
Ца кхоош Кавказан мокхаз.
Суна ву суо ирсе хетар,
Ваьккхича айса и новкъа.

КЪОНДЕЛЛА АЪЗНАШ

Цецваълла, боккъл а цец со,
Утесови аз хезча сайна.
Хиллера мояттуш, и сецна,
Шен ахна кѣда аз дайна.

Тахна, кълан ца велча санна,
Аз цуьнан тулгѣнца дека.
Шераша яхъначу ханна
И оьгѣаз вахна а хета.

Локкху йиш, Гагарин хестош,
Вайн халкълан толамаш буьйцуш.
Къланаллин аъзнаш ду кѣсташ,
И воккхавер цара дуьйцу.

Хетарехъ, космонавт леван
Воккха стаг Утесов гѣрта,
Гѣрта и космосехъ лела
Ша вига вало и берта.

ЛУМУМБА

Лумумба вийна, бах.
Вийний ткъа?
Леш вуй ткъа турпалхо,
Сашийча дог?
Деглан чарх чим хиллалц
Ягийча,
Турпалчун дахар цо
Хада ца до.

Лумумбас адамаш
Гиттадо,
Къийсамна длабелла
Шен кхехка ницкъ.
Маршонан байракхан
Меттана
Африкехъ кхерсташ ю
И цле: «Патрис».

Лумумба некъ гойту
Седа бу,
Глаъттина дожадан
Олаллин дукъ.
Цу новкъа хлоъттинар
Дера ву —
Биц ца луш шедо шен
Цистина букъ.

Лумумбех паргіато
Херлуш яц —
Маѣна цхѣѣ долуш ду
И ший а дош.
Конгон ціий хуѣйдинчу
Бердашца
И дешнаш неграша
Ду декадеш.

И дешнаш, кѣйсамна
Гіттабеш,
Лоллехъ мел ваѣлличун
Ойланехъ ду.
Хьоладай бу цара
Бегабеш,
Паргіатоне болам
Баржабеш бу.

Лумумба ца велла,
Лийр а вац! —
Прометей санна, и
Вуѣйцуш хир ву.
Африкин халкъашна
Вицлур вац:
Дегнашкахъ цара и
Лелош хир ву.

КЪОНА АЗ

Доца ду, доца ду
Марханан яхар:
Ша ешний длайолий,
Бай хьосту цо.
Доца ду, сирла ду
Чиркхан а багар:
Нахана серло лой,
И кхачало.

Халкъана ша вацар
Шен ирс а хеташ,
Кхоьруш ша массанхъа
Цакхнаварх,
Иллешца веший ша,
Серлонца лепий,
Поэт а длаволю,
Юьтий шен лар.

Поэтан цле хиларх,
Хуьлуш дац ишта,
Мохь чlogla тохарх а,
Поэт хилац.
Хlor деина халкъаца,
Дахаран луьсттехь
Ца хилча, дегнашка
Кхачалур вац.

Хьо вара дахаран
Луьсттера ваьлла,
Хюораннан син пхенах
Теснариг пӀелг.
Хаьара хюоранна
Хьайн дог дӀаделла,
Хьайга схьаохийта
Дагахь мел дерг.

Тхан Ӏарби, ас дуьйцу
Хьан доцца дахар,
Буьйцу хьан поэзин
Бехха и некъ.
Юх-юха соьга хьо
«ДӀаваьлла» бахарх,
Хьо вехарг хиларх дог
Дац цуьрриг шек.

Мотт лебар, цӀий лелар
Дац хилар дийна,
Когаш тӀехь лелар а
Коьртаниг дац!
Сийлахьчу Партеххий,
Халкъаххий ийна
Вахарал дуьненахь
Доккха ирс дац!

Ткъа безам... хьан безам
Хьомечу халкъе!
Цунах ду дуьзна хьан
Массо а дош.
Йиш юй и заманан
Йохаллехь талха?
И бац ткъа замано
ТӀаьхьенга хьош?

«Тулгіено түс санна,
Замано ловжош...»
Хийла клант вехар ву,
Къан а лур ву,
«Сирдаларх коъртан
чоьш,
Гаро дог ювжош...»
Хъан къона дека аз
Дехаш хир ду.

Неврера Мескате
Некъ бац сов бежа,
Шовзткъа шо хенахъ и
Некъ бира ахъ.
Ахъ тхоьга алахъа:
И юханехъа
Хиунда ца бин ахъ кхин
Шовзткъа шарахъ?

«Эх! Иштта-м ца хилла,
Хилла дац иштта!..»
Южалло юьхъ йоцуш
Бацбира и,
Цо дезаш хьинстинчу
Цу Теркан йисте
Хеназа вижи и,
Ца глатта кхин.

Оьглазе гинтина,
Хилла сов хьере,
Тулгленаш длатийна.
Дац церан аз,
Терко а хьоьсту шен
Берда йистера
Воккхачу поэтан
И кошан барз.

Бац цигахь басаршца
Кечбина хіоллам.
Коша тѣхь доьгіна дац
Мокхазан чурт.
Цигахь ю цхьа Невре,
Поэзи кхолла
Вайн тарби кхийна,
И вина юрт.

Цадинарг куьйга чурт
Цо доьгіна шена,
Цунна тѣ боьду некъ
Шаглур а бац...
Зама дѣа мел яхарх, —
Тѣаьхьенийн генахь —
Поэтан дека аз
Къанлур а дац.

ЙОККХА СТАГ

Йоккха стаг, техка а техкаш,
Йоглура, хин чилак буйнахь.
Кланта некъ хадийра чехка,
И гушсехь геннара дуьйна.

Сихвина воццушехь хено,
Делира цуьнгара гIалат,
Амма, и валале гена,
Йоккхачо даьккхира амат.

Йоллура цунна бехк билла,
Сацийна, доккха дош ала,
Пионер, ца лоруш гIиллакх,
Ца хIуттург цкъа а гIехвала.

Цу сохъта цуьнгара чилак
Кхечо дIанйцира шегIа.
Кадечу кланта дадийна
Даьхъира н цуьнан кетIа.

Чилакца, дуьзинчу йисттех,
Йоккха стаг йирзира чохъа.
Элира: «Хнлал шу чштта —
Массеран баркалла лоьхуш!»

ЖИМА ЧІЕРИИЛЕЦАРХО

Хіор дийнахь, схьаоьций мIара,
Жима кIант волуш го ара.
Татолан йистехь и го,
Мацца а водахь цига.

Жима бу цуьнгара мIара,
Жиманиг боккху цо чIара,
Воккхавеш, воьлуш, цег-ков
Цо гучудаьккхича, тов.

Жима бу, жима бу чIара,
Мотт а бац цуьнан дош ала.
Жима кIант кьахеташ ву —
Кхуссу цо чIара хи чу.

— КIант, хьуна хуьлуш буй пайда,
Чукхуьссу чIерий хьан дайча? —
ЧIерашна ца хеззарг аз
Меллаша хоттура ас.

— Жима бу и чIара хIинца,
Ас боккхур и, боккха хилча.
Аса ца баккхахь а и,
Воккхавер — баьккхина кхин.

ХУЛХУЛАУ

Чехка хьийза Хулхулау,
Охкуш, берд чухерцабо.
Веданан глап — шира члагло —
Кегъеш, охъаэгайо.

Этлош, хедош, кесгаш йохуш,
Бетон йохош, гловгла йо.
«Хьо ца оьшу, — хета бохуш, —
Аса х'инца йохор хьо!..»

Глопан кийсиг хи чу йоьжча,
Бурош гонах хьийзадо,
Юхаъ, глоне гома хьоьжуш,
Ахка, ахка долало.

И глап хилла нохчий чехо,
Іазап латто йоьттина:
Хилла, бах, глап луьра хехо,
Нохчий кхеро х'оьттина.

Хилла цуьнан муьлхха Іуьрг а
Туьйсусх даим кхерамаш,
Діабоьттина массо тІулг а —
Хьоладайшна гларол деш.

Глопо хилла сема ларбеш
Нохчий бацо баьхкинарш,

Маршо, нийсо езаш мел берш
Генна лам чу лаьхкина.

Иза хууш санна, терсаш,
Карзах хIунда дуьйлу хи?
«Кхин ца оьшу гIопан керташ!» —
Ала гIертий-техьа и?

Ала, ала, Хулхулау:
«ГIап ца оьшу кхин кхузахь!
Цул а тоьлу, фермехь рагIу
ГIопан тIулгех хIоттадахь.

Тоьлу, онда школаш, цIенош
Оцу чхерех доьттича,
БIешерашкахь хир ду пенаш,
Телхар доцуш ишта цIа».

СУТАРЧУН ГІАН

Оьгура гІаш охьа,
Дитташ а зарздеш,
Гуьйренан латтанаш
Цхьабосса маждеш.

Когаш кІел декара
Дешин гІаш-соьмаш,
Схьалахьо ма-кхуьзу
ХІоьттина оьла.

Ахча схьалехьадеш,
Дузура киснаш,
Чета а тоьттура,
Кхин а ду дисна...

ЦІеххьана шай гира,
Дадийна дехко,
Сутарниг ведира
ТІаьхьа сов чехка.

Иккхира и дахка
Сихха шен Іуьрга,
Кхуо куьг чу кховдийра
Ца хьелуш цуьрг а.

Озорах, озорах,
Куьг схьа ца долу.

Тохало... Сутарниг
Ша самаволу...

Тхьусдоблла аьтту куьг
Меттах ца хьало.
Зуз хьаьдда... чкьураца
Кхерстина алу.

РЕДАКТОР

Авторш хоёржуш, хиттош спискаш,
Редактора сацийра
Жаираш къасто. Проза, стихаш
Ша-ша дласакъестийра.

Хьалха стихаш я поэмаш
Литта лаам хилира.
Алссам оьшург къастош тема,
Зама клезиг яйира.

Редакторо лоьху автор —
Щеца хьан-сан доцуш верг,
Лууш цуьнан легаш ювда,
Лууш цунна тоха церг.

«Хиница, поэт, хуур хьуна—
Хиница аса хьан болх ер!..
Хоуьйтур ду аьрхачунна
Ира дуйла сайн и герз!..»

Хара дош со винчу юьртахь
Юлуш ду кхин диалект.
Иштта дешнаш хиллал гирда
Карорг хиларх вац со шек...»

«Кхачамбацарш» оццул хилча,
Редактор ву воккхавеш,

Ша ца олу хlor дош ирча
Лоруш, хийцамаш а беш.

Ткъа чулацам стенна оьшу?
Стенна оьшу lалашо?
Ша цхьаммо н мотт ма-буьйцуу
Йора хlor а билгало.

КЕГИЯРА КУЬЯГАШ

Кегий куьйгаш, кегий куьйгаш —
Болх бан царна хьалхе ду!
Жимчу куьйга глаж а уьйуш,
Шен лаам цо гойтуш бу.

УьйтIе цIанъян лаа цунна —
ТIекхочуш дерг Майн де ду!
Цунна — ирсе кхаьчначунна —
Яоьлуш маьлхан эIаьнарш ю.

ЗЕЗАГАШ ДУ ГОНАХ

Сан накъост, ма кхисса
Ахь лавтта туйнаш,
Маьттаза дешнаш
Ма дийлийта ахь —
Зезагаш гонах ду,
Къегош тхин суйнаш,
Оьзда ца хилча, ду
Зезагех эхь.

Гой хьуна доьлу и
Зезагаш, лепаш?
Оьглазе цкъа а уьш
Хилла а дуй?
Цатам цкъа хиллехь а,
Хилалахь визкхаш,
Кхоьлина, бляьргаш тle
Ца телош куй.

Сан накъост, чlиркъе хьо
Хилар ма там бац —
Зезагийн дахар сов
Экама ду.
Суьйрено бода шен
Кховдийна, амма
Зезагийн ховха куз
Билгала бу.

КЪАНДЕЛЛА ТАЛЛ

Хьо хIунда сихделла
Къандадала, талд,
Со-м ма ву хIинца а къона?
Орамашкахь ду-техь
Ледара хьал
Я бац-техь накъостий гонах?

ЧIу юкъа гIур боцуш
Хилла хьан гIаш —
Уьш стенга дахна-техь, стенга?
Шабарш деш хилла хьан
Баьццара таж —
Ахь иза дIаселла хьаьнга?

Духаро кхелина
Хилла хьан гIад
Дакхийнарг хIун ду-техь ана?
Сункаш тIе хIиттаеш,
Талхийнарг хатI
Юй-техь хьо цхьа хилла зама?

Диц ца ло бераллехь
Хьуна кIел Iар.
Хьан дуькъчу IиндагIехь ловзуш.
Ойланехь ас хьовца
Сайн къамел дар,
Маттаца дош а ца олуш.

ДоттагІний боцуш, цхъа
Дисарна хъан.
Хьо къандеш, телхина хорма.
Сагатлуш хъайн хьоме
ДоттагІний ган,
ГІаш оьгуш, даьлла хьо чІарма.

Къандада сих ма луо,
ДоттагІа талл.
Гой хьуна, со-м ма ву къона?
ДоттагІех дІахерлуш.
Ма дийла гал,
Уьш шортта боллушехь гонах.

ГЛОВГІА ЕЗА

Лергашкахъ дуткъа зов деко
Тийналла хуьлуш ю еса.
Стиглан а Іахара къекъар
Цхъана а хенахъ ца деза.

Машенийн чархаш а хьийзош,
Моторийн дека «дур» деза.
Гишлош еш, кІад ца луш, тийжа
ГІаргіулеш-кранаш а еза.

Дахаран муьлхха а гловгіа
Тіезца сан дог ду реза.
Дац оцо сан лергаш човхош,
ІаІабо дахаре безам.

СО СИХА ВУ

Сихалло, са доккху, боху,
Собаро, боху, лам боккху.
И кица ширделла члогла,
Маына а дац цуьнца доккха.

Малхаца хьалхахьа ведда,
Кийча ву со цуьнца кьовса,
Льатто гуо боккхучу метта,
Шинь боккхуш, гонаха хьовза.

Со сиха ву кхио дахар,
Заманал хьалха и даккха.
Малхал а со хьалхавалахь —
Парглате хир ву со тлаккха.

ХАЗА ДУХАР

Дари духий, и кечлора,
Духура цо маркизет,
Юхаъ, кечлой, хаттар дора:
«Муха хета «крепжоржет»?

Пудра хъаькхна, беснеш кхолий
Цкъацкъа суна гора йол:
«Товш ю, товш ю», — цуьнга олий,
Хьостура ас цуьнан дог.

«Бакъду, ахь со лейо даррехь —
Хъан бляьргаш чохь шеко го,
Кхачо яц сан сайн хазаллех,
Доггах реза вацахь хьо...»

Цхъана дийнахь ценош буьххьехь,
Пенаш клайдан бетташ кир,
Кхин ши йол а йолуш юххехь,
Балхахь карий суна и.

Юьхь тлехь кираш — пудран метта,
Хъацар юьхь тлехь — духи дац,
Духар кьарздеш, кираш кхетта,
Ерриг и йинера кьарз.

Ца лууш ша суна гойла,
Букъ берзийра суна цо.

Техвалийта йолуш ойла,
Елира и д'ансхьо.

Олуш цуьнга: «Хьоме безам!»
Улло д'а со х'оьттира.
Хьомечуьнга сайна езар
Дийцира ас дуьххьара.

Уггар хаза хилча, муха
Духар хила деза кхин?
Белхан духар — «беркъя» духар?!
Уггар хьоме ду сан и.

ЛАКХА ЙИШ

Лакха йиш, лечкърдиг,
Декаде аз,
Сан дуъхъа ахъ локхуш санна.
Хъан озе ладоьгуш,
Ойланийн мерз
Бекабан луур дац хъанна?

Лакха йиш, кест-кеста
Тоеш хъайн мас,
Шовкъехъ хъайн жима лаг дегош.
Декаде и дуткъа,
И зевне аз.
Сан иллин глогла аз хъегош.

Ца хаъа, мел члогла
Хир бара мохъ,
Деглана хилча хьо солла.
Хетарехъ, илланча
Хир дара хьох,
Батта тле хъайн аз а лоллуш.

Буса а, дийнахъ а
Ахъ етта шок,
Глан патарш мукъамца дегош.
Мас аз ду ахъ кховдош,
Гаттадеш дог.
Сел деха, сел аьхна декаш!

Со теша:

Эшарна говза ду хьо.

Теша, ахь хьайн йиш хазорна, —

Дийцахьа

Хьайн хазчу озан дуьхьа:

Ешний ахь Шенгелин сборник?

Я, рифмаш Iамийна,

Iаламо хьо

Кхоьल्लीна эшаршца Iена?

Йиш лакха Iамарехь

Хьуна деш гIо,

Кхаьчча хьоь говзалла ненан?

И мухха делахь а,

Йиш лакха ахь,

БIаьстенца ойланаш хьаста!

Хьаььна аз ницкъ ма-ббу

Даржаделахь —

Хаддаза, массо а бIаьста!

«ШАЙТІАНАН» МОХЬ

Сарахь я Іуьйренца
Хин йисте вахна.
Мохь тоьхча, дуьхьала
Декара аз.
Цу озах цецваьлла,
Ойла дІаяхна,
ЦІа веъча, сайн нене
Хоттура ас:
«Хин йистехь мохь тоьхна,
ЛадогІа хІоттахь,
Изза мохь дехъара
Схъахезаш бу.
Мила ву хил дехъахь
Я мохь схъабеттарг?
Дийцахъа: и хІун ду.
И хІунда ду?»
Ткъа нанас олура:
«И аз ду генахь,
«ШайтІанан» мохь бу и,
Беттарг ду Іаьс...»
Дицдала йиш ярий
Массо а хенахь
Соьга мохь бнттина
И дуткъа аз?
«ШайтІанан» белахь а,
Даггара безаш.
Юха а мохь хаза
Вовьдура со.

Дехъарчу бердашца
Бераи аз декош,
Ловзуш гаъе хуълура,
Доккхадеш сох...
Хинца а воъду суо
Леллачу метте,
Мохъ тухий, бераи хан
Схъайоъху ас.
Цхъа гIоргIа, цхъа хаълла
Аз кхочу лерге...
Кхин хазац суна сайн
Бераллин аз.

БЕСА УРАМ

Г. К.

Ойла едда, цец а ваьлла,
Ца кхеташ со хьоьжура,
Оццул дукха безаш лелла
Урам беса хетара.

Ценош, хьалха санна, лаьтта,
Адамаш а кӀезиг дац,
Амма суна сирла хетта
Урам хӀинца сирла бац.

Сох хӀун гӀуда хьаьрчи-техьа?
Я тиларчу вахна со?
Ваьлча дехьа, ваьлча сехьа,
Урам беса хӀунда го?

Серло кьегӀи... И хӀун серло?..
Малхан зӀаьнарш кьегарш яц.
Хьомениг ю. Урам серла
Цо бен баккха амал дац!

Урам хӀинца бузуш лаьтта,
ПогӀу урам буьзна и,
Иштта кьаго стигла, латта
Дац дуьненахь хӀума кхин!

СОБГА БОХУ.

Къайллах бертахъ гулло мархаш,
Лечкъадеш и маълхан нур.
Цхъа, йиш хаълча санна, «йовхарш»
Тухий, стиглахъ даържа «гур-р».

Ткъес а тухий, серло яържа,
Блаъргийн нур длаоьцу цо.
Хста: мархаш юккъехъ маърша
Боцуш, малхо узарш до.

Тийна, къолах деъча санна,
Дитташ хъедо догIано,
Лийчош, Iалам хъестарцанна
Лерехъ шабарш доладо.

ДАХАРАН ПОЭТ

Кавказан Іаламо хьовстуш,
Лела хьо лаьмнашкахь, кхерсташ:
Кхин хаза
Меттиг ю, моьттур ду хьанна?
Цкъа хІоно эсала Іамош,
ТІаккха, дарц долиь, юьхь ягош
Лелларг вац
Вахчалуш ерриг а ханна?

Кхерстар хьо бай-лаьттан арахь,
Берд боцчу шеренийн панехь —
Массанхьа
ТІекхуьуш карор ду дахар.
Халкъан ницкъ бекачу тайгехь
Лела хьо, ирс кхаьчна хьайга,
Ца кхуьуш
Толамех дог ма-дду Іаба.

Лелачохь бІаьрга мел дайнарг,
Коьрта ду, моьттуш дерг хьайна,
Стихашкахь яздо ахь,
Ойла а гІоттуш.
Тахана гуш доцург кхана
ГІоттуш го, партис аьлчхьана,
Туьйрано и кхулла, моьттий,
Цецвоккхуш.

Толаман гѳулч йоккху халкъо,
Хаддаза доьду и хьалха.
И толам кхуллург ю
Леннинан парти.
Дахаран поэт ахь лехахь,
Ахь халкъан барт бинарг лехахь,
И ю и—
Вайн халкъаш далийнарг барте.

КОРЕХЪ СЕРЛО

Гароллехъ ламанаш лаьтта.
Діатийна, діайижна эвла...
Гиртина бода діататта,
Корера лампа гелъелла.

Лампано цхьа чорда ІиндагІ
Гойтуш ду Іаш волчун стоьл тІехъ,
Гуттар а санна, и хІинца
Я деша, я яздан воьлла.

Цкъа, наггахъ къолам а Іуттуш.
Діатийна Іаш хуьлу гІаларт.
ТІаккха и, соций, дІахІутту —
Дешархойн ца хилча гІалат.

Данма санна, и тховса
Толлуш ву дешархойн белхаш,
ГІалат дІанисдина, новкъа
Ницкъ ма-ббу уьш нисбан гІерташ.

Тетрадь схьа ма-нийци, цунна
И долчун сурт хІутту хьалха,
Там хуьлу хьехархочунна,
Воккхавеш сийлахьчу балхах.

Гиртина бода дІалалла,
Гелъелла корера лампа...
Буйсанна ехха хан яллалц
Хуьлуш ю цу корехъ лампа.

ІУЬІРЕНАН МАЛХ

Ма хаза хуьлу хьо,
Іуьйренан малх,
Хьайн злаьнарш корах чу тоьхча!
Цхьа хьоме аьхналла
Кховдайо ахь,
Наб эькхош, уьш юьхь тӀе тоьхча.

Воккха ца веш хилларг
Хиллий-техь хьох
Стаг, гинарг хьо тайна белар?
Комаьрша кьегича
ХӀораннан чохь,
Хуьлий хьо цуьрриг кӀадбелла?

Кор доьллуш, кхерстича
ЦӀийна чохь хьо,
Моьггтур ду, ю хӀусамнана;
Дезарш дой, ахь тоьхча,
ДӀабоьдуш, гӀо.
Лаьа хьо юхабар кхана.

Масане поэто
Язийна стих,
Хьо белар, чохь ловзар хестош!
Делахь а, хьо кьагар
Кхесташ ду сих,
Дог ойуш, стихца хьо хьеста.

САХЪТ

Хьийзаш ду цхьамзанаш. Гойту
Хьалхахьа зама эхар.
Хаддаза ойланаш йойту:
Йитиний дахарехь лар?

Лелаш ду цхьамзанаш. Лела.
Дахарехь кIеж лахлуш яц.
«Ас хIун дин, воккхавеш, вела?» —
Ца хоттуш дог соцуш дац.

Уьдуш ду цхьамзанаш. Хьийзаш,
Миноташ цара гулийо.
Дахаро, лакхенга кхийдаш,
Кханенга со идаво.

Довдалаш, цхьамзанаш, довда,
Шайн идар снхделаш аш.
Нагахь шу хилахь а совцуш,
Сан дахар сацор дац аш!

ДИСТИНА ХИ

Иттаннаш цѣрпошташ
Хьаьлхича санна,
Гловга еш, глъттира
Дистина хи.
И стенна дарделла,
Хуур ду хьанна?
Я хьанна бекхам бан
Чухьаьдда и?

Орамца бухдохуш,
Чудетта таьллаш.
Чалхаш йой, хьерчадо,
Кег а до уьш.
Моттало, эмалк ю,
Хедийна гаьллаш,
Дуьненна даръелла,
Шен ницкъаш зуьйш.

Тулгѣнаш карчайой,
Гурту тѣдала,
Катухий, татанца
Харцабо берд.
Бурош а хьовзадой,
Шен аьтто балар
Даздо цо, хлоттасш
Хелхаран кеп.

Бердаша, ша гуьйдуш,
Латтийна лазап
Діадаккха гьерга хи —
И кхин ца лан.
Шен хьаж тӀехь гулйина
Шайтанийн базар,
Шеренга гьерга и,
ПаргӀато ган.

Бердашна кьерзадо
Цо бурош-бӀаьргаш,
Бохуш ду: «Со ду и —
Дахаран да.
Со доцчихь дахар дац,
Бода бу лаьржа,
Доллучун дезар ду —
Делла дӀадан...»

Цхьа адам хӀоьттира
Хин бердан йисте,
Хьссап деш, лаьттира,
Ца олуш дош.
Кхин цуьнга, дехар деш,
Ца хуьлуш вист а,
Цо хи дӀалакхийра,
Пен хӀоттабеш.

МАРХАШ

Мархаш тіегулъелла, бода
Дийнан делккъехъ хіовттира,
Догладохъу, дохъург ло ду,
Хууш цхъа а вацара.

Мархийн кийрахъ цхъана хання
Къорра тата делира.
Цхъанна оьглазъяхча санна,
Уьш тіетела юьйлира.

Мовттур дара, цергаш хъекхош,
Цара суйнаш даржадо,
Тіулгаш керчош, стигал къекъош,
Тіом бо стелахъштиго.

Буьрса хьерчаш, тіеязъелла,
Кхерам цара туьйсура,
Догла Іаьнна, яй ма-елли,
Мохо уьш діалаьхкира.

Хьалхачул а серлабаьлла,
Стиглахъ малх схьакъсгира.
Сирла хлаваъ, цлан а делла,
Кийра. там беш, кхечира.

БУЪЯСАНАН
КЪАМЕЛАШ

Тийпаллий, бодашший
Вовших а хърчаш,
Цхъа чlogla юкъелла
Хloттнча буйса,
Шайна чохъ зов декаш
Хуьлу хъан лергаш,
Тийналло кърдарна,
Ша-тайпа цийзаш.

Моттало, хлаваъ ду
Дистина доглуш,
Мохан хlo дацахъ а,
Глан патар хъадеш.
Моттало, дистина
Хи loьху чlogla,
Бердаш чуэгорах,
Ца туьгуш лаба.

Цу юккъехъ цаьпцалго
«Цир» олуш хезча —
Моьттур ду, пожарни
Машина йogly.
Бухlанаш шайн кьора
Узарш дан йoьлча,
Стигал ю, моттало,
Кьевкъина чlogla.

И дерриг аьзнаш а
Ду, моьтту, чолхе,
Буьйсанан къамелех
Хьо воьлла вацахь.
Цхьабосса,
Вовших а хьерчаш,
Чухьолху,
Къаьстина аз доцуш
Хьан лерго лаца.

Амма хьо акхачу
Тийналлех воьллехь,
ЛадегIа Iеминехь
Хьун йолчохь буьрса,
Буьйсано шен кийра
Хьуна схьабоьллу,
Хьоьца шен къамелаш
Деш хуьлу буьйса.

Цо хьуна дуьйцу шен
Бахархойх лаьцна,
Оцеран дахаран
Къайленаш гойту.
Шен буькьчу боданан
Верта тIетесна,
Лардечу акхаройн
Ойла хьоь йойту.

Хьо хир вац саготта,
Тийналло телош,
Жимачу дехкан а
Хезар ду болар.
ДегI сеттош, нжонна
Болалахь текхарг,
ХIуттур бац, коьртан чоьш
ГIевттина, хола.

Толлучу бухlано
Къорра «ву-у» алахъ,
Моъттур дац, мархашлахъ
Стигал ю къскъаш.
Сий доцчу чагlалкхан
Чlиркье аз далахъ,
Алмаз и цахиларх
Хир ву хьо кхеташ.

Буьйсане кlамелаш
Дайта стаг водахъ,
Карор ду цунна уьш
Сов хаза, тайна.
Моъттур ду, маж-дада
Цу хьуьнан хотехъ
Ца хезна туьйранаш
Кхуллуш ву вайна.

Поэзи ю иза,
Кхуллург ду lалам,
Мукъам а, рифма а
Нисийна чlогlа.
Са хьогий, буьйсано
Шен дешнаш аларх,
Юха а ладорlа
Ваха дог догlу.

БІАВНАН ДА

Истори яц кхузахь юьйцург,
Ца юьйцу дIаььлла хан:
Хинца а, хьо вахча Шуьйтан
Лаьмнашка, и тарло ган.

Біавнаш ю. Сов дукха біавнаш —
МаьI-маьIпехь дIахьаьжча гуш.
Ю хено дохийнарш тхевнаш,
Ю шайна тIехь долуш уш.

Я Зумсойн, я Аьккхийн ломахь,
Я кхечу лаьмнашкахь ю
Біавнаш, цхьа олхазарш тIома
Кхачалуш шайн баххьаш чу.

Царех бIов ю ламчохь генахь
(Ломан цIе со хууш вац),
ТIебоьдуш некъ боцуш шена,
ТIера дIабоьдуш а бац.

Мацца а, бIешераш хьалха,
Йоьттина и лекха бIов,
Хенан ницкъ ца кхаьчна талхо
ТIулган сов писбина тхов.

Герз тоха дитинчу корех
Чекхбуьйлу эсала мох.

Блаьвнан яц неларш я глораш,
Поднар я пеш а яц чохь.

Уьш хилла яханчу хенахь,
Дахар а хилла кхуьуш,
Клант вяча муьлххачу дена,
Сов члогла там а хуьлуш.

Там муха ца хуьлу? Кхана
Хин волу блаьхо и ву.
Юда пха кхоссал хилчхьана,
Дена и кыйлор хир ю.

Кхихкина кьоналлин безам,
Дагадеш хийланнан дог:
Клант гойла корах длахьоьжуш
Масане хилла хир йол.

Южалла кхирстина кхуззахь,
Юьржаниг даьржича ун,
Юьйренга ца хьоьжуш, буссехь
Нуй хьокхуш блаьвнашна чу.

И зама длаяхна. Ун а
Дладаьхьна шецанна цо.
Ткъа блаьвно, гуш йолчу суна,
Цо ханна тоьшалла до.

И дац и со дийца глертарг —
Хьалхенгахь цкъа хилла дерг.
Делахь а, со саца глертарх,
Сйла ю ца соцуш ерг...

Суьйренца, даккъашна боьлуш,
Длабуза боьдура малх.
Шовданахь, ланнахь чу оьгуш,
Беш дара шайн зевис болх.

Блаьстенан баьццара гловга
Суьйренна йоллуш длатен.
Блов чуьра лу дара доглуш
Ловзучу буьхьигца шен.

Толлу мур длабаьлла зама
Юй, хууш ду нана-лу,
Делахь а и лу ду нана.
Буьхьигна сагатдеш ду.

Сов каде буьхьиг ю аьрха,
И ловзуш, длауьдуш ю.
И сацо нана теглерта —
Ненан дог тем боцуш ду.

Ткъа бож-лу глароллахь лаьтта,
Дладугий секха ши лерг,
Нагахь цхьа кхерам ма-глаьтти,
Хаам беш, тухий шен берг.

Цеххьана, суьйре а къагош,
Елира къа доцу топ.
Дуьйжира нана-лу аглор,
Цкъа-шозза хьабира ког.

Тата а сихха длатийра.
Малх хьулбеш, глаьттира дукъ.
Органо берд чухарцийра —
Шен къена болх беш и ду.

Хиллачух ца кхеташ, едда
Яхча буьхьиг нанна тле,
Карийра, метта топ кхетта,
И гуьллуш, ца хьадеш тла.

Цо муцлар юьттира ненах,
Якха а гловртира и,

Шура ю Інійдалуш тіерах...
Ма шийла, шийла бу шин?

Бож-лу схьахьаьдира орцах,
Довзал длабовхура цо.
Ца даьхьаш гергга тіегІорта,
Цо лаьттах беттара ког.

Юха а, буьрса дош олуш,
Елира нажжазан топ.
Юьйжира буьхьнг, са долуш,
Сецира, ца хьабеш ког.

Хезара адаман гІонгла.
Шена ца хаахь а мотт,
Лаьттара, кхььррушехь чІогІа.
И, хІинница яьллашехь топ.

Безам бу и циггахь латтош,
Кхетам длабаьккхина цо.
Дерриг а хьекьал длаэккхош,
Дихкина и безамо.

Къайлси ахь Іачуьра гІоттий,
Цхьа адам тіедолало...
Мостагла... Кхоссалой гІоддах,
Лу-божо ядар сихдо.

Йоьду ма-йоддара бІаьвне,
НеІарех чуйоьду бож.
Чухула дІаса а хьаьвзий,
ДІахІутту, доьзал ларбеш.

Довзал цІа ца богІу бІаьвне.
Дац хезаш буьхьнган аз.
Лу-нана чекхдаьлла тойнесхь,
Буьхьнг а схьайогІуш яц.

Хіор сарахь, ара а йолий,
Гу лакхе дIахIутту бож.
Ца хеза цунна топ йолу.
Ца хеза ша човхош дош.

Бож ладтта дуккха а хьоьжуш,
Дерриг а цо тергалдо.
И лаца цхьа а ца воьду.
КIсло а цунна ца йо.

ХIоранна и юьйцу хезна,
Дукханна гнна ю и,
Амма вац цунна, герз эцна,
Ен ваха ойла ерг кхин.

Ткъа нажжаз, хеназа толлуш,
Лун-ненан латийнарг къа.
ДIавахна, вац гучуволуш,
Ца воьгу и юьрта — цIа.

Буо санна, бож ю цхьа ехаш, —
Цу бIаьвнан юьззина да,
ХIор сарахь хьежа, ладегIа
Гу лакхе дIахIуттуш ша.

Буйсанна ежаш а лелий,
Iуьйранна цIа йоьду и.
Хьожу и, чохь лунаш леллий, —
Шен лар бен, карош яц кхин.

НЕНАН БЕЗАМ

Хьозано к'орнеш яхнера
Тхов к'елахь, карница чохь.
Хаддаза хезара церан
Цхьа г'ийла, цхьа бутк'а мохь.

Сов сиха хьийзара нана,
Яхьара цаьпцалг я ц'оз.
Тахана санна, и кхана
Хуьлура к'орнеш юзош.

Х'усамдас, чу поппар тоьхна,
Дуьк'бира цу бенаи Iуьрг.
Хьозано, бешара лехна,
Еара цхьа ц'озан цуьрг.

Хьаьвзира и хьоза гонах,
Беттара к'орнешка мохь.
И нана кхоьрура вонах —
Шен бераш даларх цу чохь.

Кхойкхура к'орнеш а нене,
Мацалла йоьлхура уьш.
Кхача ца кхочура бена,
Нана яц т'екхачалуш.

Бен баста г'ертара хьоза,
Ницк' ма-ббу еттара з'ок.

Куьйгаш дац хатташ схьаоза,
Гюрто бац нуьцкъала ког.

Тлаьхь-тлаьхьа геллора клорнеш,
Мацалла лахлора аз.
Хьозанан, аьтто бохарна,
Глаьттина массо а мас.

Целххьана, глаьттина тлома,
Яьккхира цо клорнийн цле.
Шен безам — уьш — йолччу хьоме,
Кхийтира карница тле.

Пенаца дуйжира лаьтта,
Цкъа-шозза глатнийра злок.
Ша охьадобьжинчу меттехь
Дисира и, сеена дог.

АКХА БАД

Тевни тлехъ, лаьттах длаийна,
Шен бенахъ лаш яра бад.
Моьттура, иза яц дийна,
Ши блаьрг а дуьне гуш бац.

Корта а меттах ца хьабо,
Ца туху блаьрган неглар.
Ца йоьду кийра хих лабо,
Дац цуьнан кхача баар.

И лееш бу ненан безам,
Хлоаш чохъ саш кхиадо.
Йоллу и кхио шен доьзал,
Цуьнан бен глайгла ца бо.

Цкъа, сарахъ, мекара цхьогал
Кхечира болчу и бен.
Тебара, байбина когаш,
Лергаш а сакхдаьхна шен.

Бад яра мостагла невзаш,
Глоьртира и хилла дан.
Когашца, лестадеш тлемаш,
Едира меллаша дла.

Гертара и цхьогал лехо —
Дладига болчуьра бен.

Бснах тилийчхана экха,
ГлайгIа а ца бора шен.

Мекарниг, кхоссалуш гена,
Кхийтира бедана тIе...
Безамо йийначу ненан
И дара тIаьххара де.

ЗАЗА

Заза даьлла туьркийн, баьллийн,
Хаза лепа и.
Баьсте. Ховха бай а баьлла,
Лепадеш шен тхи.

Дийнахь малхо лоррий лепош
Заза суна го.
Хала ду со цунах хьега —
Суна моттало:

«Дукха гина заза, зезаг.
Керла х'ун хир ду?» —
Хеташ волчу суна лепарг
Керла амат ду.

Буйсанна а серладовлу,
Заза, зезагаш.
Хьежа со а араволу,
Ховха йолчу беш.

Эх1, ма ховха, эх1, ма тайна
Лепа зезагаш!
Доьлуш, уьш ду, моьтту сайна
Дагна хьаам беш.

Дахар ду и заза лепош,
Серладаьккхина,
Шен кьоналлек массо хьегош,
Темаш даржийна.

ГУЪЙРЕ

Макхъелла, язъелла гуъйре,
Текерча мархийн и копра.
Ма муъста, муъста ю суъйре,
Дерзанца чугърташ корах.

Бларъеш ю саготта гуъйре,
Сов тлуъна, ткъаршъяълла еъча.
Тейоглу къежъелла луъйре,
Хьо хъегош де дарах декхна.

Делахъ а цуънга дац къарлуш
И каде, и зевне бераш.
Хатт кхетар ду цаърга лалуш,
Довлла уъш ненан а серах.

Ца хууш санна кхин къовкъа,
Мотт сецна, стигал длатийна.
Дахаран-м яц соцуш гловла —
Дахар ду гуттар а дийна.

СУЬИРЕ

Сирла, тийна суьйре йоглу,
Хлаваъ чомехъ, аьхна ду.
Кхуьнга хьежа дог ца догIург
Мила, мичхьа нислур ву?

Малх а хIинца, баьгна денна,
Къайлабели, ирдеш дукъ.
Кога етта буьрка санна,
Хьаьдда богIу можа бутт.

Моьтту, иза, тIех ца болуш,
Кхузза охьабуссур бу.
Ша мел хьистинчунна, кхолуш,
Цо серлонца жоп лур ду.

Амма и ца боллу босса —
Лакха бала детта гIо.
Буссург хир и цкъа — сатоссуш —
РегIан дукъал дехьахьо.

Иштта бутт дIа ца бахийта,
Ас гур боьгIна цунна — Iам.
Цу чохъ лавцна, суо хьестийна,
Цуьнга байта сайна там.

СМОЛЕНСК

Мас хилла мохк баккха воґлур,
Тоьлла ґлур ву, бохуш, ша.
Амма ахь дуьхьлонан бӀоґлам
Ца буглуш ца витна цхьа а.

Смоленск, хьо евзаш ю царна —
Шляхашна, кхийлинчу бӀо, —
Уьш бохош хилла хиларна —
ґап хилла хиларна хьо.

Даймехкан дог — Москва тӀехьа
Лььцуш, хьо лаьттина хехь,
ґӀьртича махкана чохьа,
Кесарш деш хьайн мостаґӀех.

Хьан пенаш дохо ницкъ боцуш
Лаьттина Наполеон.
ЦӀе етташ, хьан хӀор а ога
Хилла ду беш сийлахь тӀом.

Телетча фашистийн ґлера,
Майрра дӀахӀьоттира хьо.
Эзариаш керчийра цӀела,
Бохабеш мостаґийн бӀо.

Ткъа хьанна ца бевза кӀентий,
ХӀай, Смоленск, кхийнарш ахь?

Толамаш бустур бу стенца,
Исторе д'абелларш ахъ?

Уьш бу уьш: Глинка, Сусанин,
Масане кхин а бу уьш.
Иштта ву турпал Гагарин
Космосан ссалла зуьйш.

Мехкан ков лардеш хьо лаьтта,
Сий долу, турпала глап.
Адамаш мел деха лаьттахь,
Сий довр дац, сий хир ду хьан.

ОДЕССА

Татьяна даяхна дела,
Мойтура, хьо хир ю еса.
Цуьрриг хьо ясса ца елла,
Турпала гала Одесса.

Дниц ца ло хьо буьрса латтар,
Текерча болат а лалош,
Эчиг, ций худар хьан лаьтто,
Хьо йогуш, кхирстина алу.

Хиница лап хьуна тлехь моьнаш,
Хинтинарш фашисташ бохош.
Керланаш длахуьтту ценош,
Толамаш денна совбоху.

Кхехкаш ду машаран дахар,
Белхан зов хаддаза дека.
Массанхьа лоцуш бу дакъа
Хьан кладлуш боцу кьинхьегам.

Хьо хазьеш, турпала куьйгаш
Массо а маьlle ду кхочуш.
Хьан ницкъ бу кьийсаге буьйлуш,
Хьан сибат хьуьнарца кхолуш.

ОДЕССЕРА ТАТЬЯНА

Іаържачу хІордо шен тулгіешца хьоьстуш,
Дог доьлуш, йоккхаш, ловзура и,
Ловзура шерачу йистошца, моьттуш,
Массо а глахъ бу я хІорд, я хи.

ЖагІано хазийнчу цу хІордан йистехъ
Кхуьуш ю, моьттура, массо а йоІ,
Моьттура, хІорд ца гуш цхъа адам диснехъ,
ГІайгІаннийн йозалла цо лелайо.

Жималлин ховхалла кьастаза дегІах,
Балхо берч ерзоа ховха ши куьг,
«Бай аха яхийта...» — цо дира дехар,
Бовзачу балхах ша ца кхоьруш цуьрг.

Буйсанех чекхъюьйлуж, йоьдуш сов чехка,
Поездо карчийра малхбале чкьург,
Татьяна кхачийра генарчу махка,
Цхъа шера ло долчу аренехъ гург.

ХІордан букъ санна ю кІайчу лайн шере,
Ткъа лайно хьулбинарг Іаържа хІорд бац.
Ло дешча, хин тулгіеш гІуьттур яц хьере,
Лодканаш кху арахъ хехкалур дац.

Тракторан екаро хуьйцу Татьянин
Поездан чкьургийн и эшаре «гурт».

Бехачу моґланца текхара Танин
Керлачу дахаран вагонийн юрт.

Юрт йилла совцийнчохъ, шерачу лай тлехъ,
Цхьаъ дара томмаґла — экханан лар,
Хетара: «Хлун хир ю акхачу бай тлехъ?
Хлун хир ю лаьтта тлехъ, доьллачу кхар?...»

«Со хьоме кхийна сан еза нана,
Хаьний-техъ хьан дагна со мичхьахъ ю?» —
Суьйренца дог доьхна лара Татьяна,
Ца хууш, кханено хлу кховдор ду.

Кегий нах, мехкарий хевшира гонах,
Цхьаммо дладолийра пондаран аз
(Кхетара Танига кхаьчначу вонах),
Лоькхура: «хлорд шуьйра баржаран» вальс..

Балхах ца доларна, лозура куьйгаш,
Лозура меженаш, лозура дегI.
Толам совбаларца, йоккхазеш, йоьлуш,
Татьянас болх бора барамал тлех...

Блаьстено гIаттийна исбаьхьа лалам, —
Хлума а дуй-техьа цул хаза кхин?
Бецаша йолийна аренаш кхала,
Луьйренца седарчех лепадеш тхи.

Хлорд санна, шуьйра и аренаш ека,
Дуьххьара нахарца керчабо бай,
Ткьа ялтин дезар ду кху лаьттахъ хьекьа,
Хир ду и токхечу дахаре тIай.

Татьяна юлуш ю керлачу дахарх, —
Берд боцчу арахъ ю дIахIуттуш юрт, —

Іемина болатан говрашца аха,
Ялта чудерзо а и Іемар ю.

Ялтин хир ю тулгеш хІордачех терра,
Татьянас толамаш сабохур бу.
Хьаьжча бІаьр ма-кхоччу, гуш йолчу шера
Кху арахь ялташ а сов хьекьар ду.

ГАГРЕХЪ СУЪЯРЕ

Гомашо санна, садоуш,
Тулгеш схъаетташ бу хіорд.
Кіадбелла, діахіотта гіерташ,
Моьттур ду, цо лосьху порт.

Хіорда тіе злаьнарш а луьйзуш,
Діабуза малх шершаш го.
Косынка-марха тіеуьйзуш,
Беснеш цо діалечкьяйо.

Эхъ хетта йол санна, ціийлой,
Хіорда чу босса сихло.
Ша бешшехъ биннарг некъ хийла,
Буо санна, и кьийлало.

Хетарехъ, Іалашо йоцуш
Малхбузехъа боьду и.
Кхана а боданс доцу
Дояха де цо лур ду кхин.

ТБИЛИСИ

Тбилиси, сан хьоме гIала,
Доггах салам ло хьоь ас.
Мел гулдинарг хьоьга ала
Ас шардина илли аз.

Кхуза дукха хснахь дуйна
Суна лууш хилла ван.
Лууш хилла хьо ган дийнахь,
Буйсанна а лиъна ган.

Вехна со схьа Руставелис.
Ванитина Тариэль, —
Со ца карош, дукха лелий,
И вуйсура, гIеллой, кIел.

Шотас суна магайора
ХьошалгIа ван муьлхха хан.
Соь сатуьйсуш, хьоьжуш корах
Ю, бахара, Дариджан.

Ларло, бахара соь, бIаьвнах,
Тамара чохь ехачу:
Мотт белахь а цуьнан аьхна,
Уллора Ини кIорга ду...

Со схьакхечи, тIех а ваьлла.
Полччула лекха бIов.

Тамара а цѣсра яѣлла,
Диллина ду аѣчган ков.

Боху, эмгарш ла ца белла,
Хѣер а яѣлла, яхна и:
Тѣаххѣарниг а везарг велла,
Вац схѣавоглуш керла кхин...

Нускалш дезарш кхузахъ дела —
Руставели урамехъ.
Тамаранаш бу кхузахъ керла,
Нур а лепаш яххѣаш тѣехъ.

Кхузахъ безам, стиглан боцуш
Цѣна лаѣттан безам бу.
Ини дац цунна бухахъ кхозуш,
Тбилиси, ахъ лун нрс ду.

Тем байна мел ваѣлларг ара
Кхуза воѣху безамо.
Тбилиси, ахъ хѣайн Тамарех
Цхѣацца мукъна царна ло.

Ло мел догурш Іаѣржа бѣаѣргаш,
Юѣхъ тѣехъ Іожан богурш бос,
Букъ тѣехъ стаммий кѣажарш
техкарш,
Кѣентийн синош берш дѣахѣош.

ЖІАРАН ДУКЪ І

Схъагулбан йиш хилча
Кхузахъ мел хилларш,
Мел гинарш вовшашна
Дийцича цара,
Іийр вара ладоьгуш
Сарралц, сахиллалц,
Хиларх бен ца хеташ
Ло долчу арахъ.

Царалахъ хир вара
Пушкин, Казбеги,
Тем боцу Лермонтов
Хир вара цаьрца.
Муьлхха а хир вара
Дош оьцуш шега,
Мел гинарш ма-дарра
Схъадийцарх хъаьгна.

Пушкина эр дара:
«Лаьттина кхуззахъ,
Геннара глаьттинчу
Аьрзуне хьоьжуш.
Кхуззара схъадуьйлу
Хи, Іин чу дуссуш,
Декара эшаршца,
Чхараш тІе оьгуш...»

і Военно-Грузински некъан дукъ.

Лермонтов хир вара
Лекха блов лъхуш,
Гудал гуш вуй, хьовжуш,
Цига блярг бетташ.
Тамарин кошан барз
Цкъа гарх ша хьовгуш,
Безамиа шортачу
Дагах ка етташ.

Казбегис берраш уьш
Бара чубовхур,
Хьошаллин шун хлотто,
Кхузахь ша варна,
Дерстина уьстагин
Говза схаловцуш,
Товлуш ерг Кавказан
Шашлык ян царна.

Ма хаза хир яра
Сийлахьчийн тоба!
Ма клордор дацара
Цаьрга ладогла!
Церан клор дош а ас
Дийр дара кьобал,
Суо цига нисваларх
Воккхавеш члогла.

ПОЭТАН АЗ

Бердех чу шовданаш оьгуш,
Аз дека тамсхь.
Іаннашкахь буьрса мохь хьоькхуш,
Лела и ломахь.

Токхамо, хахкалой аьхка,
Декадо тІулгаш.
Органо, юсайой, чехка
Хохку шен тулгІеш.

Цхьа аз ду и дерриг аьзнаш
Къардеш вайн ломахь.
Ду иза дуккхазза хезна,
Лергана хьоме.

Цо шело я дари ца лоьру,
Ницкь бу сов бокха.
ХІуманнах дац иза кхоьруш,
И даьржа доггах.

Поэтан аз ду ас дуьйцуург,
И зевне дека.
Дахарехь, декаш, гуо туьйсу,
Лаяттахь ца текха.

КУЪГ

Куъг, хьо ю дегIачех
Цхьа ховха меже,
Цу дегIе диллича —
Цхьа жима цуърг.
Аганахь хьо гича,
Хала ду теша
Хьо хир ду бохучух
Боккъал а куъг.

Пен лоций берана
ГIо ахь до гIатта,
ТIармала бете а
Ахь кховдайо.
Хьайна мел Iамийнарг
ДIаоьцу атта,
Iамочо хьайх йиннар
Хуьлуш ю хьох.

Амма хьо Iеминехь
Кьинхьегам беа,
Хьох хуьлу «дешин куъг»
Шех олуш дерг.
Муьлхха а болх бан хьо
Хуьлуш ду реза.
Там хуьлуш, доккхадеш,
Хьуо дерзарх берч.

Ахь кхуллу хайна ирс,
Ца кхоош ницкъаш,
Толамаш мел хили
Доккхаде хьо,
Іалашо хуьлу хьан —
Совдаккхар рицкъа,
Хьюо гинарг муьлхха а
Воккхавево.

Махкана мацца а
Кхерам тІехІоттахь,
Кийча ду и ларбан
Схьаэца герэ.
Хьацаран стом ларбан
Доггах хьо гІотту,
МостагІий халлакбеш,
Детта ахь ткъес.

Нагахь цхьаэ, гІелвелла,
Ницкъ боцуш вожахь,
Ахь иза гІаттаван
Кховдадо гІо.
Ца кхеташ, галваьлларг
Хилча хьюо кхочехь,
Белхан куьг, цунна а
ТІекхочу хьо.

Амма, куьг (куьг ду хьо!),
Хьо делахь боьха,
Кхечун шун дассада
Хьо Ісминехь,
Хир ду хьо массеран
Дахарна новкъа,
Хьайн дена, халкъана
Зулам дер ахь.

Тіаккха, куьг, хьо хир дац
Сийлалла дуьйцуш,
«Бохьа куьг» аьлла цІе
Хьан яьржар ю.
Тіаккха хьо безамца
Схьа а ца лобцуш,
Хьанала куьг лоцуш
Хіор а хир ву.

Хьанала, белхан куьг
Даггара лоций,
ДоттагІа кьаставо,
Цунна луш дог.
Хьуо иштта цз лацахь,
Ирс хьайгахь доций
Хууш хьо дахалахь,
Куьг-меже, хьо.

ЗІОКБЕРГ

Дуьне ду хьо — нана-латта,
Хаддаза ахь туьйсу гуо.
Ялтийн сал яссайой хьаьтта,
Рицкъа ахь адамна ло.

Бацаца арснаш кхолнй,
Хьайбанаш ахь дузадо.
«Тхов тилла, кор-не! де» — олий,
Дечиг а схьакховдайо.

Дерриг а цхьабосса латтош
Комаьрша дац, латта, хьо:
Лам буглу, дуьхьло а х'оттош,
Кийра хьайн ахь д'ахьулбо.

Дуьххьара н баста г'ерташ,
Хьоьца д'аболийнарг т'ом,
Хьуна т'ехь х'иттийнарш дерташ
Ю з'локберг. Цо аьгний хьо-м!

Лам охкуш, чхараш дохийна,
Г'ишлош ян яьккхина чхе...
Хьайн букь т'ехь ахь дукха зийна
З'локберган нуьцкъала болх.

ХЪЕШИЯ

Сан накъост, доттагIа — книга!
Мел хъеший ахъ балош бу!
Мел дукха ду церан дийца,
Бийшинчийн сан дагна чу!

Мел бу уьш, ас хъоме лъьруш,
ТIеэцнарш, хъошалла ден
Дахарехъ ас шайх некъ лъьцуш,
Сайн некхехъ ас лелош берш!

Царех ву Корчагин ПIавка —
Къоналлин доттагIа сан,
Виц ца лург, шир ца лург цкъа а,
Лууш верг юх-юха ган.

Дукха бу кхин а сан хъеший,
Ламанан хъошалла дой,
ТIеоьцурш, суо царех вешаш,
ДIанисбеш, меттиг а лой.

Берраш бац, безаш тIеоьций,
Сайн баърче ас ховшабеш.
Лохкурш а бу, нуй схъаоьций,
Кхача бан ца латош пеш.

Хъешашлахъ нислахъ Иуда,
Ас соне и хIоттаво.

Туху ас ца такхал глуда,
Іазапехъ и латтаво.

Схъакхийла, книга, ахъ хъеший,
Кхийла, со ца хиларх цахъ,—
Діалур ду догглы глант, теша,
Тидамза вуьтур вац цхъа а.

«ЦХЪА ЗАМА ЯРА И...»

Ма чlogla лууш ду бераш
Сихха шаъш даккхий хуьлийла,
Ша тайпа гIайгIа ю церан,
Саготта хуьлу уьш хийла.

«Суо воккха хилча, ас...» — олу...
ХIоттадо хин долчун хьесап.
Хин доцчун сурташ а кхолла
Гуттар а бераш ду реза.

Иштта ю бераллин зама —
Ойланехъ гIаланаш югIуш.
Хаддаза езаш ю кхане,
Са а дац тохалуш, тухуш.

Ткъа воккха хилла а ваьлла,
Яханчу замане хьаьжча,
Бералле йирзича ойла,
Вуьсуш ву цу хенах хьаьгна.

«Цхъа зама яра и, — олий,
ХIиттадо хиллачийн сурташ, —
Дин бара сан хьалхаболуш,
Цул чехка кхин боцуш юьртахь»....

Эвл йистехъ лелар а ловзуш,
Йол езаялар а шена... —

Дерриг а ду дагадогIуш,
Дерриг а ду даьлла гена.

Цхьа зама яра н... Генна
ДIаяхна, йовдуш ю зама.
Дага-м и йогIуш ю денна —
Тем боцчу бералли зама.

«Цхьа зама яра н», — бохуш,
Ширалла яц дагна езарг.
Бералли хан ю н, чIогIа
Чухиьна, ойлансхь ехарг.

Берзина хиллехь а когаш,
Хиллехь а халонш лайна,
Диц ца луш, дицлур а доцуш,
Бералла хьоме ду вайна.

ДЕРРИГ ХАЛКЪИЙН

И хъан аьлла: шо тIекхачар
Даздеш нохчийн гIнллакх дац?
Шо шарах дIакъаьста тача
Гинарг дуьненахь а вац?

Бакъ дац: нохчийн цIа чу кхаьчча,
Елка гур ю, лепаш ерг.
Циггахь гур пу уллохь лаьтта
ГIура-Дада — воккха етаг.

Изаа гур ду гIалгIайн цIийнехь,
Кхечу кьомах волчун чохь,
Хезар бу кху хазчу дийнахь
ХIор а беран зевне мохь.

ГIура-Дадас, ша схьакхаьчча,
Нагахь цIенош айича,
Хьун гур яра, елкаш лаьтташ,
Хиллачохь массо а цIа.

Ду и хьомс, ду и сийлахь —
Дерриг халкъийн деза де!
Цхьанхьахь санна, хIор а цIийнехь
ГIотту, елкаш лепаш, цIе.

СЕРЛОНГА КОР

(Газетаца кѡамел)

Куыг лаъчна лелийна
Берахъ со нанае,
Диканиг Іамадеш,
Ларвеш со вопах.
Кхетачо хьохуш дерг
Іамадичхъана,
Хир ву а олура
Сох дика кьонах.

Дай хала кхиретина
Къух даълла аре
Суна схьагойтура
«Уъш баъхна», — олуш.
Уъш дерраш кхетадан
Соъ хьекъал дале
Со волавелира
Хьохъга ладогІа.

Ахъ дукха адамаш
Гайтира суна.
Іамийра уъш довза,
Деза, ца деза.
Іамийра тіетан со
Дика долчунна,
Кхуллұра вочуынга
Деган цабезам.

Газето суо кхетор
Ас кхузахь дуьйцу.
Дуьйцу кор дуьнене
Сайна схьаделлар.
Ас дуьйцу, ца лъоруш
Я де, я буьйса,
Дуккха а довзуьйтуш,
Ахь сайна делларг.

Ахь суна гIо ца деш
Яц цхьа а зама,
Къоналлин ойла ахь
Латтайо соьгахь.
Реза ву со гуттар
Хьовгара Iама,
Сайн ойла гуттар а
ДIайийца хьовга.

ТУЬИРА ДАЦ И

Стигладнийн к'оргене
Ойлане кхоьхьуш,
Адамо кхуллауш ду туьйра.
Бераллехь, туьйране
Хьаьгна ладоьглуш,
Мас яхна исбаьхьа суьйре!

Т'ам боцчу ойлане
Г'аттавой т'ома,
Мел дукха кхирстина, лелла!
Ма хьоме дара и,
Ма дара хьоме —
Сайн ойла дог ма-дду леллар!

Лаьара буьйсанна
Бутт, малаш лаьцна,
Тхайн старг'ла санна, ш'а бало,
Лаьтта т'лехь и лепо,
Серло д'лахецна, —
Дерриг халкъ серлонехь дахо.

Лаьара седарчий
Леппачу кхача,
Лачк'ийна, уьш дохка чета.
Тк'а, бешан да санна,
Д'сла т'леххачахь,
Суо вада, ларлуш г'лаж кхестарх.

Хіинца уьш —
Туьйрано кхоьल्लीна сурташ —
Ширделла, шири гІан санна,
Дахаро яхарна
Хьалхахьа гІулчаш,
Діадайла ерриг а ханна.

Сан ойла леллачохь
Кхирстина майра,
Даймехкан кІентий цІа кхаьчна.
И хьанна моьтттура?
И хьанна дайна? —
Ойла еш, корта ас лаьцна.

Тхов тІе ша волуш а
ХІоттабо ламн,
ТІегІанаш куьйгашца льцу.
Атта дуй стигланийн
КІоргенийн панехь
Болар дан, седарчий льцуш?

Халкьо дІахІоттийна
Ламн сов боккха,
Кечбина кІентий тІебовла.
Тергаліо партис гІулч,
Цара мел йоккхург,
Хилинта уьш гал ца бовлуш.

Туьйра дац и гуш дерг,
Бакь ду ма-дарра,
Цецдоккхуш дерриг а Латта.
Туьйра дац,
Гуш дерг ду,
Гуш ду и шерра!
ХІетте а теша дац атта!

ДІАЭЦА ХЪАЙН ДАКЪА

Ис хир ду,
Декъала стаг хир ву, олу,
Диканиг лууш бен и олуш дац.
Амма мел лаахъ а,
Шена ца кхоллахъ,
Адамна цкъа а ирс карийна дац.

Цундела со воллу,
Хъехам беш, ала:
Сан йиша,
Діалаца хъайн ирсан мукъ!
Діакхосса ширачу іадатан бала,
Діакхосса тишделла яцоран дукъ!

Цийинна тіе нислург бен
Стигал ца хилла,
Хъан дуъне кхачориг
Хилла биъ пен,
Йихкина хьо хилла
Яздина доцчу
Законо,
Хьо къовла,
Шен лай хьох ян.

Паргіато

Хьоьга д'акховдийна партис,
Д'азца хьайн дакъа,
И лар а де!

Хила хьо

Хьайн дахар,
Б'аьрг санна, лардеш,
И талхо цхьа а ца кховдуйтуш т'е.

ЛАХЬТА

Готта ду, готта ду лахьта,
Клетар а хаалур вац.
Хусам яц чохь даккха сахьт а,
Кхача а цу чохь лур бац.

Безамо вац цу чохь хьоьстур,
Хьайнинг а д'алур бац ахь.
Барт а бу, боху, хьоь хоьттур,
Тедс'ьча к'ьематан сахьт.

Дуьне ма леха а боху —
Цу луьргах ахь кхачам бе,
Хьоь лур ду эхартан догла,
Датасахь маьлхан дуьне...

Ширалло кхоьल्लीна туьйра,
Тешнарг веш дуьненахь лай!
Мел бевлларш дуненах хера
Хир, бохуш, эхартан дай...

Ма тиша бахам бу лахьта,
Сел боккха мах белча шех!
Лур дац ас дийнан цхьа сахьт а
Чохь к'ьемат долчу лахьтех.

Хууш ву со вала дезий —
Галаман закон ду н.
Вац кошан лай хила реза.
Дуьне луо! Х'ун оьшу кхин?

ЗИНГАТ

Тийсалуш, текхадо
Буъртиган дакъа,
И лаына кечам бан доллу.
Зингатаниг а ду
Дахарех дахар —
Иштта бу лааман кхоллам.

Я дадас, я нанас
Хьехна хир цунна
Дахарехъ къахьеге лезар.
И зингат кхетах ду
Болх ца бинчунна
Шуи нислуш хиларах деса.

Цундела глертабо
Буткыйра когаш —
Доьзална тохх кхолла глерта.
Латта мел делахъ
Некъ боцуш, шога,
Доьду и шен луьрган берте.

Хуьлда и хьекъалца
Я хьекъал доцуш,
Шен глайла ша беш ду зингат.
Мацалла ца хьовгуш,
Сингаттам боцуш
Чекхдакхалур ду ла цуьнга.

ПАСТА

Можачу заза тіе латийна,
Хьийкъина хутал а хецна.
Шен кийрахь малх оцо сацийна,
Тіера бос баттера эцна.

Цхьа Іалам дац иза кхийнарг —
Куьйгаш ду Іаламал говза,
Іаста сов муттанс хилийта
Іенадеш шайн хьацар довха.

Мохо гІум ловзийнчу аренгахь,
Терк малхо лепочу меттехь,
И кхиош, йоІа сов къахьегна
Екхачу, чІиркъечу лаьттахь.

Цо хьацар безамца Іенийна,
Берч дерзош шен ховха куьйгаш,
Шен духар духинех хьегийна,
Пастанехь духин чам кхуллуш.

Кест-кеста гарх езарш хьегийна —
Къехкаш берш аьхкенан товнах.
Дагахь а латтабеш кегий нах,
Пасти тіехь даьккхина совра.

И совра-йоза тіе яздина,
Йохьуйту паста діа гена.

Белхало, дагахь ша хьаьстина,
Дог реза хилийта шена.

Кхочур ю заводан, фабрикан
Цехашка и совра паста,
Шен чомо кийра мел лабийнарг.
Глаттавеш доггах йол хьзста.

ДОТТАГІА, ХААЛАХЬ...

Гуттар а хазз ю бѣаьсте —
Цо кхолу, къагадо Іалам.
ДоттагІа, мур багІахь къаьсттий
Льхналла кховдаеш лаьтте,
Хаалахь, Майн мур тІекхачар.

Екаш ю баьццара гІовгІа,
Зезаго ховцу шен тІемаш.
ДоттагІа, бай балар ховха,
Доккхадеш бер делар чІогІа... —
Хаалахь — уьш ду Майн денош

Кхуьуш ду, хазлуш ду дахар —
ХІор дийно шен стом ло керла.
ДоттагІа, воккхавер кхачар,
Хьо хьовстуш дерриг а къагар... —
Хаалахь — и юй Майн серло.

Толамо гІулч йоккху махкахь,
Кхочу и массо а метте.
ДоттагІа, болх чехка кхехкахь,
Байракхийн тулгІенаш техкахь,
Хаалахь, Май кхочуш лаьттий.

Тахна вай машарехь деха,
Цуьнгахьа латтабо кьнийсам.
ДоттагІа, ахь ойла ехьа:

«И гуттар хилла буй-техъа?
Баьккхина бац ткъа и цийца?..

Баьккхина вайн халкъан цийца,
Баьккхина ткъа шо а даьлла.
Баьккхина турналаллица...
Хьуна-м и оьшуш дац дийца —
Цу новкъа хьо хьоу чекхваьлла...

ПХЪАЪРСА ТІЕХЪ МУО

Суна дукха гина лъбраш,
Амма цхъаъ — и вицлуш вац.
Дицлуш дац со хилар кхоъруш,
Цо хъестар а дицлуш дац.

Морзагалаш пхъаърсах даъхна,
ХІоттийра цо суна муо.
Коърта тІе дайн куьг а хъакхна,
Нене со кховдийра цо.

Ца гинера дена, нанна
Хъалха цкъа а юртахъ лор.
Ца хиллера цхъана а ханна
Нохчочунна лъбраш гІо.

Иза вара хІетахъ суна
Дуьххъара гуш хилла лор.
КІайн халат тІехъ хилла цунна —
И гуш санна хетало.

И лор вара дарба лело
Партис юрта хъажийна,
Цамгарша мел кховдон гІело
Эккхо кьийсам гІаттийна.

Пхъаърса тІехъ муо суна хІоттош,
Хаам бира Октябро,
Могуш зама хиларх гІоттуш
Сан дог тешадира цо.

ПАМЯТНИК ЮЪРТАХЪ

Цо дагайоуыйту денна
Буърса тлом кхирстина хан,
Глаттаво ерриг а ханна,
Ца магош, тлом емалбан.

Цо хьалха хиттадо вайна
Цу луърчу заманан сурт.
Боху цо: «Тламехь нах байна,
Ма догла кхин шолгла чурт.

Тоьур ю хьегнарг а гелло,
Халонаш сов тоьур ю.
Жимма муо бинехь а хено,
И латкьар диц ца луш ду.

Мел даьхна лаьттах уьш — Гуьргаш,
Мел даьхна адамех уьш,
Цийзачу болатан цуьргаш
Адамца цхьаьний длатуьйш?»

Памятник лаьтта кху юьртахь,
Беллачийн сийнна ю и.
Ма хуьлда кхин цунна юххехь —
Цкъа а тлом ма хуьлда кхин!

САДАІА

Ас нене элира:
Діайижа, хьо
Кладъелла. СадаІа хіинца.
И бакьо яьккхина
Шена даго,
Хаддаза беза болх бинчу.

Цо бакьо яьккхина
Аганна хехь,
Наб йоцуш буьйсанах йохуш.
Цо бакьо яьккхина,
И ага гихь,
Дечиган нахарца охуш.

Цо дукха кьахьегна,
Асарна гам,
Тов хедош, кьаххашна беташ.
Діайижа. СадаІа
Бакьо яй хьан-м,
КІантаа кхин хехь ца лавтгаш.

СадаІа, хьомениг,
СадаІа ахь,
Телхина йогІур яц кхане.
Діайижа, хьомениг,
СадаІалахь,
КІант кхетош-кхинийна нана.

ДЕНВИНА ДЕЛА

Малхо,
Къа ца хеташ,
Доттучу лаьттахь
Мацах цкъа ваьхна. бах,
Индекс цкъа дела.
Йокъа тӀекховдийичу
Йовхонан аьтлехь,
ДогӀа ца догӀуш,
Цо хьегна, бах, гӀело.

Ца хилла дера и
Цкъа мухха дела.
И кхин ву,
Ша-тайпа —
Дашо и хилла.
Цуина ца кховдийна
Цхьаммо а мела,
Ша лоьхург ца карош,
Хилла и гӀийла.

Стиглане догӀа цо
Дукхазза дехна,
Ца хилла догӀанаш
Серех тӀетоьхна.
И велла.
ДӀаваьлла.
ЮгӀалло ваьхна.

Я хіоллам,
Я чурт а
Дац цунна доьгіна.

Амма и
Махьмудана денвина хіинца,
Дуьненахула и
Ву дийна лелаш.
Адамийн массо а
Амал ю цуьнца,
Ткъа, тіома стаг воккхуш,
Кховдадо тіемаш.

Стиглара къектар а
Цунна ца хезнехь,
Я лабош догІано
Ца хиллехь латта,
Вайна ма карор вац,
И хелхар дезна,
Воккхавеш,
ДогІанах
ТІараш ца десттарг.

ШОЗЗА ТКЪЕ ПХИЪ

Исасва Асете

Шовзткъе итт шо. Яц и зама
Эрна дIаяхийтина.
Сцени тIехъ болх болийчхъана,
Ийна яц и дIатесна.

Мел ю ролаш, мел ду васташ,
Ахъ исбаьхъа кхоьллинарш!
Iелур буй ткъа хьо ца хастош
Хъан клинхъегам бевзинарш?

Хилар хьо васт кхолла говза —
Шеко йоцуш ду и гуш!
Хъан турпалхой лаъа бовза,
Беа я ца беа уьш.

Ткъе пхийтта шо ахъ дIаделла
Хьомечу хъайн балхана.
Васташ кхуллаш керл-керла,
Ехаш ю хьо халкъана.

Шовзткъе итт шо хъан ду, аьлча,
Дагна теша хала ду.
Хьуна шозза ткъе пхиъ делча.
Тоьур ду — хьо къона ю.

Асет, берриг ницкъаш гулбай,
Керла васташ кхоллалахъ.
Хиницали айхъа гайтинчул а
Сов говзалла гайталахъ!

ІАЪРЖА БІАЪРГАШ

Іаържа біаъргаш, Іаържа біаъргаш,
Аша соьга хІун де бах?
Іаържа біаъргаш, со шайх хьегнарш,
Буьзна буй шу безамах?

Шу бара сан деґІах алу
Шайн суйнашца кхарстаеш.
Со ца хІуттуш дош а ала,
ДІа а лоций, йийсар деш.

Шу ма бара кІорга, сирла,
ХьагІ я хІилла доцуш чохь.
Со шух хьегна, хьегна хийла.
Шу хьегни ткъа цкъа а сох?

Іаържа біаъргаш, гІелбеллий шу?
Хьалха санна, богий шу?
Цкъа шайн неґІарш дІаделлийша —
Вожийтнийша шайна чу.

Іаържа біаъргаш, хаи мел яларх
Со хир ву шу биц ца беш.
Цкъа мукъа а, хьовсий, алу
Аш сан кнйра тохалаш.

ДОГ

Карзахе детталуш,
Ца тоьуш кийра,
Хьо стенна бIарзделла, дог?
Ахь хIунда гIиттаво
Буйсанна хийла,
Ахь хIунда сан сагатдо?

Я хьуна Iаьткъина
Яхааа зама,
Цо, дардеш, човхийна хьо?
Цо хьоьга кховдийна
Ца оьшу амал,
Шен ачо цо гIиттайо?

Цкъа хуьлу хьо гIеллой,
ЧIерал а тийна.
И хIун ду? И хIунда ду?
Мел лайна мох-дарц а,
Малхо тaIийна, —
Ткъа хьоьгахь хIун бала бу?

Хьо карзах ма дийла,
Хьан болх бан деза,
Эшшарехь болх бе ахь, дог.
Ахь лайна мох-дарц хьан
Кхин лан ца деза,
Дахарна тоха ахь ног.

Хьуна-моторана
Чу тоьхна глум а
Дажало кхин тухур яц.
Истории дахаро
Кхиэл йина цунна,
Хьан нскъ цо кхин бохор бац.

Экханан кьизалла
Цо хьуна коча
Цкъеллиг-цкъа кхин тосур яц.
Кхин цкъа а цуьнга
Бода эkkхочу
Партии малх кхоллур бац!

* * *

Цкъа а ца лелийна,
Ас цкъа а лелор бац
Вонна че боьллина тлулг.
Кийрахъ ца лачкъийна,
Я цкъа а лечкъор дац
Галате кхечуьнгахъ гург.

Нийса дерг ца деза
Галвуйлуш волчунна,
И хилча шех кхачам беш.
Ца хуьлу и реза,
Пе туху цо суна,
Ас шен ца хастийча дош.

Шалхачу амалца
Вахар ду ямарта, —
Ма хала, хала ду и!
Ца доглу заманца,
Гиллакхца, ламастца.
Бац цуьнца вайн хенан зирх.

Дерг даррехъ длааьлча,
И гоматлеоьцург
Шен амал тоеш хир вац.
Данехьо ша ваьлча,
Емал веш со вуьйцург
Ша-шена са йоккхуш вац.

Ас бакъдерг ца аьлlexъ
Я вацахъ ша реза,
Дуьххьал соь схьаала и.
И дуьйцуш, йиш хаьлла
Лела а ца деза —
Дийца дош карор ду кхин.

БОЛХ ЛОЪХУ...

Іуьйранна хьалххе и
Волура ара,
Хіуттура складашка,
Хіуттура чайне.
«Болх лобхуш лела со,
Цхьа болх белхьара,
Бнйр бара, — олура, —
Ял яцарх сайна».

«Пев дохка» ваха а
И вара кийчча,
«Доккха чин лобхуш вац», —
Олура нахе.
Стаге цо хоттура.
Шена схьагинччу:
«Мичахь ву балхахь хьо?
Муха ду дахар?»

Хьехархо нисвелча,
Къамел а хедий,
Вовдура н чехка,
Юха ца воьрзуш.
Нагахь ша туькканан
Белхахойх кхетий,
Дахдора къамелаш
Дерг, доцург хьоттуш.

Хоъттура: «Совнаха
Хіун йолу? — бохуш. —
Хьяькамаш дика буй?
Кхаъ оьций цара?
Туьканна тІехъ таллам
Латтабой чІогІа?
Сих-сиха хуьлуш дуй
Туьканаш ларар?»

Хіинца а тарлуш ду
И дуьхьалкхета,
«Болх лобху» бахахъ а,
Бакъ дац цо дуьйцург.
И кьу ву, и воллу,
Эхъ-бехк ца хеташ,
«Шай-кайнаш» лечкъаян,
Харц терза уьйзуш.

Маж яьшна хуьлда и,
Хуьлда и кьона,
Духар тІедуьйхина,
Сов деза, керла, —
Хаалаш и хилар
Балхана гона,
Сутаралла, лачкъор
Шен цІийх а доьлла.

БАЗАР

Далела адамаш,
Схьалела адамаш —
Длаюхкуш, схьаоьцуш лела.
Хлун юхкуш лела уьш,
Хлун оьцуш лела уьш,
Бовха малх гертташехь хьела?

И хьанна хуур ду,
И муха толлур ду —
Сел дукха адамаш хилча?
Хилла ду данма,
Те хир а дай иза-м
Базарахь, кхузахь дерг хинца.

Куз, коч, нуй а йовлакх
Ца эцча ца бовлурш
Бу кхузахь, юхкурш а санна.
Эцна я йоьхкина,
Гуллакх чекхдаьккхина,
Тадыйираш бевзар бу хьанна?

Маржа я! базар, хьо
Ма новкьа яцар-кха,
Товар бен, кхузахь ца докхакх:
Чуьра куз бохийта,
Тера ког бохийта,
Дохкийта юкьхара доьхка!..

Уьш ерраш оьцур ю,
Кхин сов а нислур ю
Тпаьхьо цкѣа бал товчу хенахь, —
Совнаха сом даккха,
Дуй бууш, эхь доккахь,
И эца ницкъ хир бу хьенан?

ЗІАРАЗУКЪ

Архимед хилла, бах,
Зіаразукъ езаш,
Оцуѣнца
карчадан Латта.
Ойланехъ хаддаза
деш хилла хъесап,
Ницкъ лоъхуш
и бертал даккха.
Амма, ницкъ ца карош,
Іилманча висна
Гіорасиз,
Латта ца карчош,
Зіаразукъ схъалаха
хъекъал ца кхиъна.
Латта а
дисна ца харцош.
Оъшуш а дацара
и бертал дакиха:
Хіун довра,
рожжехъ и хъийзарх?
Карчадан оъшура
лаъттара дахар.
Халкъан, ирс тодеш,
и хийца.
Керланиг ойланехъ
кхолла стаг гіортахъ —
Еза и
дахарца йуоза.

Ницкъ бацахъ, ойланаш
 елахъ а коьртехъ,
 Толамаш
 ца боху гюза.
 И ницкъ бу вайн Партис
 глаттийнарг халкъехъ,
 Бу хуьйцуш
 денна вайн дахар,
 Бу кхехкаш дуьне вай
 хуьйцучу балхахъ,
 Гелбалар ца хууш
 цкъа а.
 Программа-эларазукъ
 Партис цу ницкъе
 Даялар —
 члагло ю онда,
 Цо алсамдожхур ду
 беркаттий, рицкъий,
 Гю дийр ду
 вайн Латта къондан.
 Цхьа а стаг лехош дац
 вайн хенахъ туьйра,
 Бакъдолчо
 лоцу и чехка,
 Программин хюр дош а
 кхочуш хир дуйла
 Ца хуург
 карор вац лехча.
 Ракетин чехкалло
 даднийча санна,
 Хьалхахъа
 доьду вайн дахар.
 Дешин варкъ дожхур ду
 ткъа шеран ханна
 Вайн Партис
 кхиочу наха!

ШУЪИРАЧУ НОВКЪАХЪ

(Кегийрхойн илли)

Вайн гIалгIай, нохчий
Къийсамехъ бахчо
Оърсичо кховдийра куьг,
Ширалла харцо,
Дахар, ирс кхало
Компартис кхоьллира уьйр.

Хьомечу партис
Далорна барте,
Халкъашка кхьчна ду ирс,
ДIахIотто машар,
Токхе дан дахар
Хир бац кхин цул боккха гIирс!

Шовзкъа шо зама
КIезиг ю, амма
Толамаш баккхий бу гуш,
Леннинан новкъахъ,
Вошаллин йовхехъ
Халкъаша баьхна бу уьш.

Кавказан лаьмнаш
Iаннашка къаьмнаш
Чукъуьйлуш цкъа а хир дац —
ДIакерчарх денош,
Къона гIаьхьенаш
Хьолахойн балехъ хир яц!

Шуьйра гIулч йоккхуш,
Ницкъ болуш боккха,
Лаьттан юьхь хуьйцуш ду вай,
Заманан локмаш,
Йовзага гIокмаш,
Вай ду уьш — дахаран дай!

Буьйсанна, дийнахь
Белхаш беш, сийлахь
Толамаш вай бохур бу.
Шуьйрачу новкъа
Йохьаллин шовкъехь
Хьалхахьа вай дIагIур ду!

ШАМАЛИ

ТоммагІнаш — пастанан санна,
Бос а бу цуьначух уьйш.
Лаьтто а хилла хІор денна
Шен мутта хьуна дІалуш.

Хьо хІунда яц, паста санна,
Юьззина, хьайн болуш чам?
ТІера бос белабо хьанна,
Чох еса йоллушехь хьайн?

Хетарехь, хьайн дахарх-лаьттах
Пайда схьа ца эцна ахь;
ТІехула хазьяла гІерташ,
Есалла гулйина чохь.

Мох хир бу хьуна чохь бекарг —
Лар йоцуш тІехбийлла мох.
Юзаран меттана шекарх,
Шамали цо йина хьох.

Малхера зІаьнарш схьалоьцуш
Къагнйна беккъа цхьа бос.
Адамна схьаэца хьовца
Ца бисна пайдехь цхьа гІос.

Дерриг хьан хьуьнар ду екар,
Дахарехь ца юьтуш лар...
Иштта стаг хуьлуш ву пекъар,
Іамийча деса хабар.

ПХЫИДАН ДУЪНЕ

Пхьид яра гIуна чохь ехаш...
Цхьаь яра цу гIунан да.
Гонаха мел хьаьжча — пенаш,
Цу пенийн да а — и ша.

Стигал ган ду цунна дисна
ТIехула цхьа готта Iуьрг.
Цигашха схьаган ю йисна
Пхьидана стигалан цуьрг.

Амма и ду пхьидан дахар,
Цунах ю йоккхаш пхьид.
Кхин дахар ца гарна цхьа а,
Дозаллех юьзна ю и.

Кест-кестта, меттах а йолий,
Шен илли цо доладо:
«Суна гуш дуьне ду, — олу, —
Дерриг а дуьне а го».

Ткъа пхьидо хIун ала деза,
Шен дуьне ца хилча кхин?
Дозаллаш дан ю и реза —
Олхазарх ешаш яц и.

ЧОПА

Малхехъ и лепара,
Ло санна, клайн.
И хилар гуш дара
Бамбел а яйн.
Ма-хъаъжжи, хъара
И йоккхаер,
Схъахезаш хетара
Чопанан лер:

«Со — чопа гой шуна? —
Лела хи тлехъ,
Йоьду са лаьттачу,
Тем бу дагехъ,
Ницкъ бу сан хи латто
Сайн кога клел,
И лехка, и хехка,
Суо ца луш глел.
Нагахъ хин тладамо
Дуьхъал дош дахъ,
Ас иза худур бу
Сов чехка дла...»

Хина тлехъ и санна,
Халкъа юкъахъ
Нисълелча, чопано
Дахар до къахъ.
Нахана цо ехха

Новкъарло йо,
Атта шех тешаш берш
Цо Іехабо.

Лоппагаш лобыхуьйтуш,
Шабарш до цо,
Ша гІуллакх дечуха
Нах Іехабо.
Халкъана ца свзаш
Яц и юьсуш,
Ма-евззи и лоллу,
Дов ца дуетуш.

КІЕЗАН ЦЕРГАШ

Къоначу хеннахъехъ
Евллера цергаш,
Ткъа кІеза дацара
Хууш уьш йохка.
Цадезарг ма-элли,
Уьш йохка гІерташ,
Чууьдуш хуьлура,
Мох санна, чехка.

Кхин жІаьлеш дацара,
Даррехъ церг тухий,
КІезан цІий Іанадой,
Доьлхуш шайн цІехъа.
Собардой, и леташ,
Дика ладугІий,
Меллаша олура:
«ГІр-р» — ІадыІехъа.

Ткъа ІадыІен тарлой ша
Бакъ къийса динчун,
ДІагІерта Іеминчун
Къийсаман новкъа?!
Мохъ тоьхна ца аьлча
Дош шена гинчух:
«Дахарехъ цамегарг
Суна ца тов-кха!

Ца оьшу цхъа бспиг
Даа сан цегаш,
Оьшшучохъ йохка а
Сан ю уьш лелаш.
Ирс лучу дахарна
Дуьхъал а глерташ,
Са йоккхуш волчунна
Дуьхъал ю хъежош!..»

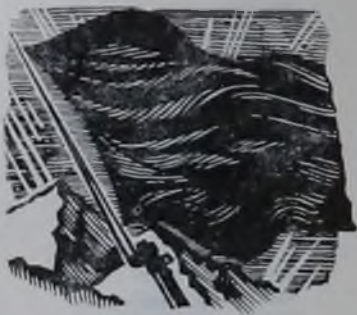
СИРЛАЧУ НОВКЪАХЪ

Вайн гІалгІай, нохчий
Къийсамехъ бахчо
Оърсичо кховдийра куьг,
Ширалла харцо
Дахар, ирс кхало
Компартис кхоьллира уьйр.

Хьомечу партис
Далорна барте,
Халкъашка кхаьчна ду ирс.
ДІахІотто машар,
Токхе дан дахар
Хир бац кхин цул боккха гІирс!

Кавказан лаьмнаш
Іаннашка къаьмнаш
Чукъуьйлуш цкъа а хир дац, —
ДІазхарх денош,
Къона тІаьхьенаш
Хьолахойн балехъ хир яц!

Шуьйра гІулч йоккхуш,
Ницкъ болуш боккха,
Лаяттан юьхъ хуьйцуш ду вай,
Заманан лоямаш,
Йовзаза гІоьмаш,
Вай ду уьш — дахаран дай!



П О Э М А Ш

АДАМАШ СЕРЛОНЕ ГІЕРТА

І. ИСТОРИИ КІОРГЕНЕХЪ

Маццаха, —
И дара бераллин хенахъ, —
Хезара къамелаш
Баккхийчу нехан:
Стеран цу малаш тіехъ
Дуьне ду Іуьллуш,
Шена ма-лиъи, цо
Малаш тіехъ хуьйцуш.

Маъла тіера маъла тіе
Дуьне цо доккхуш,
Хуьлуш ду, бахара,
Буьрса мохк бегор.
Стун букъ тіе хіоьттна
УьнтІапхьид йоккха
Хьоьгуш ю, бахара,
Сов чІогІа тіело.

Дерриг ловш,
Халонна цкъа а ца леткъаш,
ДІакхоьхьуш хилла цо
Шегара бала.
Боккха мохъ хиллехъ а
ДегІана Іаьткъаш,
Ца хилла и хууш,
Арз деш, дош ала.

Ткъа лаьттан букъ тIера
Дахаре дахар
Стенна тIехъ лаьтташ ду
Дацара хъехош.
«ШайтIанна и делла,
Эхартан дакъа, —
Олура, — хIораммо
Ду оьшуш леха...»

Иза а лорура
Божаршна оьшуш,
Ткъа зуда яцара
Кхожехъ я болехъ.
Йха-м и ехара,
Латта а хьовьшуш,
Елахъ а бодечу
Дахаран лоллехъ.

Дахаран майда а —
Еккъа цхъа цIенкъа,
Арснан шоралла —
Ученан доза,
Стигланах цхъа дакъа —
Нислурриг цIен тIе...
Кийра цкъа бузор а
Ца хуьлуш гIоза.

Ткъа дахар цу зудчун
Бекъачу букъ тIехъ
Лаьттара, сай лаьцна
Дера ча санна.
Йичхъана яллалц и
Товханна юххехъ
Ецара бахам а
Боцучу цIенна.

Дахаро кховдийна
Деккѡ цхѡ декхар —
Бер даррий, кхиоррий
Цо кхочушдора.
Йоl йича, якхийна,
Йоккхушехъ некхах,
Шен доллу дакѡ бен
Цуьнга ца лора.

Кlант пича,
Дуьххѡара хедийна мlараш,
Иччархо хилийта,
Тоьпах чекхийохий,
Пондар чу туьйсура,
Йлли в ала
И говза хиларе
Кѡайллах догдохуш.

Дахаран кѡизалло
Кхулла цабезам
Куьйгалла деш бара
Кхиарехъ амал:
lайг лело lеммашехъ.
Герз lамо дезаш,
Кѡийсамах юьззина
Текхачахъ зама.

Ткѡ ненан таро юй
Дlанисдан дахар,
Дош ала кхаж кхѡьчнз
Ца хилча шегъ?
Дегlана, ницкѡана
Гlорасиз яцарх,
Гlора дуй lадато
Бина шад бекѡа?

Адаман амал ю
Серлонга глергар,
Мел генахь и кьадарх
Лаьа тIекхача.
Цу повкьахь делахь а
Iанпаш я бердаш,
Схьалаха лууш ду
Некьан цхьа тача.

Атта дац и каро,
Дац цуьрриг атта,
И мичхьа, муха ду,
Хууш ца хилча,
Ког дIа мел баьккхинчохь —
Цхьа шога латта:
Я бердах дIакхета.
Я вьоду Iин чу

2. БОДАНЕ НЕКЪ

Тайпанийн повшашца
Кьийсамаш лаьтташ,
Хаддаза кегийра
ТIемаш дIахьош,
Тем боцуш лаьттина
Кавказан латта...
Зудчо-м ца олура
ХIета а дош.

ТIелата дIабоьлхий,
СхьабогIий тIамца,
Зудчунна бахьара
Бохам шен чу:
Масане кIант вахьий,
Чекхбоккхий цхьамза, —
Елха а йиш йоцуш
И хилла ю.

Доьналла ма-дарра
Діагайта деза —
Осала ду біаьргех
Далийтар хи.
Моттийта дезара
Ша хилар реза
КІант верна, ца хиларх
Шен вуьсуш кхин.

Иллешкахь юьйцуш ю
Мадин Аьлбика,
Анзоран Зазех а
Олуш ду дош.
Мехкарий! Йолах а-м
Мегаш ду дийца,
И хесто,
Тіеоллалц цунна ціа — каш.

Зудчо и дукъ лайна —
Дерриг а лайна.
Шена тіехіоьттинарг
Цо кхочушдо.
Лайна цо Шемалан
Заманахь дайнарг,
Іадатан къахьо а
Іаьвшина цо.

Ткъа мичхьахь хилла и—
Муьлхачу меттехь?
Нохчийчохь и хилла
Лар гуш ма яц!
И лар дІаяйна
Историс хІеттехь,
Билгало ца юьтуш,
Тіехьекхна дарц.

Халкъах ах — зударий, —
Истори кхуллаш,
Божаршца цхьабосса
Къийси́на бу.
Хало сов хилла бу
Божаршначул а,
Шайн кочахь хиларна
Дахаран дукъ.

Къийсаман татане
Сема ладоьглуш,
Ца гучохь, тӀехьахьа,
Лавттина уьш,
Дахаран Іазап бен
Шайга ца кхочуш,
Дуьненна дерриг а
Кхидерг дӀалуш.

Бена чохь олхазар
Лелалац тӀома:
Готталло тӀам тоха
Таро ца ло.
ПаргӀато ю цуьнан
Дагана томе,
Цо цунна шен хьуьнар
Гайта гӀо до.

ТӀам тоха йнш йоцуш
ЦӀийна чохь — бенахь,
Шораллин доза деш
Helsarġano,
Бодѐ мел текхначу
Ерриг а хенахь
Ирсе сатийси́на
Нохчийн зудчо.

Тийсина са, дуьне
Октябро декъали,
Сирла малх схъакхеттали
Шен декъа тIе,
Ша адам хиларан
Ойланах кхеттали,
Бода дIатеттина
ТIекхаччали де.

Лекхачу, буьрсачу
Кавказан ломо
Шена чу къуьйлура
Бодане къам.
Хьуьнарна мел ларх
Айдала тIома,
Баржалуш бацара
Адаме тIам.

Олалла дечара
Къечарна ницкъ беш
Хиларна историс
Тоьшалла до.
Масане масалшкахь,
Декъаза рицкъа
Схьалоьхуш, адамо
Хьегна вон го!

3. НАНА

Халкъана ницкъ бора
Мусоста-эло,
Шен буйна лаьцнера
ХIораннан дахар.
Лан гIора ца хилла
Цо кхийдо гIело,
Декъаза барт бира
Гийлачу наха.

«Доьналла долуш ву,
Майра ву Сурхо,
Го дайтa и веха
Веза вай нене.
Вайн Iазап дIадаккха
Нанас и лур ву,
И юха цIа воIлург
Цахиларх шена...»

Гулбелла, хIиттира
Юьртахой кетIа,
Кхайкхина, Ада а
Яьккхира ара.
Дехар деш, ма-оллу,
Дош олуш кIеда,
КIант волчу Адига,
Дийхира цара.

«Iазап ду хIоттийна
Мусоста тхьоьга.
Дацадо, мехкан да
Хиларе терра.
Дийнахь а, буса а
Оха кьахьоьгу,
Ткьа пилмат Мусоста
ДIадоккху дерриг.

Даха а, дала а
Маршо яц тхуна.
Чохь а, я арахь а
Яц тхуна серло,
Бакьоне сатуьйс ш.
Дош аьлIачунна
Мусоста таIзарца
ХIоттайо гIеяо.

Цхьаъ бен хьан кIант воций
Хууш ду, Ада.
Ахь иза кхинйна,
Гехь да а воцуш.
Мусостан олаллех
Тхо паргIатдаха
Кхин стаг ца хиларна,
КIант вoьху оха...»

Гонах бIаьрг кхарстийра
Йоккхачу Адас,
Шийла ша биллира
Дагана гонах...
«Цхьаъ бен вац, Ма йиш яц
Цунах дIахада...
Яла йиш яц-техь сан
И вовчу вонах?»...

Нехан цу кхоьлинчу
Яххьашка хьаьжна,
Шенчуьнца юьстина
Цаьргара гIайгIа,
Кхетарна, хIун бала
Бу цаьрга кхаьчнарг,
Делира Адас жоп,
Кхочушдеш дехар:

«Цхьаъ бен вац Адин кIант,
И бен вац хилла,
Кхин цкъа а хир а вац
Къеначу Адин.
И кхно ас диьна
Дуьне сов, гIийла,
Сайн кийра ца бузош
Мерзачу кхачех.

Сурхо сан глортор ю,
Ду и сан дахар,
Дуьненахь тлетовжа
Кхин хлума дац сан.
Амма ас лохур дац
Сайн ирсан дакъа,
Діало ас сайн Сурхо
Халкъ парглатдаккха...»

Блаьрг кхарстош, хьаьжира
Клант вина нана:
Гуш яра баьхкинчийн
Там хилла яххьаш.
Моьттура нахана,
Дуьххьал-діа кхана
Сурхос бухдохур ду
Олаллин баххаш.

Цхьа эла ділаваьлча,
Кхин эла воглуш,
Зама діайовьдура,
Гуттар а санна.
Цхьа Мусост діаваларх,
Дахаран догла
Халкъе діа ца лора
Цхьана а ханна,

Дслахь а йоккха стаг,
И нохчо-нана,
Клант діалуш, йирзира
Бесачу кхерча.
Іазапехь болчарна
Маршо кхаьччхьана,
И шек а яцара
Ша хинца елча.

Сурхос Мусост вийра.
Паргате дахар
Халкъе ца кхечира,
Валарх цхьа эла.
И дара схьадаккха
Маршонан дакъа
Некъ ловхуш, гIаьттина
Суй хилар лелаш.

Хууш а яцара
Йоккха стаг Ада
Сурхон иицкъ цахилар
ДIадаккха Iазап,
Кийсамна кIант эшча,
Ша цунах хадар,
Лорура, ца дисна
Шега бен даза.

Цунна ца хаъара,
Оьрсийн буй наной,
Кхийина, клийсамна
КIентий дIабелла.
И кIентий гIовттуш буй,
Паччахьан зама
Харцаян, ца яйта
Халкъана гIело.

Ган и ца кхира
Октябран серло
Нохчийчу схьакхачар,
Эккхабеш бода,
Зударийн хьуьнарна
Некъ цо дIабеллар,
Уьш паргIат но бахар
Iадатан хотех.

4. КЕРЛА КОСТАШ

Стигал а, иккхина,
Дакъош а хилла,
Охъа ца йилхира
Лавттана тIе,
Латта ца гIиртира,
ЭтIаш, бухдийла, —
Массо а де санна
Деара де.

Радио яцара
Цхъана и цийнхъ,
Яцара телюфон
Я газеташ.
Амма кост кхечира
Гуьйренап дийнахъ:
Адамо йожийна
Паччахъан раж!

И дара керла кост,
ЦIеххъана кхаъчна,
Ишттаниг хъалхенгахъ
Ца хезна кхин:
«Паччахъ дIаваьккхина!
Халкъо схъалаьчна
Урхалла, Iедалан
Да хир ду и...»

«Ткъа муха дехар ду
Паччахъ ца хилча?
Мила ву халкъана
Куьйгалла дан?» —
ХIораммо ша-шега
Ховттура хIинца,
Массо а гIертара
ТIехиндерг ган.

Дацара тѣхнндерг
Ган цуърриг атта,
Хіун ду а ца хнъча
Революцис лург.
Моъттура, и юърта
Поглур ю хъаьдда,
Стигал ма-къовккъара,
Декадеш дур.

Дуьйцура «Пачхъалкхан
Коъртехъ ву Лелен.
Ву иза мискачу
Къехойн гІо деш.
ПаргІато яккхариа
Дахар дІаделла,
Вац иза хІуманак
БІо къажабеш...»

Иштта дІаоьхура
Тем боцу денош,
ЛадоегІуш, елира
Шо гергга хан.
Юърта кост кхечира,
Къона я къена
Ца ларош хиллачу
Вонах кхиа.

Цу косто гІовттийна,
Пхъоьхана бевлла,
Ойланехъ, кхоьлиа
Хуьлура нах:
«Леленна чов йина,
Луьра герз даьлла
И вен куьг айинарг
Зуда ю, бах.

Лелена аьлла, бах:
«Зуда ма слаш.
Тпаьхьенгахь, ша кхетча,
Цунна гур ду
Ша хилар хьсерелло
Талхийна лелаш.
Ша динчу воина и
Дохкоер ю...»

Шай-шай и юьйр яра,
Цхьацца цуьрг йоккхуш,
Хйораммо олура,
Дуй а бууш.
И дешнаш олура,
Доккха са доккхуш,
Дуй баа ца оьшуш,
Тоьшалла луш.

Массо а зуда а
Еш пра бехке.
Цхьаммо яр бахьансхь
Ленинна чов.
Царна вон дош аларх
Цхьа а ца кьаьхкаш,
Зударшка хьедора
Чйир эца дов.

«И мича туьдур ду:
Леленна тоха
Зударша дихкина
Хиллийца герз?!
Езара массарна
ТагIалкхаш йогIа,
Ирхьохка безара,
Кхоа ца беш...»

Ца юхуш, буйсане
Йоьдура пхьоьха,
Хіораммо, дош оьцнй,
Шен кьамел дой,
Делера Ленинна
Маршалла доьхий,
Нах ціехьа боьрзура,
Іодика йой.

Царна ца хаьара,
Цхьа зуда йоцуш,
Ленинна чов йинарш
Хьолан дай буй,
Ткьа оцу зудчуьнга,
Кьинхетам боцуш,
Халкьо ша сов луьра
Жоп доьхур дуй.

Царна ца хаьара
Божаршка нийсса
Зударшна бакьонаш
Елла хилар,
Цхьабосса бакьонаш
Хир, бохуш дийцарх,
Хіун ницкь бу дІахьон дерг
И кхочушдар.

Дукха хан ялале
Хири царна,
Ленинна йина чов
ДІайоьрзуш юй.
Хири, кхин керла
Дахар кхиарна
Куьйгалла деш а шайн
Ленин хир вуьй.

5. ЭКАМА ПАРГІАТО

Олхазар лаьцна ахь Іодахь,
И дулу тутмакхан дахарх.
Діахєца нєі цунна еллахь,
Дєхха Іа ца долуш ара.

Къийлалуш хуьлу и чІогІа:
Хийра ю ца єва маршо.
Ца хаьа цунна тІам тоха,
ХІаваэхь зєвне аз даржо.

Паргіато экама хєта,
ЦІєххьана и кхаьчна хилча.
КІорггєра сих и ца кхєта, —
Дахарх дІаєн и ца кхиьча.

Дуьхьало ца єш Іай Іадат,
Ша даха эшарна бода?
Адамаш паргіате кхачар —
И ма ду Іадатна тохар!

Іадат дац ІадьІаш ца къуьйсущ,
И гІєрта эшаян серло.
ГІєрта и латтаян буьйса,
Ца дита адам бІаьрг белла.

Амма бац бух цунна тола,
Паргіато ю иза єшош.
Бєро схьа мел эцна къолам
Бу цуьнан орамаш хєдош.

Дуьнє цо, сапаргіатдаьлла,
Хьалхєнгахь днїна дац цкьа а.
Ткьа хІиница, лоллєх а яьлла,
Ю зуда дІахІоттош дахар.

Цо хуьнарш гойтуш ду денна,
Шен ницкъах адам цецдоккхуш.
Юьззина нана ю цIенна,
Довзале ирс кховдош доккха.

Ю иза ирс долу нана,
Йоккхаш, кхиош шен дозал.
ПаргIато шегIа кхаьчхьана
Дуьйна а ехаш ю гIога.

6. АЗ ДОЛУ СЕРЛО

Гуттар а, лаьмних тIехболий,
Схьакхочуш ма хуьлу малх.
Шен нуьрца дерриг а кхолий,
ДIабуза лахло сарахь.

Лавтта тIе Iенайо серло
Дерриг а цо лепадо.
Дерриг а го декхаделла,
Малхана хьесталуш го.

Цхьа тийна даьржара хьалха
ЗIаьнарийн серлонан дарц.
Кийра бох ца бора малхо,
Яшайой шелонан кIац.

Серло а хуьлура маьлхан, —
Беттан а хуьлуш ю и, —
ЗIаьнаршца бутт чIогIа белхарх,
Йовхонца ца дашош тхи.

Хиларна гIийла шен серло,
ГIар йоцуш, тоьй хуьлу бутт,
Ткъа дахар дIалаьцнихь гIелло,
ДIатийна малх хуьлуш бу.

Гуттар а и хилла тийна,
Ца даржош зѣаьнарийн аз,
Шен мерзаш-зѣаьнарш яржийна,
Ца екош хьоме Кавказ.

Мерз беко дацара атта,
Дахарна тѣхь хилча хлур.
Парглат ца даькхича латта,
Дека ирс цо ма дац лур!

Матаррий, хьехий дѣабоккхуш,
Истории карчийна чкъург,
Толаме шуьйрра глулч йоккхуш
Халкъ дахар ду хлуттуш гург.

Дахаран зов глотту, декаш,
Байина тийналлин тем.
Ирсехьа мел доьлху некъаш
Схьаловцуш, бан йиш яц хьем!

Меллаша лаьмнех тѣхболий,
Шен новкъа схьакхета малх.
Зѣаьнаршца дерриг а кхолий,
Дѣабуза боьду сарахь.

Тийна яц цо ѣено серло,
Зевне аз долуш ю и.
Зѣаьнаршлахь дакъа а делла,
Дѣадаьлла шираллин тхи.

И аз ду массанхьа кхерсташ,
Кхочу и хлораннан чу.
Цхьа а вац цо херван къестош —
Массо а цхьабосса ву.

Аз долу серло дlааяржа
Къагабан массо а кхерч.
Ца юьту маьlнг а lаьржа,
Тосуйту дахаре клеж.

Зударшна, божаршна сання,
Гойтуш бу цо сирла некъ.
И хlинца хууш дац хъанна?
Я мила ву цунах шек?

Шек хилар дац аса дуьйцург,
Хазаза дерг а и дац.
Хаддаза вайн дахар хуьйцу
Бахъанаш дицдан йиш яц...

Диц муха лур дара эшарш
Мехкарша локху хазар,
Хиллехъ а зудчух цавешарг,
Хlинца и вешаш хилар.

Коьртан чоьш маликех лечкьо
Хьерчийна чухта дlаяр,
Дахарехъ божарша деччул
Зударша гlуллакхаш дар.

Дукха ду уьш, дийца воьлча,
Дийцина вер а яц уьш.
Божаршна ницкъ болу гlоьнчий
Зударех хилар ду гуш.

Зудаберийн зевне отрядаш
Дицлур дац дуьххъара гар,
Эшаршца аз церан гlоттуш,
Даггара суо воккхавер.

«Нохчийчоь серлонга йоккхуш,
Паччахьан бода дIабоккхуш,
Халкъаша доккха са доккхуш,
Кхийтира Советийн малх».

Дерриг халкъ цо серладаьккхи,
И серло аз долуш ю.
Зудчунна неIсагла даьсти,
Ирсан мукъ кхочуш и ю.

7. ЗАМАНО КХОЪЛЛИНАРШ

Доккхачу дахарна —
Сирланиг ойла —
Иштта ду замано
ХIоттнийна декхар.

Хаддаза толэмца
ХIалахьа гIойла
Хилийта, халкъана
Оьшуш ду дешар.

И дешар Iамадан,
Шен цIийнах яьлла,
Масане сара
Хьехархо-оьрсн.
Шен хаарш, шен лицкъаш,
Дерриг хьекъал а
Цо нохчийн зудчунна
ДIалора хьоцций.

Кхинийра яздархой,
Цкъа а ца хилла.
Зударий буьйлира
Шайн аьзнаш деко,

Артисташ, Илманчаш
Бевлира хийла,
Де-буйса ца лъоруш,
Нохчийн халкъ кхето.

Пушкинан аз суна
Сайн ненан маттахъ,
Хазийра Батас схъа
Ма-дарра, шерра.
Хетара: и вина
Со винчу меттехъ,
Ву иза дех
Я сан девешех терра.

Ткъа «Гамар» поэма,
Марьяман иллеш —
Уьш дац уьш — поэзин
Дог ойу аьзнаш?
Уьш дека, кхиран
Тоьшаллаш хилла,
Схьадуьйцуш вайн зудчун
Кхолламах лаьцна.

Амма уьш, юьхьанца
Наггахъ бен дацарх,
Тоьшалла хIуьттура
Техиндолчуна,
Тоьшалла хIуьттура,
Дахарехъ дакъа
Лаца некъ дIагойтуш
Нохчийн зудчуна.

Серлоне боьду некъ
Гойту и седа!
И хьанна ца оьшу,
Хьанна ца беза!

Мел генахь, мел гийла
И хиларх къедаш,
И болчухъа глерта
Хуьлуш ву реза...

Зудабераш парташ тIе
Дуьххъара хийшар,
Къийлалуш, къоламаш,
Буйна а къуьйлуш!
И дара зIийдигаш
Партис дIайийгIар,
Хаддаза хилийта
Уьш хъалаюьйлуш.

Царех цхъаъ хилла хир
Турпал — Тамара.
И хъанна ца свза,
Хъанна ца еза?
И оьзда гуш хуьлу
Совхозан арахь
Кхиадеш, хъекъадеш
Орамаш мерза.

Ахь стоьл тIе ма-хIоттий
Чам мерза шекар.
Эзарнаш тамаргIар
Ахь дагалоьцу.
Хестадо ахь церап
Турпала некъаш,
Уьш бехаш хуьлуш бу
Ойланехь хьоьца.

Ткъа, Илма даржадеш.
Iамораш бераш? —
Хьехархой, уьш бац уьш —
Партис кхийнарш?

Могушалла ларъярехъ
Клад ца лун ловраш —
Нохчий бу уьш, хьалха
Боданехъ хилларш.

Мел боккха кхечира
Зудчуьнга бала,
Фашистийн гIеранаш
Хьаьлхича махка!
Масане, кIант тIаме
Хьажийна, нана
ХIоьттира я балха,
Я окоп ахка?

Божарийн агIонех
АгIонаш тухуш,
Зударий-ламанхой
ГIевттира кьийса,
Хало тIелаьткьича,
Доьхка тIеузуш,
Доьналла гайтира
Иллешкахъ дийццал.

8. ТУЪИРАНАШ ДИЦДЕШ

Ма шуьйра кхарстало ойла,
Ма чехка туху цо тIам!
Схьалоцу цо лаьттан кьайле
Кхочу и болчу Баш-лам.

Яьржа и дуьненахъ шуьйра,
Стигла а кхочуш ю и,
Ширдина массо а туьйра,
Кхолла ца кхуььйту кхин.

Ойла мел лаьттаху кхача
Даймахко схьабелла ницкъ.
Безза некъ юьхьаралаца!
Схьаэца толаман ирс!

Ткъа адам лакхенга глерта —
Толаме глерта адам.
Хьуьнар ду, мел тийна верг а
Глаттавеш, дагна луш там.

«Vo! воцчун йo! бляьха яхна», —
Олуш ду вайн халкъашлахь.
Ширделла и кица тахна —
Йo! йoьду, клант вуьтий чохь.

Иштта дац ткъа Ляля глаттар,
Тлам тоьхна — болатан тлам?
Боккъал а, стигла а хьаьдда,
Лахахь цо битина лам.

Турпала ницкъ цуина белларг
Туьйра дац, вайн парти ю.
Хлораннан боккхуш некъ серла,
Цо кара длакховдош бу...

Тайнигаш ловзочу хенахь,
Бомбанаш оьгучохь чу.
Го лоцуш ойланийн ненан,
Цо бина цхьа члаглам бу.

Тіслаьцна цо тіома лела,
Сацам беш стигал ларьян.
Тем боха ца байта беран,
Шен дахар кхоа ца дан.

И беран дуй бара сийлахъ,
Бацара ширлуш а н.
Дуй бу цо бахчийнарг кийрахъ,
Іабийнарг шен деган цінійх!

Тхов тіера чухъаъжча, біагор
Хъовзабеш меттигаш ю.
Ткъа кема хаърцича агіор,
Карон дерг доьналла ду.

Селхана хилла и хета —
Дуьххъара и гина де.
Доттагічух — хъуьнарх а кхетта,
Елнра и кемаи тіс.

Парашют чохъ йолу тіоьрмиг
Доьхкаршца къуьйлуш шен гихъ,
Яхара и, некъ діабоьллуш,
Гіора а шен доцушехъ.

Тхов тіера чувосса дезча,
Лами бу діахіоттабеш.
Атта дуй, лами ца хилча,
Стиглара охъа некъ, беш?

«Атта ду! — бохура Ляляс. —
Юьхъанца дог деттало.
Амма цкъа дог тіома даьлলেখъ,
Тіаккха и саца ца ло.

Тіаьхъ-тіаьхъа лакхенга гіерташ,
Ойано гіиттаво хьо...
Схъалаха стигланнийи іаьрчаш,
Схъалаха дуьненан гуо.

Атта дац, хъан дегI бодделлехъ,
Атта дац кIилло велахъ,
Къинхъегам лан хъо ца воьллехъ,
Ларор вац. И хаалахъ...»

И суна хиира хIеттехъ —
ШолгIа де деллалушшехъ.
Юьйраина серло схъакхетташ
ЮоI яра шен тIоьрмиг гихъ.

Хеттарш а дацара оьшуш,
Дерриг а дара схъагуш.
ЮоI яра чуэккха Юььдуш,
Шен когаш тийса ца луш.

Дукха хан ялале, техкаш,
Юььссира чу парашют.
Ткъа Ляля, ела а къежаш,
И лаьттахъ дIаловьлуш ю.

Мел догIу дага уьш хIинца,
Летчица стиглахъ мел гин
ДогдогIу мел гинарш дийца,
И хастош кхолла а кхин.

Гина ду, ловзар деш хъере,
Цу юкъахъ хъийзийна дин.
Готтачу майданахъ бере
Ловзавеш, гIиттина и.

Цуьрриг цул шуьйра яц меттиг —
ХIавазхъ ЮоI хъийзаш ерг.
Ткъа Ляляс шена ма-хетта
Кемане тухуьйту «берг».

Диио шен бере ма-ловзо,
Кемано ловза ца йо.
Хууш ю и кема ловзо.
Хьоъжурш цо бакхийбебо.

Каде ю оърси Розалия,
Гара а яьлла и ю.
Къийсамехъ гъьттина Ляля,
Цунна тӀе кхуъш а ю.

* * *

Октябро ах бӀе шо кхочуш
Делларг ду дийца со гӀертарг.
Дерриг а дац кхуо чулоцуш,
Дерригенна а ду иза герга.

Ду иза сан бӀаьрга дайнарг,
Шена со хӀоьттинарг теш:
Сайн деган цӀийца ас лайнарг,
Сайн ойланах а эдеш.

ХИИЦИНА ДАХАР

1. ЛАЪТТА ТІЕХЪ КІАНТ ВІНА

Малхана гонаха
Шен шира некъ беш,
Гуттар ма-хъийззара,
Хъийзара латта.
Бер дарх, и дацара
Бухдала экихаш.
Стигал ца йоьлхура,
Лилхина лаьтта.

Масане дора бер?
Мел уьш тІе дийр ду?
Иштта ду Іаламан
Цателха дахар.
Муьлхачу заманчохъ —
Керлачу, ширчу —
ТІаьхьено хІун дохьу.
Хиьна вац цхьа а.

Я цуьнан ойла ярх,
Хъийзабеш корта,
Хъаьнга ду нисделла
Хиндолчун хьесап?
Ткъа ,сурташ хІитторах
Керл-керла, шорта,
Кханено лсрраш уьш
Дуьтуш ду деса.

Дай-наний лууш ду
Ирс хилар беран,
Кхнар а и хьала
Паргате, маърша,
Цакхачар цуина тle
Цхьа а де дера,
Цакхачар оцуыга
Iазап а Iаържа.

Иштта и линра
УльяновIарна,
Волга-хин йистошкахь
KIант вича нанас.
МогIара бер и ду,
Моьттура царна,
Моьттура, кхачам бу
KIант кхинийчхьана...

Эшшарехь керчара
Волгин тулIенаш,
Бердашца эшарехь
Боьлхура бала.
Массо цхьабосса
Декъаза денош.
Цхьабосса дIатийна
Адамаш, Iалам.

Россия товр ярий.
Ца хилча Волга
Я Волга Волга дуй.
Россия йоцуш?
KIант вина лавтта тIехь —
И Волга долчоь,
Халкъ паргIатдаккхалц шен
Синтем хир боцуш.

2. ЦУННА ДАЙНАРГ

Дешарх ца Гебара
Хьекъале корта,
Гамаро хи санна,
Худура хьекъал.
Дуьненан г'уллакхаш
Хиларх мел шорта,
Уьш довзарх, деза кхин
Дуккха а леха.

Володяс дерраш а
Уьш Јамадора,
Дерриг а Јилманаш
Кхуьура довза.
Дахаран тишалла
Сов шера гора,
И Ёльрга гаро дог
Лазаме Јовжош.

Волга-хин бердашца,
Кеманаш текхош,
Халаршца д'абоьжна
Бурлакаш гора.
Халонна, ницкъ хилла,
Т'едевлла пхенаш.
Уьш г'ийлла г'ертара,
Доццушехь г'ора.

Шед етташ, дужучу
Хьайбанна санна,
Адамаш дацадеш
Мехкадай гора.
Дуьххьала схьалоций,
Иттаннаш, Ёеннаш
Ахархой бухкура
Бежанел борах.

Халкъ кхето, цунна некъ
Длагайта воьлларг
Сибарех лоллура,
Буржалаш тухий.
Набахте, Сибарех,
Я къиза кьоьлла,
Я цаьрца кхочуш дерг —
Тутмакхан духар.

Іазапехъ оьрсийн халкъ
Хилла ца Іара,
Боданехъ дехара
Дерриг а къаьмнаш.
Халонаш ловш яра
Ахархойн ареш,
Хъаннаша уьш ловра,
Ловш дара лаьмнаш.

Оцунна тоьшалла
Кавказо лора,
Бодаллин масалла
Мегаш ша яло.
Ленинна кхетамца
И шера гора,
Бевзара къаьмнашка
Ца лалу бала.

Бераллехъ дуьйна уьш
Дерраш а дайна,
Дерраш уьш, ца лалуш,
Іаьткъинна шена,
Халонаш халкъаца
Цхьаьна ша лайга,
Халкъана ирс кхолла
Іаьттира Ленин.

3. «ХІУН ДАН ДЕЗА?»

Кхо бѣ шо дѣдаѡлла
Паччахъийн доѡзал —
Романовгѣар болу
Пачхъалкхан коъртехъ.
Куъйгалла дан царна
Хъеха ца оъшуш,
Омар дан Іемара
Доѡзалан кхерцахъ.

Кѣззигчийн долалле
Дерриг дерзийна,
Халкъ цаърга деллера
Іазапехъ дацо,
Паргѣато мел езнарг
Карчавеш цѣийла,
Дерриг а халкъана
Хѣоттийна Іазап

Бѣшерашкахъ хилла
И нийса дацар
Дезара буххара
Дуъйна дѣдаккха.
Массарна цхъабосса
Хин долу дахар
Кхолла ницкъ халкъера
Гѣоттур бу тѣаккха.

Амиа и кхочушдан
Дац цуърриг атта.
Ницкъ беза, боккха ницкъ,
Іаламат боккха!
Дерриг а халкъ деза
Оцунна гѣатто.
Тѣаккха бен халкъаша
Толам бац боккхур.

Атта дац толамна
Халкъан ницкъ гIатто,
Бешерашкахь адам
Гамдина хилча.
Къаьмнашкахь барт кхолла
Дац цуьрриг атта,
ДIовш даржош, пьржина
Хилча хьагI ирча.

ГIуллакхаш даккхий ду,
Ткъа: «ХIун дан деза? —
Ленина халкъана
ХIоттийра хаттар.
Хаттарна ша жоп луш,
Дуьйцуш дан дезарг,
Кечдора цо адам
Къийсамна гIатта.

«Паччахьаш байаро
Бахьар бац толам.
Цундела вай гIур ду
Кхиболчу новкъа», —
Элира Ленина,
Ша кхуллуш болам.
Ширалла харцо ша
ДIаболош кIовсам.

Уггар а оьшуш ду
Халкъ попшахтохар,
Толаман некъ хьоьхуш,
И далор берта.
Кхетаме халкъ хилар
Оьшуш ду чIогIа, —
ТIаккха цо херцор ду
Ламанийн бердаш.

Парти ю, парти ю
Езаш ерг кхолла!
Халкъан цхьабарт хилар
Цо дийр ду кхочуш.
Къийсамна гловтор бу
Бохкуш берш лоллехъ,
Халонаш глехиттарх,
Бухабевр боцуш.

Парти ю оьшуш ерг —
Блаьхаллин парти,
Болатан низамца
Халкъана хьанал.
Цо халкъаш, къаьмнаш ду
Даладийр барте,
Цо ондда кхуллур ю
Дахаран кхане.

Уггар а коьртаниг
Адам ду лаьттахъ,
Дахар а цо кхуллу,
Дуьне а тодсш.
Адаман ницкъ глаттор
Ду хьалхалаьтташ.
Некъ цунна гайтарца
Дабаккха бода.

Могларчу халкъана
Шен меттиг гайтар,
Исторехъ шен маьйна
Цунна довзийтар.
Паччахьца къийсамна
Цуьнан дог айар —
Партис шен коьрта болх
Беза хилийта.

4. КЪИИСАМАН ЦІЕРГАХЪ

Адамца дозуш ду
Парґлато езар,
Хаддаза цо еш ю
Даҳаран ойла.
Тіеттіа и тодаран,
Хийцаран хьесап
Ца хіоттош, дац цуьнан
Тем хилла Іойла.

«Адам» ю йоккха ціе,
Хіоранна езаш.
Дог мерза тохало,
«Адам ду» аьлча.
Бежанах ша тардар
Цунна ца деза.
Ткъа еза парґлато,
ДегІан, син маршо.

И езар гайтина
Истории новкъахъ
ЦІийн лараш йитинчу
Бакъ кьийсархоша.
Кхерам ца бевзачу
Майраллин шовкъехъ
Уьш эгна, кьар ца луш,
Накъост шайн вожарх.

Парижан урамаш
Товшаллехъ лаьтта,
Хиларна дукхазза
ЦІий Іанор лайна.
Парґлато кьийсинарш
Бу кхузахъ леттарш,
Ког юха ца бовлуш,
Даш деттарх шайна.

МогIара хIиттийча,
ТIеерзош тоьпаш,
Царна чу хьийсниарш
Бу коммунараш.
Ца гIовтта шаьш оьгуш,
Герзийи гIар эшош,
Коммуна декъалъяр
Кхайкхийна цара.

Масане бахархой
ГIуьттурса иштта,
Сов майра тхьамданаш
Болуш шайн коьртехь.
Амма уьш оьгура
Хаддаза, луьста,
Кхин гIовттуш иттаннаш
Вовжначун метта.

Шира дуьне лардеш,
Жандарм а хилла.
Сов кьнза лаьттара
ГIароллехь паччахь.
ПаргIато езаш берш
Лохкура хийла
Сибарех, сов гена —
ДIа а ца кхаччал.

Россия маршонах
Ларийна Iарий
Iазапехь халкъ даллон
Мурйовлла тоба?
Белхалой, ахархой
Бохкина бале,
Революцех ларьеш
Яра Европа.

Муьлхха а стаг валахь
Маршонан новкъа,
«ПаргIато» боху дош
Багах а далахь,
Цунна гIап кечйнна —
Петропавловка.
Атта дац цу чуьра
Маршоне вала.

Уьш яра Россияхь
Иттаннаш гIепаш,
Халкъана ирс лоьхурш
Чубухкуш шайна,
Нах лецарх, таIзарш дарх,
Паччахь ца Iебаш,
Пачхьалкхах ян гIерташ
Нах бойу бойни.

Цо и дIадолийра
Петарбух-гIалахь.
Даьржаш, и кхечира
Хи долчу — Лена.
Халкъана кхарстийра
Герзаца алу,
Ца вуьтуш дегI ирахь
Кьона я кьена.

Революции бIаьхой
Бара и оьгурш,
Герзан цIе яларна
Ца тухуш бIаьрг а.
Цаьргарчу доьналлех
Масал а оьцуш,
ХIуьттура эзарнаш
Кьийсаман цIерга.

Ткъа Ленин ша вара
Кънйсаман цѣргахъ,
Хаддаза шеи бѣаьхой
Новкъа а нисбеш.
Майралла, доьналла
Кхуллура цаьргахъ,
Гамабеш ца Гайта
Дахарна юстах.

Ишттачу кънйсамхойх
Кхоьल्लीна парти
Куьйгаллехъ хилар ду
Толамна оьшург,
И ницкъ бу паччахьан
Олалла харцо,
Халкъ дига, цунна ша
Нийса некъ хьоьхуш.

5. ИСТОРЕХЪ ДОЗА

Истори йоглура
Геннара дуьйна,
Гемина шеи болар
Паргглата деш.
Цуьннан некъ бацахъ а
Шера я тийна,
Хийцамаш бацара
Цунна зил беш.

Темаш а хуьлура,
Олалла къуьйсусхъ,
Толам а боккхура
Ницкъ болчо сов.
Паччахьаш хуьлура
Геннара хуьйсусхъ,
Халкъ вовшах латадеш,
Гаттадой дов.

Гиттабора тіемаш,
Мехкаш діалса,
Бахаман хіонсаш а
Дебаян шайн.
Могларчу халкъаша
Гулдинарг цийца
Діадаккха йолура
Ка хьоладайн.

Іазап сов Іаьткьинчохь
Хидча а гІаттам,
Историна яхь а
Цхьа кІеззиг чов,
Олаллин ницкъо халкъ
Хьошура атта,
Адамех лайш а беш
Ницкъ болчо сов.

Олаллин классаша
Вовшашца кьийсарх,
Цхьаь тоьлча я важа
Эшча а класс,
Халкъе ца кхочура
ПаргІато, нийсо,
Дан меттиг бацара
Харцонна арз.

Тіемаш ган Іеминчу,
Йоьллачу царях
Историс юха а
Латийра це,
Белхалой, ахархой
Бехира ара,
Салтий беш, чоьзш а
Дуьйхина тіе.

Ленинна еврира
Цу тіеман амал,
Халкъашна бийцира
Ма-барра и.
Цо цаьргахь кхоьллира
Харц тіаме гамо,
Гіаттабеш нийсонан
Тіамехьа ницкъ.

Нийсонан тіом бу и —
Паччахьца бийриг
Хьоладай діабавьча,
Діабер бу тіом!
Бехке ю тіамах хьал
Гулдечийи туьйлиг,
Ціній алсам мел Іаний,
Дебадеш сом.

Бехкечу паччахьан
Туьйлигна тоха
Ленина гіаттийра
МогІара халкъ —
Хьолахойи Іедалан
Олалла дохо,
Дуьненна кхетийта
Маршонан малх.

Іалашо ю Зимний,
Тіелата дезаш,
Йохаеш и Дворец —
Зуламан бог.
Мила хир вацара
Оцуниа реза,
Іазап діадаржоран
И хилча дог!

Хъем ца беш, паччахъан
И туьйлиг йохо
Ленина халкъана
Делира буьйр.
И буьйр ша кхочушдан
Цалуург чlogla
Цхъана а къомах а
Вацара хир.

Иккхира, ятIасш
Октябран буьйса,
«Аврорин» яккхийчу
Тоьпийн и «дур».
Дуьненна серлонан
Злаьнарш дIатуьйсуш,
Даржийра керлачу
Серлонан нур.

Эшшарехъ техкачу
Истории новкъахъ
Октябро биллира
Шен онда зил,
Кхоьллира дерриг а
Халкъашна йовхо —
Оьшуш ерг кхачанал,
ХIаваал, хил.

Истории некъа тIехъ
ХIоттийра доза,
Циггара дIаболош
Кхин, керла мур,
ХIинццалц схъа мел ваьхнарг
ХIумма а воцуш,
Дахаран да хуьлуш,
Долуш цIе-кIур!

6. МАРШОНАН СЕРЛО

Стигал а айелла,
Цанъелла, екхна,
Серлонан зӀаьнарш шен
ДӀаяржаеш!
Белхалой, ахархой,
Мукъ кара кхаьчна.
Бу ойла керлачу
Дахаран еш.

Малхо шен зӀаьнаршца
ГӀаттадо Ӏалам,
И зӀаьнарш массанхьа
ДӀакхачайо.
Дерриг а цо сихдо
Набарах дала,
Шен аьхна йовхо лой,
ДӀаозадо.

Октябран серло а,
Маьлханиг санна,
Яьржира, дӀакхачош
Шен нрсе нур.
Яьржира, дӀа ца ян
Цхьана а ханна,
ДӀабоккхуш ширалло
Биллина хӀвр.

Кхечира и серло
Массо а маьӀе,
Кхечира и болчу
Кавказан лам.
Маршалла луш бала
Хьегначу лаьтте,
Цо паргӀат даьккхира
Сан нохчийн къам.

Ленина кховдийна
Ире дара кхаьчнарг,
Хлора а хьаьстира
Цо ламанхо.
Къа доцу блешерийн
Бода а хьаьшна,
Серло схьаяржийра
Массарна цо.

7. ТОЛАМАН НЕКЪАШ

Халкъийн цлийх ямарта
Кхоьल्लीна токхо
Длаяла реза буй
Хьолахой цкъа а?
Иийр барий, ца глерташ
Халкъашина тоха,
Гловттарна схьаэца
Дахаран дакъа?

Сов марсаселира
Дацорхойн туьйлиг,
Гулбина берриг а
Къизаллин ницкъаш.
Тамана гулбира
Зуламхойн уьйриг —
Адам ден кийча берш,
Ций мийлларш хиньцали.

Буржуаш, совдегарш.
Баронаш, графаш —
Паччахьан олаллин
Къийлораш хилларш —
Кийча бу ерриг а
Россах дан дакъош,
И йохка, дуьненна
Когашка йилла.

Парґато еза халкъ
Эшо ницкъ боцуш,
Революци хъаша
Схъадохуш орца,
Дерриг дїадиллира
Пачхьалкхан доза,
Кечам беш халкъана
Даш тоха дорцах.

Ахчанаш, хїлланаш.
Дуьйлина герзаш
Гулдина, гїаьттира
Бейтта мохк бартехь.
Оьґлазаллех юьзна,
Хьекхаетш цергаш,
Тїамана хьаьлхира
Гїеранаш шорта.

Белхалой, ахархой
Хїаллакбан ловруш,
Акхараллех буьзна
Бу махка гїертарш.
Ткьа Россехь хьолахой
Гїюьнчий бу церан
Парґато мел езарш
Багабан цїергахь.

Амма дац кхочуш и
Хир долуш цкьа а,
Ницкъ бац халкъ — парґато
Яьккхинарг — эшо.
Цо коча оьцуш дац
Іазапехь дацор,
Кхин ловр дац дегїан цїий,
Бїаьргийн хиш лешар.

Балхо берч дерзийна
Белхалойн куьйгаш,
Ахархойн куьйгаш а,
Макхдинарш лаьтто,
ПаргIатонан байрах
Буйна а къуьйлуш,
ГIевттина ду майра,
Буьрса герз детташ,

Хиларх шайн тIерачу
Духарна беркъа
Я мацалло кийра
Хилча а Иийжош,
Шелонна, дорцана
Ца бовлуш шек а,
БIаьхой тIелетара,
Доцуш шайн бийшар.

Антантин инарлаш,
Я адмиралаш
ГIертара халкъ эшо,
ХIаллакдан, тола,
Ткъа луург кхочушдан
Бацара ларош,
Погонаш йиц а еш,
Цара йинк йора.

Ведира Юденич,
Деникин иштта,
ГIаьххъара Врангель а
Велира ведда.
Россиян аренаш,
ЦIет дожош луьстта,
Къарзйира леттачу
Массо а меттехь.

Дарвелла, мохь хьоькхуш
Висира Вильсон,
Ллойд-Джорж, Клемансо,
Кхиберш а цаьрца.
Революции бляьхой
Бевлলেখь а нилха,
Толаман нур дара
Сиха дладаьржаш.

Нийса некъ длахьоьхуш,
Ленина халкъаш
Дуьгура маршоне,
Толаман новкъа.
Дуьгура, дладаха
Шираллин талхарш,
Коммунизме кхаччалц
Хир доцуш совцар.

Толамийн некъ бара
Боцуш ша атта,
Ленина и халкъех
Лечкъа ца дора.
Адамаш тледуьгу
Токхонан хьаьтта
Дерриг шен аматца
Тхьамдина гора.

8. ТЕШАШ ДУ ЛАЬМНАШ

Чухьаьжча бух ца гун
Ганнаш а декош,
Шен зевне болар деш
Ду аьрха Орга.
Шерачу тлулгаш тле
Сирла аз Iенош,
Цунна чу уьдуш ду
Шовданаш шорта.

Букара йирзина
Юкъъелла хъаннаш
Бешерийн дохаллехъ
Лаътта длатийна.
Хлор а поп ловзарна
Кечбелча санна,
Глад нийса кечбелла,
Лаъмнех товш ийна.

Тіера ло ца деша
Ламанийн баххъаш,
Мархийн таж шайх хьерчош,
Лаътта ирделла.
Уьш дохдан ницкъ кхочуш
Хилла бац малх а,
Дахахъ а шен злаьнарш
Тістухий серла.

Блаьрла ду исбаьхъа
Кавказан Іалам,
Хьо цуьнга мел хьежарх,
Клордор а доцуш.
Амма цо ца лахбо
Халкъера бала,
Я дахар тодарехъ
Дакъа ца лоцу...

Эзарнаш шерашкахъ
Хилла ду иштта:
Халкъана гун дакъа —
Хаддаза къелла.
Къа алсам хьегарх а,
Вуьсура миска,
Шо-шаре мел долу
ДегІан ницкъ гІеллуш.

Лампанан меттана
Мохъ ягайора,
Неларан меттана
Уллура цлока.
Длатуху хьостам а
Дечигах бора,
Кад, лайг а беш бара,
Дечиг а огуш.

Лулара ши тайпа —
МостагIий вовшийн,
Кхидолчу къаьмнашка —
Луьра цабезам.
Хаддаза дов, чIир, хьагI
Я гамо — дIавше,
Цхьа котам ялахь а
Стом боцчу хеса.

Адамна борз хилла,
Адам а дехаш,
Гуттар а хилла ю
Къиза истори.
Кавказан лаьмнаш ду
Оцунна тешаш,
Халкъера халонаш
Лаьмнашна гора.

Товшалла деш лаьтта
Ширъелла бIаьвнаш,
Iеннийна хьацар, цIий
Царна сов дайна.
Пхерчий тIедеттар а,
Ца соцуш, ткъевнах,
Гонах цIе тийсар а
Ду цара лайна.

Уггар а халаниг
Мостарга — цамгарш, —
Стиглара гю доьхуш,
И доцуш, лайна.
Гаьржа уи, морзагалш,
Кхнерш — уьш саннарш —
Ловш яра, ца хууш,
Хьун хуьлу шайна.

«И хилла яздина», —
Аьлча чекхдолуш,
Чот пина ца валлал
Адамаш лара.
Уьш ваьшта дохкура,
Мокхаз а огуш,
Ламанан бердах чу
Поккхий чхо-хара.

Шен рожжехь Iуьйренца
Лам тIера гIоттий,
Iаламе шен серло
Луш яра малхо.
Цу ломал дехьа кхин
Дуьне дац моьттуш,
Дацоран шалха дукъ
Ловра сан халкъо,

Бодечу Iадатан
Iийдаташ ловра,
Уьш дала, парз дина,
Диссийна, бохуш.
Цара халкъ, лаг лоций,
Хораме дора,
Адамна ца магош
Цхьа эхарт доцург.

Паччахъан Једалан
Хъадалчаш ловра,
И дохор хаддаза
Деле а доьхуш.
Нескъ хууш бацара
Іазапах довла,
Парглатонан де гарх
Делахъ а хьоьгуш.

Иштгачу цу хьолехъ
Къегира серло,
Амма н яцара
Малхбалсхъара.
И яра лаьмнашка
Ленина елла,
И яра ирс кхайкхош,
Діабоккхуш бала.

Цуина ду тахна а
Ламанаш тешаш —
И серло ю нохчийн
Хийцинарг дахар,
Эккхийнарг баленна
Біаьргийн хиш лешар,
И юха ца хирриг
Дуьненахъ цкъа а.

Халкъ самадаьккхира
Біешерийн набарх,
Къийсамна глаттийра
Ша дацорхошца.
Цо буйна ийцира
Диг, шалго, ваба,
Уггар а ницкъ болу
«Парглато» дош а.

Ций Іанор доцуш шен
Кыйсамехъ коьрта,
Ирсан да ша хилар
Іалашо хІоттош,
Дерриг а халкъ дара
Серлоне гІерташ,
Леннан цен байракх
Айна гІоддах.

9. ИРС ҚХАЙҚХО СЕРЛО

Бацара и серло
Блаьрга ган езаш
Паччахьан хьадалчаш —
Халкъ Іехон къаной:
«Большекаш тілеца
Ма хила реза, —
Олура, — кошахъ барт
Хоттур бу кхана...»

Дегнаш тіе мухІарш а
Дойттуьйту цара.
Эхартахъ хуьлуьйту
Сов къаьхьа къемат,
Хуьлуьйту большекаш
Тіслаьцначара
Зулам деш хниьолчу
Ерриг тіаьхьенна.

ДІакховдо кхин Іедал
Дацара церан
(Паччахьниг халкъашна
Ца дезна даьлла),
Хила ца лаьара
Қъаношна къера
Бисарна, халкъ дацо
Урх дІа а яьлла.

Халкъана гуш яра
Ирс дахъа серло,
Що буйна лаьцнера
Ленинан байракх.
Шен берриг ницкъаш а
Толамна белла,
И дуьхъал хӀоьттира
Онда, дог майра.

Серлоно гӀаттийра
Халкъ нохчийн ломахъ,
ГӀаттийра аренгахъ
Я Теркан йнстехъ.
Серло тӀейцира
Дерриг а къомо,
Герз карахъ шен кӀентий
ДӀахӀиттош луьста.

Гикало, Асланбек —
Революции мурдаш —
БӀаьхошна куьйгалле
ХӀиттира майра.
Къийсамна гӀевттинарш
Шена кӀел гулбеш,
Нохчийчохъ яьржира
Ленинан байракх.

Кхечира и байракх
Ломарчу Шуьйта,
Ведана, ВаларгӀе,
Серлонца лепаш,
Лепара бӀаьхошна
ГӀалханан юьртахъ,
ГӀойтӀахъ дӀакхайкхийра
Яхкар Советаш.

Революцеш дуккха а
 Дуьненахь хилла,
 Церан шайн тайпанаш
 Исторехь ду.
 Тоьлларш ю кыйсамехь,
 Эшнарш ю хийла,
 Хинцалц схьа тоьлларг цхьа
 Буржуа ю.

Цо, федал схьадоккхуш,
 И саннарг кхуллуш,
 Гуттар а Iехийна
 МоIара халкъ.
 Iазап тIедожорехь
 Халкъан Iад дулуш,
 Буржуас боккхура
 Шен харц некъ чекх.

Бакъ кыйсуш, халкъ гIоттий,
 Харцийча федал,
 Кыйгалле хIуьттура
 И Iехош берш.
 Дахар ца хуьлура
 Шиначух хедаш,
 Буржуа юьсура
 Кыйгалла деш.

Ленина хIоттийра
 Кхин, керла, хьесап:
 Федал схьадаккхар ду
 Хьалхара мур,
 И федал халкъана
 ДIадала деза,

Цо революци ю
Хьалха юьгур.

Цо иза яржор ю,
Кхуллур ду дахар,
Дс-дийне мел долу
Стом лур бу сов.
Цо серло яржор ю,
Лах ца еш цкъа а,
Кхин халкъ ца хилнйта
Баланаш ловш.

Дахаран ерриг а
Аглонаш хийцар —
Иштта ю лалашо,
Кхочушден дерг —
Хлора а хлусамехь
Токхо хилийтар,
Хлоранга кхачийтар
Ирсе хиндерг.

Гонаха лаьмнаша
Хиттадеш доза,
Юккъера цхьа ланнаш —
Дахаран кхерч, —
Ирх хьаьжча стигалан
Цхьа дакъа кхозу —
Дерриг а н дуьне,
Нохчочун дерг.

И дуьне къагнийна
Ца лийра серло,
Комаьрша Ленина
Кховдийнарг схьа.
Цо дуьне шордира,
Парглато слла,

Хіораниа Іилмане
Некъ боьллуш дІа.

Дуьненан шораллаш
Нохчашна йоьллуш,
Ленина диллира
Ламанийн ков.
Шайн догІмнийн дай боцуш,
Баьхкинарш къоьлলেখь
СапарІатбехира,
Цаьрга луш зовкх.

Хіора а юьрта чохь
Ехкина школаш,
Массарна биллина
Іилмане некъ,
Серлоно ницкъаца
Массо а кхолуш,
Шен зІаьнарш дІатуху
Хіораннах шех.

Ленинан и серло
Яц цхьана денна...
Яьржина, йовр йоцуш.
Дуьснахь и.
Халкъашна зІаьнарш луш
Ю гуттаренна
Лепаш хир и серло,
Лах-ца луш кхин.

11. ТЕЦІАШ ДУ ВАЯ

Малх къайлабоккхур бац,
Дуьхьал палс олларх,
И хаа Іилма сов
Оьшуш а дац.

Октябран серлоно
Адамийн кхоллам
Хийцина тобар а
Цахуург вац.

Дахаро и члагдар
Хууш ду вайна,
И гина муьлхха а
Ву цунна теш.
Тешаш бу шираллин
Къиза мур лайнарш,
Я хинца коммунизм
Длахоттош берш.

Вай луйтту селхана
Ваьш дина некъаш,
Билгалдо толамца
Кхана ден дерш.
Хилларш я тлехиндерш
Гуш ду вай — тешаш,
Вай доьлху меттиг ю
Коммунин беш.

Дечиган нахарца
Кегийнарш латта
Хинца а дийна бу,
Тоьшалла деш.
Тамаша ца бо, гарх
Комбайн я трактор,
Царна го толамаш
Кхин чолхе берш.

Массарна го адам
Космосе далар,
Ву и некъ биллинарг
Советийн стаг.

Ницкъ цуьнга белларг ю
Октябран алу,
Дахаре тохуьйтуш
Нуьцкъала ног.

Цу тІехъ чекх ца долу
Ленинан Іилма.
Дуьненна шен серло
Цо кховдайо:
Селхана ах дуьне
Колонеш хиллехъ,
Тахана цу меттехъ
Пачхьалкхаш го.

Ленина гайтинчу
Новкъа уьш йовлу,
Шайн дахар паргІате
ДІахІоттадан.
ЦІергахъ ю Мозамбик,
Иштта Ангола,
Генахъ яц паргІат уьш
Евр йолу хан.

Октябран серло ю
Дуьненахъ яьржарг,
И кхоло, и сацо
Цхьа а ницкъ бац.
И нур ду Ленинан
Идейша даржош,
Цхьана а герзе и
Эшалуш дац.

Цунна ду тоьшалла
Фашисташ бохор,
Социализм дІаяьржаш
Лаьтташ хилар.

Буржуа ца хЮттар
Кховдабан бохам,
Халкъаша шайн ницкъаш
Тлеттiа чiагiбар.

Социализман мехкийн
Барт болу доьзал
Ленинан идейша
Кхоьल्लीна бу.
И хьалха боьдуш бу,
Юха ца хьоьжуш,
И кхолуш Октябран
Серло а ю.

Республика Куба
Кхуьуш ю онда.
Ленинан идейш ю
Толийнарш и.
Янкаша мел хьекхарх
Маьхьарий сонта,
Церан дац Кубина
Дан хIума кхин.

Бомбанаш, напалмаш
Тiекхиссарх денна,
Эшалур доцуш ду
Вьстнаман халкъ
Яккха и iамийнарг
Паргiато шена
Ленинан идейш ю —
Ницкъ болу малх.

Ленинан идейшна
Ца бевза эшам,
Церан ницкъ уьш нийса
Хиларехь бу.

Вай дерраш тахана
Ду цунна тешаш,
Кхана а вай цунна
Тешаш хир ду.

Ленинан хинна бен
Ца кхочу бӀе шо,
Исторехь и цуьрриг
Боккха мур бац.
Амма и вехар ву
Дуьне мел деха,
Хаддаза бакъ толош,
Эшадеш харц.

Вехар ву, мел еха
Шен сийлахь Парти,
Ткъа иза гуттар а
Ехаш хир ю:
И оьшу халкъашна,
Уьш дахо бартехь,
Ткъа Партий, Ленинний
Ца къаьсташ ду.

1969 шо.

ЧУЛАЦАМ

Керлачу дахаран илланча. I. Лепнев 5

Стихаш

Парти — баъчча	16
Баркалла партина	19
18 партконференциия	20
Памятник х'отточохъ	21
Апрелан буъйса	24
Даймехкан байракх	26
Октябран серло	28
Октябрь даздан	31
Дуьненан юкъ	33
Дахарехъ вехаш	36
Дадни календаръ	39
Со вина хан	41
Шайхалла	42
Космосе хаъхкина	43
Даймехкан сийлалла	45
Май кхойкху!	47
Сий делахъ, Латта!	49
Лавттан цинц	51
Чаг'алкх	55
Президентан т'ом	57
Тоьлур ду халкъ	59
Зезаг	61
Хаза йол	62
Уьтталг'ла планета	63

Москвага маршалла	65
Вайна лепа	66
Даймохк кхойкху	67
Машаран урам	69
Дакх	71
Керла дуьне	72
Или	74
Хин къурд	76
Воккхаве	78
Бет-Пак-дала	80
Алжирка	83
Бер дийна нана	85
Буйса	88
Кавказан аьрзу	89
Сурте	92
Темало — хьовга!	93
Блаьрзе стаг	95
Валарна кхоьруш	98
«Хьо йолчу агӀорхьа...»	99
Ло догӀуш	100
Зевне стих	101
Безамца совгӀат	103
Билгало	105
Декар ду нли	106
Нежан ирс	107
«Оьшучар дегӀан чарх...»	109
Наний, йоПий	110
Аьлбика	112
Нура	115
Шо догӀу	117
Суна деза	118
Зезагийн курс	119
Палатах кхетта	120
Ирсан хало	121
Наб йохорна кхоьру	122
Тешар юй йол?..	124

Калакойн Iаж	125
Безам бахча	126
Согга хнтIа ма кхайкхийша	127
Ма кховдаде лазар	128
Къастар	129
Поэт — стиглахъ	131
Тсхкаш vorly «дада»	132
Дацоран байракх	133
Винчу юьртахъ	134
Валарган йистехъ	136
ЧIегIардиг	139
ДоттагIчуьнга ксхат	140
Хехо	141
Куьзга	142
Лаьхъа	143
ДIаделла ковI	144
Терахъаш	147
Вошалла	149
ДIадоладо...	151
Машарна гIароллехъ	153
Вежарий болчу	154
Куьг ло, Кобзарь	155
Заманан лор	156
Сан пре	157
Къонделла аьзнаш	158
Лумумба	159
Къона аз	161
Поккха стаг	165
Жима чIерийлещархо	166
Хулхулау	167
Сутарчун гIан	169
Редактор	171
Кегийра куьйгаш	173
Зезагаш ду гонах	174
Къанделла талл	175
ГIовгIа еза	177

Со сѣха ву	178
Хаза духар	179
Лакха йиш	181
«Шайт'анан» мохь	183
Беса урам	185
Совга боху...	186
Дахаран поэт	187
Корехь серло	189
Іуьйренан малх	190
Сахьт	191
Дистина хи	192
Мархаш	194
Буйсанан къамслаш	195
Блаьвнан да	198
Ненан безам	203
Акха бад	205
Заза	207
Гуьйре	208
Суьйре	209
Смоленск	210
Одесса	212
Одессера Татьяна	213
Гагрехь суьйре	216
Тбилиси	217
ЖІаран дукъ	219
Поэтан аз	221
Куьг	222
ЗІокберг	225
Хьеший	226
«Цхьа зама яра и...»	228
Дерриг халкъийн	230
Серлонга кор	231
Туьйра дац и	233
ДІаэца хьайн дакъа	235
Лакхьта	237
Зингат	238

Паста	239
Доттагла, хаалахь...	241
Пхьаърса тіехь муо	243
Памятник юртахь	244
СадаІа	245
Денвина дела	246
Шозза ткъе пхиъ	248
Іаържя біаьргаш	249
Дог	250
«Цкъа а ца лелійна...»	252
Болх лоху...	254
Базар	256
Зіаразукъ	258
Шуьйрачу новкъахь	260
Шамали	262
Пхьидан дуьне	263
Чопа	264
Кіезан цергаш	266

Поэмаш

Адамаш серлоне гіерта	270
1. Истории кІоргенехь	270
2. Бодане некъ	273
3. Нанз	276
4 Керла костахь	281
5. Экама паргіато	285
6. Аз долу серло	286
7. Замано кхоьллинарш	289
8. Туьйранаш дицдеш	292
Хийцина дахар	297
1. Лаьтта тіехь кіант вина	297
2. Цунна дэйнарг	299
3. «ХІун дан деза?»	301
4. Къийсамаи цІергахь	304
5. Исторехь доза	307

6. Маршонан серло	311
7. Толаман некъаш	312
8. Тешаш ду лаъмнаш	315
9. Ирс кхайкхо серло	320
10. Серло — ерриг а ханна	322
11. Тешаш ду вай	324

МОЕ СЧАСТЬЕ

Стихи и поэмы
(на чеченском языке)

ИБ № 880

Редактор А. Д. Осмаев

Художник А. В. Ясуев

Худ. редактор М. Б. Магомаев

Техн. редактор С. П. Липатова

Корректоры Л. У. Асхабова, З. М. Шамурзиева